

**BIURO
KRAJOWEJ RADY
RADIOFONII
I TELEWIZJI**

**DEPARTAMENT
PROGRAMOWY**

**RAPORT Z MONITORINGU
NA TEMAT
PREZENTOWANIA W PROGRAMACH
TELEWIZYJNYCH PRZEBIEGU WYDARZEŃ
ZWIĄZANYCH Z ZAMIAREM PRZENIESIENIA
KRZYŻA SPRZED PAŁACU PREZYDENCKIEGO
DO KOŚCIOŁA ŚW. ANNY**

WARSZAWA WRZESIEŃ – PAŹDZIERNIK 2010

Spis treści:

Część I (raport)

1. Cel monitoringu.....	str. 3
2. Metoda monitoringu	str. 3
3. Zakres monitoringu	str. 4
4. Okres objęty monitoringiem	str. 4
5. Uwagi techniczne	str. 4
6. Wykaz audycji informacyjnych objętych monitoringiem.....	str. 5
7. Wykaz audycji publicystycznych objętych monitoringiem.....	str. 6
8. Ogólna ocena objętych monitoringiem programów telewizyjnych z punktu widzenia realizacji zasad rzetelności, obiektywizmu i odpowiedzialności za dobro publiczne.....	str. 8
9. Ocena szczegółowa zgodności poszczególnych audycji objętych monitoringiem z kryteriami określonymi w rozdz. <i>Metoda monitoringu</i>	str.13

Część II (dokumentacja)

10. Opis zawartości audycji informacyjnych na temat wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim w badanych programach.....	str. 20
11. Opis zawartości audycji publicystycznych na temat wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim w badanych programach.....	str. 51

Część I

1. Cel monitoringu

a) kontrola wybranych programów **TVP SA** pod kątem przestrzegania zasad określonych dla nadawców publicznych w ustawie o radiofonii i telewizji, a w szczególności „pluralizmu, bezstronności i wyważenia” (art. 21 ust.1), „rzetelności w ukazywaniu różnorodnych wydarzeń i zjawisk w kraju i za granicą” (art. 21 ust. 2 pkt. 2) w kontekście relacjonowania wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim.

b) charakterystyka sposobu relacjonowania wymienionych wyżej wydarzeń w programach koncesjonowanych o największym zasięgu (**POLSAT, TVN, TVN 24**) ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania przez tych nadawców zasad określonych w Kodeksie Etyki Dziennikarskiej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich oraz w Karcie Etycznej Mediów.

2. Metoda monitoringu

Podstawą metodologiczną prowadzonych analiz były zasady rzetelności i etyki dziennikarskiej sformułowane w wyżej wymienionych dokumentach. Zasady te są również zgodne z zasadami wymaganymi przez ustawę o radiofonii i telewizji od nadawcy publicznego (art. 21 ust. 1 oraz ust. 2 pkt. 2). Monitorowane audycje były analizowane i oceniane według następujących kryteriów:

- **zachowanie równowagi** w prezentowaniu racji stron konfliktu: ocena na podstawie ilości czasu poświęconego stronom konfliktu;
- **zachowanie rzetelności** - ocena na podstawie analizy treści: przedstawianie informacji o racjach stron konfliktu; oddzielanie informacji od komentarza; umożliwienie widzom wyrobienia sobie własnej oceny wydarzeń; dobór komentatorów (czy zapraszano osoby, które objaśniały i przyczyniały się do zrozumienia danej sytuacji czy takie, które koncentrowały się na etykietyzowaniu stron konfliktu);
- **zachowanie bezstronności** – ocena na podstawie analizy treści: stosunek dziennikarza do stron konfliktu – treść zadawanych pytań, jednakowy styl prowadzenia rozmowy z każdą ze stron; używanie języka nie zawierającego określeń wartościujących i stronniczych; nie różnicowanie form grzecznościowych, sposób filmowania.

3. Zakres monitoringu

Monitoringiem zostały objęte:

- główne wydania **audycji informacyjnych** nadawanych w: **TVP 1** (*Wiadomości*), **TVP 2** (*Panorama*), **TVP INFO** (*INFO Dziennik*), **POLSAT** (*Wydarzenia*)**TVN** (*Fakty*), **TVN 24** (*Polska i świat*) oraz (*Dzień po dniu*). **Łącznie poddano analizie 49 wydań związanych z tematem monitoringu.**

- cyklicznie nadawane **audycje publicystyczne** w: **TVP 2** (*Gorący temat*), **TVP INFO** (*Gość poranka*, *Rozmowa dnia*, *Minęła 20*), **TVN 24** (*Fakty po faktach*, *Polska i świat*, *Rozmowa bardzo polityczna*). **TVP 1, POLSAT i TVN** w okresie wakacyjnym nie nadają audycji publicystycznych. **Łącznie poddano analizie 34 wydania.**

4. Okres objęty monitoringiem

3 i 4 sierpnia 2010 r. (relacje i komentarze na temat wydarzeń związanych z planowanym przeniesieniem krzyża do kościoła św. Anny);

9 i 10 sierpnia 2010 r. (relacje i komentarze na temat wydarzeń związanych z manifestacją przeciwników pozostawienia krzyża przed Pałacem Prezydenckim);

12 i 13 sierpnia 2010 r. (relacje i komentarze na temat wydarzeń związanych z odsłonięciem na Pałacu Prezydenckim tablicy upamiętniającej żałobę po tragedii smoleńskiej);

14 sierpnia 2010 r. (relacje i komentarze na temat wydarzeń związanych z przesunięciem manifestujących spod krzyża w związku z przygotowaniem do obchodów święta państwowego 15 sierpnia).

5. Uwagi techniczne

Podstawą monitoringu były nagrania wykonane na płytach DVD przez nadawców i nadesłane na prośbę KRRiT. Jakość nagrań była dobra. W programie TVN 24 brakowało nagrania z godzin popołudniowo-wieczornych w dn. 3 sierpnia 2010 r. Ponieważ stacja ta dokonuje powtórek audycji informacyjnych i publicystycznych w programie nocnym, do analizy wykorzystano w tym przypadku nagrania audycji objętych monitoringiem z powtórek nadanych w godzinach nocnych. Na życzenie Zleceniodawcy przejrzano także programy objętych monitoringiem stacji telewizyjnych w dniach: 29 i 30 lipca, ale nie znaleziono tam audycji związanych z tematem monitoringu.

6. Wykaz audycji informacyjnych objętych monitoringiem

Tabela nr 1. Wydarzenia przed Pałacem Prezydenckim w dn.; 3, 4, 9,10, 12, 13 i 14 sierpnia 2010 r. w głównych wydaniach audycji informacyjnych w programach: TVP 1, TVP 2, TVP INFO, POLSATU, TVN i TVN 24.

L.p.	Data emisji	Nazwa programu	Tytuł audycji	Godzina emisji audycji	Czas poświęcony tym wydarzeniom	Pozycja w kolejności informacji
1.	3.08	TVP 1	Wiadomości	19.30	13 min.	1 informacja
2.	3.08	TVP 2	Panorama	18.00	12 min.	1 informacja
3.	3.08	TVP INFO	INFO DZIENNIK	22.15	16 min.	1 informacja
4.	3.08	POLSAT	Wydarzenia	18.50	10 min.	2 informacja
5.	3.08	TVN	Fakty	19.00	10 min.	1 informacja
6.	3.08	TVN 24	Polska i świat	20.23	20 min.	1 informacja
7.	3.08	TVN 24	Dzień po dniu	23.00	13 min.	2 informacja
8.	4.08	TVP 1	Wiadomości	19.30	11 min.	3 informacja
9.	4.08	TVP 2	Panorama	18.00	5 min.	1 informacja
10.	4.08	TVP INFO	INFO DZIENNIK	22.15	5 min.	3 informacja
11.	4.08	POLSAT	Wydarzenia	18.50	4 min.	3 informacja
12.	4.08	TVN	Fakty	19.00	4 min.	5 informacja
13.	4.08	TVN 24	Polska i świat	20.23	18 min.	2 informacja
14.	4.08	TVN 24	Dzień po dniu	23.00	8 min.	2 informacja
15.	9.08	TVP 1	Wiadomości	19.30	3 min.	2 informacja
16.	9.08	TVP 2	Panorama	18.00	4 min.	2 informacja
17.	9.08	TVP INFO	INFO DZIENNIK	22.15	18 min.	1 informacja
18.	9.08	POLSAT	Wydarzenia	18.50	4 min.	2 informacja
19.	9.08	TVN	Fakty	19.00	4 min.	4 informacja
20.	9.08	TVN 24	Polska i świat	20.23	5 min.	2 informacja
21.	9.08	TVN 24	Dzień po dniu	23.00	140 min.	1 informacja
22.	10.08	TVP 1	Wiadomości	19.30	8 min.	1 informacja
23.	10.08	TVP 2	Panorama	18.00	8 min.	1 informacja
24.	10.08	TVP INFO	INFO DZIENNIK	22.15	17 min.	1 informacja
25.	10.08	POLSAT	Wydarzenia	18.50	5 min.	3 informacja
26.	10.08	TVN	Fakty	19.00	4 min.	2 informacja
27.	10.08	TVN 24	Polska i świat	20.02	52 min.	1 informacja
28.	10.08	TVN 24	Dzień po dniu	23.00	20 min.	1 informacja
29.	12.08	TVP 1	Wiadomości	19.30	10 min.	1 informacja
30.	12.08	TVP 2	Panorama	18.00	6 min.	1 informacja
31.	12.08	TVP INFO	INFO DZIENNIK	22.15	22 min.	1 informacja
32.	12.08	POLSAT	Wydarzenia	18.50	4 min.	1 informacja
33.	12.08	TVN	Fakty	19.00	8 min.	1 informacja
34.	12.08	TVN 24	Polska i świat	20.23	14 min.	1 informacja
35.	12.08	TVN 24	Dzień po dniu	23.00	14 min.	1 informacja
36.	13.08	TVP 1	Wiadomości	19.30	7 min.	2 informacja
37.	13.08	TVP 2	Panorama	18.00	4 min.	1 informacja
38.	13.08	TVP INFO	INFO DZIENNIK	22.15	12 min.	1 informacja
39.	13.08	POLSAT	Wydarzenia	18.50	4 min.	1 informacja
40.	13.08	TVN	Fakty	19.00	4 min.	1 informacja
41.	13.08	TVN 24	Polska i świat	20.23	16 min.	1 informacja
42.	13.08	TVN 24	Dzień po dniu	23.00	15 min.	1 informacja
43.	14.08	TVP 1	Wiadomości	19.30	5 min.	1 informacja
44.	14.08	TVP 2	Panorama	18.00	3 min.	1 informacja
45.	14.08	TVP INFO	INFO DZIENNIK	22.30	5 min.	1 informacja
46.	14.08	POLSAT	Wydarzenia	18.50	4 min.	3 informacja
47.	14.08	TVN	Fakty	19.00	5 min.	1 informacja
48.	14.08	TVN 24	Polska i świat	20.00	14 min.	1 informacja
49.	14.08	TVN 24	Dzień po dniu	23.00	17 min.	1 informacja

7. Wykaz audycji publicystycznych objętych monitoringiem

Tabela Nr 2 Audycje publicystyczne na temat wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim nadane w dn.: 3,4, 9,10, 12, 13 i 14 sierpnia 2010 r. w programach TVP 2, TVP INFO i TVN 24

Data emisji	Godz. emisji	Nazwa programu	Tytuł audycji	Czas poświęcony tematowi	Goście audycji
3.08	20.10	TVP 2	<i>Gorący temat</i>	8 min.	Mariusz Błaszczak PiS
9.08	20.10	TVP 2	<i>Gorący temat</i>	7 min.	Jerzy Wenderlich SLD
10.08	20.10	TVP 2	<i>Gorący temat</i>	9 min.	ks. Józef Kloch rzecznik Episkopatu Polski
12.08	20.10	TVP 2	<i>Gorący temat</i>	9 min.	Zbigniew Giżyński PiS
		TVP 2	Czas łączny:	33 min.	Emisji: 4 Rozmówców: 4
3.08	8.06	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	16 min.	Andrzej Halicki PO Mariusz Błaszczak PiS Tadeusz Iwiński SLD
3.08	10.40	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	12 min.	prof. Henryk Domański politolog z PAN
3.08	16.00	TVP INFO	<i>Rozmowa dnia</i>	19 min.	Maks Kraczkowski PiS Mariusz Witczak PO Tomasz Kamiński SLD
3.08	20.10	TVP INFO	<i>Minęła 20</i>	36 min.	Tomasz Terlikowski <i>Fronda</i> Wiesław Dębski <i>Trybuna</i> Beata Szydło PiS Bartosz Arłukowicz SLD Eugeniusz Kłopotek PSL Paweł Olszewski PO
4.08	8.07	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	11 min.	Iwona Śledzińska-K. PO Stanisław Wziątek SLD Jan Dziedziczak PiS
4.08	9.15	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	2 min.	dr Bartłomiej Biskup politolog z UW
9.08	20.00	TVP INFO	<i>Minęła 20</i>	17 min.	Marek Jurek Prawica RP Józef Oleksy SLD
10.08	8.06	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	8 min.	Jadwiga Wiśniewska PiS Andrzej Halicki PO Jerzy Wenderlich SLD
10.08	9.12	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	8 min.	Dr Mirosław Pęczak
10.08	20.00	TVP INFO	<i>Minęła 20</i>	29 min.	Michał Szczerba PO Paweł Kowal PIS Janusz Piechociński PSL Bartosz Arłukowicz SLD
12.08	8.10	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	3 min.	Stanisław Wziątek SLD Władysław Karpiński PO Dawid Jackiewicz PiS
12.08	16.00	TVP INFO	<i>Rozmowa dnia</i>	17 min.	dr Paweł Borecki wydz. prawa wyznaniowego UW
12.08	20.20	TVP INFO	<i>Minęła 20</i>	32 min.	Grzegorz Schetyna PO Ks. Józef Kloch rzecznik Episkopatu Polski Józef Zych PSL Marek Wikiński SLD Zbigniew Giżyński PiS

13.08	8.06	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	13 min.	Tadeusz Iwiński SLD Jadwiga Wiśniewska PiS Marek Wójcik PO
13.08	9.08	TVP INFO	<i>Gość INFO</i>	6 min.	Lidia Krajewska wiceprzew. Rady Warszawy
13.08	16.00	TVP INFO	<i>Rozmowa dnia</i>	13 min.	dr Hanna Hamer, Szkoła Wyższa Pedagogiki Społecznej
14.08	20.33	TVP INFO	<i>Minęła 20</i>	7 min.	prof. Henryk Domański politolog z PAN
		TVP INFO	Czas łączny:	249 min.	Emisji: 17; Rozmówców: 42
3.08	19.26	TVN 24	<i>Fakty po faktach</i>	26 min.	Zbigniew Romaszewski PiS Bartosz Arłukowicz SLD prof. Magdalena Środa ks. Adam Boniecki
3.08	21.20	TVN 24	<i>Rozmowa bardzo polityczna</i>	27 min.	Marek Jurek Prawica RP Katarzyna Piekarska SLD
4.08	19.26	TVN 24	<i>Fakty po faktach</i>	14 min.	Beata Kempa PiS Adam Szejnfeld PO
4.08	21.20	TVN 24	<i>Rozmowa bardzo polityczna</i>	6 min.	Adam Hoffman PiS Sławomir Nitras PO
9.08	19.26	TVN 24	<i>Fakty po faktach</i>	12 min.	Andrzej Celiński Mariusz Bulski Spol. Komitet Obrony Krzyża
9.08	21.20	TVN 24	<i>Rozmowa bardzo polityczna</i>	12 min.	Jerzy Owsiak
10.08	19.26	TVN 24	<i>Fakty po faktach</i>	12 min.	Kazimierz Kutz PO Zbigniew Giżyński PiS
10.08	21.20	TVN 24	<i>Rozmowa bardzo polityczna</i>	30 min.	Jerzy Wenderlich SLD Jacek Kurski PiS
12.08	19.26	TVN 24	<i>Fakty po faktach</i>	27 min.	Jacek Michałowski szef Kancelarii Prezydenta Władysław Frasyniuk Rafał Grupański PO
12.08	21.20	TVN 24	<i>Rozmowa bardzo polityczna</i>	21 min.	Zbigniew Giżyński PiS Stefan Niesiołowski PO
13.08	19.26	TVN 24	<i>Fakty po faktach</i>	25 min.	Janusz Palikot PO Bronisław Wildstein prof. Tomasz Nałęcz
13.08	21.20	TVN 24	<i>Rozmowa bardzo polityczna</i>	32 min.	Joanna Mucha PO Zbigniew Romaszewski PiS Andrzej Celiński
14.08	19.26	TVN 24	<i>Fakty po faktach</i>	20 min .	Zbigniew Holdys Marcin Bulski, Społeczna Inicjatywa w Obronie Krzyża Marek Migalski Wojciech Olejniczak SLD
		TVN 24	Czas łączny:	279 min.	Emisji: 13; Rozmówców: 32

Uwaga: w innych, niż wymienione wyżej, stałych terminach nadawania cyklicznych audycji publicystycznych poświęcone były one innym tematom, lub nie zostały w ogóle wyemitowane.

8. Ogólna ocena objętych monitoringiem programów telewizyjnych z punktu widzenia realizacji zasad rzetelności, obiektywizmu i odpowiedzialności za dobro publiczne

W dniach objętych monitoringiem wszystkie stacje telewizyjne poświęciły wiele uwagi wydarzeniom mającym miejsce przed Pałacem Prezydenckim. Zważywszy na fakt iż wydarzenia związane z próbą przeniesienia krzyża sprzed Pałacu do kościoła św. Anny rozgrywały się w samym centrum stolicy kraju, że w różnych momentach gromadziły się w tym miejscu tysiące ludzi, i że w tej sprawie zabierali głos czołowi politycy, tak rządzącej koalicji (m.in. prezydent i premier), jak i opozycji, jest rzeczą oczywistą, iż przekazanie informacji o tych wydarzeniach było obowiązkiem zarówno telewizji publicznej, jak i telewizji koncesjonowanych. Zdawać sobie jednakże należy sprawę z tego, że telewizje, których kamery były niemal stale obecne w tych dniach na Krakowskim Przedmieściu, nie tylko przekazywały obraz wydarzeń, **ale również w pewnym stopniu kreowały ich przebieg (ludzie stojący wokół krzyża zachowywali się w określony sposób, bowiem wiedzieli, że telewizja pokaże to milionom widzów), nadawały im określoną rangę społeczną oraz dostarczały podstaw dla oceny tych wydarzeń przez odbiorców tych programów.** Dlatego w pełni uprawnione jest pytanie: **jak obowiązek ten był w tych dniach przez różnych nadawców wypełniany?**

Ustawa o radiofonii i telewizji troskę o dobro społeczne traktuje jako wspólny obowiązek wszystkich nadawców, a dodatkowo w odniesieniu do nadawcy publicznego precyzuje realizację tego obowiązku stwierdzając, że telewizja ta zobowiązana jest *rzetelnie ukazywać całą różnorodność wydarzeń i zjawisk w kraju i za granicą oraz sprzyjać swobodnemu kształtowaniu się poglądów obywateli oraz formowaniu się opinii publicznej* (Art. 21 ust. 2 pkt. 2 i 3). Również *Kodeks Etyki Dziennikarskiej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich* (potwierdzając zasady *Karty Etycznej Mediów* i *Deklaracji Międzynarodowej Federacji Dziennikarzy*) zobowiązuje wszystkich dziennikarzy do: *przekazywania rzetelnych i bezstronnych informacji oraz różnorodnych opinii* (art.1) a także podkreśla potrzebę: *odpowiedzialności za publikacje w prasie, radiu, telewizji czy Internecie* (art. 2) i *pierwszeństwo dobra czytelników, słuchaczy czy widzów oraz dobra publicznego* (art. 3). W odniesieniu do telewizji publicznej dokument *Zasady etyki dziennikarskiej w Telewizji Polskiej* w punkcie 1 stanowi, iż: *Zadaniem i rolą dziennikarza jest realizacja prawa każdego człowieka do informacji oraz do udziału w debacie publicznej znajdującej swój wyraz w programie telewizyjnym. Racją wyprodukowania i emitowania programu winno być domniemane zainteresowanie odbiorców i dobro publiczne, a nie interes autora, redaktora czy wydawcy.* W punkcie 2 dokument ten stwierdza: *Informacje te powinny być bezstronne,*

rzetelne i dokładne, zweryfikowane w odrębnych źródłach. W omawianych tu kwestiach **powinności zarówno nadawców publicznych jak i koncesjonowanych są więc zbieżne.** Do obu tych sektorów telewizji trzeba więc zaadresować trzy – jak się wydaje podstawowe - pytania:

1. Czy objęte monitoringiem audycje wypełniały zadanie przekazywania rzetelnych informacji na temat wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim?

2. Czy audycje te wypełniały zadanie przedstawiania różnorodnych opinii, tak by sprzyjało to swobodnemu kształtowaniu się poglądów obywateli oraz formowaniu się opinii publicznej?

3. Czy nadawanym audycjom towarzyszyła świadomość odpowiedzialności za dobro publiczne znajdująca wyraz m.in. w zachowaniu rozsądnych i uzasadnionych dobrem odbiorcy proporcji w eksponowaniu tematu, a także w trosce o to, by nie podsycać społecznych emocji i sporów?

Na pierwsze pytanie w świetle szczegółowej analizy objętych monitoringiem audycji wypadnie odpowiedzieć pozytywnie, z jednym dość istotnym wyjątkiem. Wyjątek ten stanowi program telewizji publicznej TVP 1, w którym dominował wyraźny brak równowagi w prezentowaniu różnych stron konfliktu, brak rzetelności w przedstawianiu niektórych faktów oraz eksponowanie bez żadnego komentarza skrajnych opinii wygłaszanych podczas wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim. Relacje TVP 1 wyraźnie preferowały rację tzw. „obrońców krzyża” oraz nie odwoływały się do żadnych niezależnych ocen eksperckich o tych wydarzeniach, co pozwoliłoby odbiorcy tego programu wyrobić sobie własne zdanie na ten temat. **Jak na telewizję publiczną są to błędy rażące.**

Inne kanały telewizji publicznej (TVP 2 i TVP INFO) choć nie uniknęły drobnych potknięć, **na ogół przekazywały obraz wydarzeń w sposób rzetelny zachowując bezstronność oraz równowagę w prezentowaniu stron konfliktu.** Wśród programów koncesjonowanych POLSAT i TVN omawiały wydarzenia przed Pałacem Prezydenckim **w sposób umiarkowany, rzeczowy i obiektywny.** Audycje TVN 24 poświęcone tym wydarzeniom **były bardzo obszerne** (m.in. emitowano w ramach monitorowanych audycji dwugodzinne relacje na żywo z Krakowskiego Przedmieścia), **ale sposób relacjonowania wydarzeń był w zasadzie rzetelny i bezstronny.**

Odpowiedź na drugie pytanie **dotyczące sposobu prezentacji różnych opinii i umożliwienia kształtowania się własnych poglądów odbiorców** jest bardziej skomplikowana. Na pewno **nie tworzyły takich warunków audycje TVP 1** z przyczyn, które scharakteryzowaliśmy powyżej. **Mankamenty w zapewnieniu równowagi i**

różnorodności opinii wystąpiły również w programie TVP 2 (audycja publicystyczna *Gorący temat* - brak przedstawiciela PO) oraz w programie TVN 24 (magazyn *Polska i świat* – przewaga dwóch komentatorów lewicowych) były to jednakże raczej wyjątki niż reguła. W pozostałych monitorowanych programach publicznych (TVP INFO) i koncesjonowanych (POLSAT, TVN, TVN 24) **nie stwierdzono przypadków nie zachowania równowagi różnych opcji czy stronniczości dziennikarzy prowadzących dyskusje.**

Trudniej ocenić czy prezentowane, zwłaszcza w audycjach publicystycznych, konfrontacje poglądów rzeczywiście pomagały odbiorcom lepiej zrozumieć przebieg omawianych wydarzeń oraz wyrobić sobie na tej podstawie własny pogląd na sprawę. **W wielu debatach telewizyjnych zorganizowanych w tych dniach przez różne kanały telewizyjne dominowali zawodowi politycy reprezentujący swoje barwy partyjne.** Dyskusje zamieniały się wówczas w starcia, czasem wprost w kłótnie, prowadzone ciągle z tych samych pozycji, często ignorujących pytania zadawane przez dziennikarzy, bez próby porozumienia czy zbliżenia stanowisk. Takie dość **jałowe dyskusje polityków** wokół tematu: *kto wywołał i kto ma zakończyć wydarzenia pod krzyżem*, toczyły się w tych dniach zarówno w TVP 2, TVP INFO jak i w TVN 24. Należy jednak zauważyć, że przede wszystkim w TVP INFO (audycje: *INFO Dziennik, Gość INFO, Rozmowa dnia, Minęła 20*) i w mniejszym stopniu w TVN 24 (audycje: *Polska i świat, Dzień po dniu*) pojawiły się również **rozmowy i wywiady, już nie z przedstawicielami partii, ale ze specjalistami z różnych dziedzin nauk społecznych** (politologów, socjologów, prawników, ekspertów od spraw samorządowych itp.). **Ten klucz doboru rozmówców okazał się w praktyce dużo bardziej sprzyjający spokojnej, pogłębionej analizie wydarzeń z Krakowskiego Przedmieścia i mógł być rzeczywiście pomocny odbiorcom programu w wyrobieniu sobie własnej opinii w tej sprawie.**

Najtrudniej jednoznacznie odpowiedzieć na trzecie pytanie dotyczące **zachowania w monitorowanych programach rozsądnych i uzasadnionych dobrem odbiorcy proporcji w eksponowaniu tematu i w dążeniu do nie podsycania społecznych emocji i sporów.** Z jednej bowiem strony uprawniona wydaje się teza, że wydarzenia przed Pałacem Prezydenckim były na tyle ważne dla rozwoju sytuacji politycznej w kraju, jak i dla zaangażowania podstawowych wektorów życia społecznego (formacja rządząca, opozycja prawicowa i lewicowa, Kościół), że poświęcenie im uwagi było uzasadnione. Z drugiej strony równie często słyszeć można głosy oskarżające media, a zwłaszcza telewizję w tym okresie czasu, o nadmierne eksponowanie tej sprawy, a przez to – jak pisze w swoim oświadczeniu

Rada Etyki Mediów – *podsycać niezdrowej sensacji (...) zamiast prób usmierzania emocji i łagodzenia sporu*. W tym kontekście najbardziej obiektywną metodą pozwalającą ustalić stopień zaangażowania poszczególnych stacji w eksponowanie wydarzeń rozgrywających się na Krakowskim Przedmieściu wydaje się **metoda porównawcza dotycząca czasu poświęconego temu tematowi przez różne stacje** oraz pozwalająca porównać miejsca, na których poszczególne stacje zamieszczały wiadomości na ten temat w swoich audycjach, określając w tym samym rankę, jaką chciano nadać tym wydarzeniom. Stosując tę metodę **nie wolno jednak zapominać, że zakres tego monitoringu nie obejmuje wszystkich audycji poświęconych w danym dniu wydarzeniom przed Pałacem Prezydenckim przez poszczególne stacje, a jedynie audycje wybrane, a na dodatek charakter objętych monitoringiem stacji jest różny** (np. TVP INFO i TVN 24 są kanałami czysto informacyjnymi w związku z czym informacja stanowi z zasady główną część całego programu tych stacji). **Te dwie ostatnie stacje w monitorowanym okresie prowadziły wielogodzinne transmisje bezpośrednie sprzed Pałacu Prezydenckiego, w których z natury rzeczy przekaz był bardziej sugestywny i stwarzający wrażenie wysokiej rangi przedstawianych wydarzeń. Także stała obecność kamer na Krakowskim Przedmieściu musiała wpływać na uczestników zdarzeń utwierdzanych w ten sposób w przekonaniu, że to, co robią, jest bardzo ważne i obserwowane na żywo przez wielką widownię.**

Uprawnione jest natomiast **porównanie czasu, jaki w dniach monitorowanych stacje o tym samym charakterze, a więc nadające programy uniwersalne, poświęciły w swoich głównych audycjach informacyjnych (dziennikach wieczornych) wydarzeniom sprzed Pałacu Prezydenckiego. Zestawienie takie wygląda następująco:**

- 1) TVP 1 *Wiadomości* 57 min. (informacje nadane 4 razy na 1 miejscu)
- 2) TVP 2 *Panorama* 42 min. (informacje nadane 6 razy na 1 miejscu)
- 3) POLSAT *Wydarzenia* .. 35 min. (informacje nadane 2 razy na 1 miejscu)
- 4) TVN *Fakty* 39 min. (informacje nadane 4 razy na 1 miejscu)

Jak z powyższego zestawienia telewizji o programie uniwersalnym wynika **najwięcej czasu w głównych wieczornych serwisach informacyjnych poświęciła wydarzeniom na Krakowskim Przedmieściu telewizja publiczna TVP 1 i TVP 2**. Najmniej czasu tej sprawie poświęciła **telewizja koncesjonowana POLSAT**, a mimo to serwisy te były wyczerpujące i pozwalające na wyrobienie sobie pełnego obrazu sytuacji.

Telewizje **informacyjne poświęciły relacjom sprzed Pałacu o wiele więcej miejsca.** W monitorowanych informacyjnych audycjach wieczornych **telewizja TVP INFO (*INFO DZIENNIK*)** nadawała informacje na ten temat przez **95 min.**, koncesjonowana telewizja informacyjna **TVN 24 (*Polska i świat, Dzień po dniu*)** przez **366 min.** (Tak wysoka liczba w przypadku **TVN 24** jest przede wszystkim wynikiem dwukrotnej zamiany wieczornych audycji informacyjnych na wydania specjalne, których treść stanowiły transmisje na żywo sprzed Pałacu Prezydenckiego.) **TVP INFO** i **TVN 24** umieszczając często na 1 miejscu wiadomości na temat wydarzeń z Krakowskiego Przedmieścia nadawały im tym samym wysoką rangę (**TVP INFO** 6 razy, a **TVN 24** w audycji *Polska i świat* 5 razy i w audycji *Dzień po dniu* także 5 razy). **Prowadzi to do wniosku, że w sferze informacji w zakresie objętym monitoringiem głównym miejscem bardzo intensywnej ekspozycji tych wydarzeń w programie były telewizje informacyjne TVP INFO i TVN 24.**

Jeśli chodzi o **czas poświęcony publicystyce** związanej tematycznie z wydarzeniami pod krzyżem to w monitorowanym okresie kształtował się on następująco: **1) TVP 2 - 33 min.** (audycja *Gorący temat*); **2) TVP INFO - 249 min.** (audycje: *Gość INFO, Rozmowa Dnia, Minęła 20*); **3) TVN 24 - 279 min.** (audycje: *Rozmowa bardzo polityczna i Fakty po faktach*). W **TVP 1, w POLSACIE** i w **TVN** publicystyki w tym okresie nie nadawano. Tak więc także w zakresie ilości publicystyki na tematy związane z omawianymi wydarzeniami zdecydowana większość komentarzy (w sumie 528 min., a więc ponad 8 godzin) pochodziła w monitorowanym okresie z programów dwóch telewizji informacyjnych: **TVP INFO i TVN 24.** Ponieważ - jak powiedzieliśmy powyżej - duża część tych audycji (ilustrowana często migawkami sprzed Pałacu Prezydenckiego z najbardziej drastycznych momentów starcia różnych stron) pokazywała głównie ostre polemiki polityków traktujących wydarzenia jako okazję do ataku na przeciwników politycznych, mogło to w sumie składać się na obraz, który Rada Etyki Mediów określiła słowami: *podsyćanie niezdrowej sensacji (...) zamiast prób uśmierzenia emocji i łagodzenia sporu.* Należy tu jednak dodać, iż w zasadzie wszyscy dziennikarze prowadzący dyskusje starali się (inna rzecz, na ile skutecznie) kierować w toku audycji uwagę rozmówców na sprawy istotne, w tym na potrzebę wypracowania porozumienia (jak wyjść z tego sporu, jak wypracować kompromis i zakończyć kłopotliwą dla Polski awanturę).

Brak obiektywizmu i stronniczość audycji nadawanych przez TVP 1, zbyt duża ilość audycji publicystycznych nie zmierzających do wyjaśnienia wydarzeń i wyciszenia narosłych wokół sprawy emocji, ale ograniczających się do prezentacji politycznych polemik i klótni wokół tej sprawy w programach TVP 2, TVP INFO i TVN 24 oraz

niewspółmierna do wagi wydarzeń ekspozycja relacji spod Pałacu Prezydenckiego przez telewizje informacyjne TVP INFO i TVN 24 – to najbardziej syntetyczny obraz niedociągnięć i błędów stacji telewizyjnych w monitorowanym okresie. Uwagi dotyczące szczegółowych ocen poszczególnych audycji oraz błędów w nich wykrytych znajdują się w następnym rozdziale.

9. Ocena zgodności poszczególnych audycji objętych monitoringiem ze szczegółowymi kryteriami określonymi w rozdziale *Metoda monitoringu*

TVP 1

1) Audycja informacyjna *Wiadomości* (godz. 19.30)

Informacje dotyczące wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim nadane zostały w monitorowanym okresie w audycji *Wiadomości* cztery razy na 1 miejscu, dwa razy na 2 i raz na 3. Czas poszczególnych emisji stosunkowo zróżnicowany: 13 min., 11 min., 3 min., 8 min., 10 min., 7 min. oraz 5 min. Monitoring wykazał w tych audycjach **liczne przypadki braku równowagi w prezentowaniu opinii różnych stron konfliktu** (w sprawozdaniach sprzed Pałacu Prezydenckiego istniała zdecydowana dominacja opinii „obrońców krzyża” i ich zwolenników). Stwierdzono także **brak rzetelności w przedstawianiu niektórych faktów** (np. cytowanie opinii prezydenta B. Komorowskiego na temat przeniesienia krzyża po okresie żałoby bez wyjaśnienia, że jest to odpowiedź na konkretne pytanie w tej sprawie zadane przez dziennikarza; podanie za *Gazetą Polską* informacji, iż wśród manifestantów był „szantażysta senatora Piesiewicza” nie wyjaśniając, jaką rolę ten człowiek odgrywał w 5-tysięcznej grupie, głównie młodzieżowych, uczestników manifestacji; a także podanie bez komentarza opinii na temat tejże manifestacji wygłoszonej przez posła A. Macierewicza: *Byli tu tacy, których spędzono, by wykpiwali wiarę i uczucia narodowe polskie - dziennikarz Wiadomości nie zapytał nawet kto i jak spędził te tysiące młodych ludzi! Przekazywano bez żadnego komentarza skrajne opinie, jak okrzyki jednego z „obrońców krzyża”:* *Rodzina Komorowskiego została wymordowana przez dziadka Komorowskiego czy pozostająca w wyraźnej sprzeczności ze stanowiskiem Episkopatu wygłoszona przez ks. Małkowskiego ocena: Ważą się losy Polski tutaj pod tym krzyżem, a nawet więcej losy Europy się ważą, czy Polska będzie, czy Polska będzie Chrystusowa, czy też nie będzie.* **Niedostatek**

profesjonalizmu dziennikarskiego uwydatnił się w podaniu dwóch sprzecznych informacji: opowiadania jednego z uczestników zajść, iż policja biła usuwanych spod krzyża, a w konsekwencji jeden z nich leży w szpitalu z połamanymi żebrami i stwierdzenia przedstawiciela policji, że jedynie przeniesiono kilku opornych w inne miejsce - dziennikarz nie zadał sobie trudu sprawdzenia, gdzie leży prawda w tej sprawie. **Sposób filmowania zajść**, pomijanie obrazów agresji ze strony „obrońców”, oddziaływanie na emocje (obrazy z okresu żałoby wplecione w relacje, potęgowanie uczucia zagrożenia) powodowały, że widz mógł odnieść wrażenie, że cała racja jest po stronie małej grupy bitych i prześladowanych „obrońców krzyża”, a władza państwowa działa tu bez potrzeby, brutalnie i w sposób niezrozumiały. Nie zaproszono także do wyrażenia oceny wydarzeń, ich przyczyn i skutków **żadnych ekspertów z dziedziny nauk społecznych, co mogłoby przyczynić się do lepszego zrozumienia przez odbiorców charakteru przedstawianych wydarzeń** – co czyniły w tym czasie inne stacje – a co wydaje się naturalnym obowiązkiem właśnie telewizji publicznej. Brak ten jest tym wyraźniejszy, że w tym czasie (wakacje) w TVP 1 **nie nadawano żadnych audycji publicystycznych, które mogłyby dać szerszy komentarz do tych wydarzeń.**

TVP 2

1) Audycja informacyjna *Panorama* (godz. 18.00)

Poddane analizie audycje *Panoramy* nie nasuwają uwag krytycznych z punktu widzenia rzetelności przekazu wydarzeń, zachowania równowagi w prezentowaniu stron konfliktu oraz bezstronności prezenterów i reporterów. **Audycje dobrze spełniały w tych dniach rolę informacyjną wobec widza, a także dostarczały krótkich komentarzy nie tylko polityków zaangażowanych w konflikt, ale również ekspertów i innych znanych w życiu publicznym osób. Zadbano o reprezentatywność i równowagę czasową w przytaczanych opiniach, zwłaszcza polityków.** Rola komentująca ze strony prezenterów i reporterów była ograniczona do koniecznego minimum, głównie wyrażała się w oczekiwaniu na zakończenie konfliktu. **Błędem było podanie bez żadnego komentarza głosu mówiącego o katastrofie jako „nowej zbrodni katyńskiej”. Budzić może wątpliwości aż tak duże wyeksponowanie relacji sprzed Pałacu Prezydenckiego (na 7 analizowanych dni aż 6 razy informacje te ukazywały się jako pierwsze, spychając na dalsze miejsca nawet takie wydarzenia, jak konsekwencje powodzi na południu kraju, czy sejmowa debata nad nowymi podatkami).**

2) Audycja publicystyczna - *Gorący temat* (godz. 20.10)

W ramach tej audycji nadano czterokrotnie rozmowy na temat wydarzeń pod Pałacem Prezydenckim (na 7 wyemitowanych w ogóle w monitorowanym okresie). Tylko 2 rozmowy były w całości poświęcone temu tematowi, inne jedynie częściowo. **Nie eksponowano więc nadmiernie tych wydarzeń.** Łącznie tematowi krzyża poświęcono w monitorowanych dniach **ok. 33 min.** Kluczem doboru rozmówców był fakt, że są to **politycy - posłowie** (z jednym wyjątkiem rzecznika Konferencji Episkopatu). Prowadzący rozmowy stawiali bardzo ostre pytania, dotyczące spraw trudnych dla rozmówców, ale zawsze było to robione merytorycznie i kulturalnie. **Z punktu widzenia równowagi w prezentowaniu opinii różnych środowisk zabrakło w monitorowanym okresie stanowiska osób reprezentujących opinie kancelarii Prezydenta i środowiska PO. Dwa razy natomiast wystąpił przedstawiciel PiS.** Tym samym w dniach, których monitoring dotyczy - a więc najistotniejszych dla oceny omawianych wydarzeń - **nie została dochowana zasada dania możliwości równorzędnej wypowiedzi wszystkim stronom konfliktu.**

TVP INFO

1) audycja informacyjna *INFO DZIENNIK* (godz. 22.15)

Relacje *INFO DZIENNIKA* z wydarzeń pod krzyżem **na ogół obiektywne, pokazujące w równych proporcjach racje i opinie różnych stron sporu.** Komentarz dziennikarski dyskretny, najczęściej wyrażający troskę o to, że konflikt nadal trwa. Pozytywny jest fakt, iż wśród komentatorów wydarzeń zapraszanych do studia nie ma polityków, którzy zazwyczaj powtarzają oficjalne partyjne opinie, lecz **zaangażowano do wyrażenia opinii całą paletę specjalistów nauk społecznych,** wnoszących do debaty pewien spokój i dystans wobec aktualnej politycznej polemiki. Ich wypowiedzi wskazują na głębsze podłoże i konsekwencje dziejących się zdarzeń. Można jedynie zgłosić wątpliwość **czy nie zbyt często kwalifikowano wieści z Krakowskiego Przedmieścia na czołówkę dzienników** (6 razy na 7 wyemitowanych), co mogło nadmiernie eksponować te wydarzenia.

2) Audycja publicystyczna *Gość INFO* (godz. 8.06, 9.15, 10.40)

W monitorowanym okresie na rozmowy o wydarzeniach przed Pałacem Prezydenckim **TVP INFO** poświęciło 9 audycji (w tym 3 razy tematyka ta zajęła tylko część audycji). Gośćmi dnia było 9 polityków różnych barw partyjnych i 5 ekspertów (czterech naukowców i przedstawicielka Rady Warszawy). **Najwięcej materiału mogącego pomóc w zrozumieniu i samodzielnej ocenie przez widza dziejących się wydarzeń zawierały rozmowy eksperckie wnoszące konkretną wiedzę z różnych dyscyplin (politologia, socjologia prawo wyznaniowe i sprawy administracyjne). Należy docenić, że TVP INFO staralo się w ten sposób wyjść poza schematyczny polityczno-partyjny skład rozmówców. Debaty polityków zestawianych według trójkowego schematu (PO, PiS, SLD) były żywe, polemiczne, prowadzone bezstronnie i profesjonalnie; niestety dla widza niewiele z nich wynikało, nie wychodzono bowiem z reguły poza prezentację znanych skądinąd partyjnych diagnoz.**

3) Audycja publicystyczna *Rozmowa dnia* (godz. 16.00)

W ciągu monitorowanych 7 dni trzykrotnie w audycji *Rozmowa dnia* podjęto temat wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim. Audycja prowadzona była profesjonalnie, ciekawie, z pozostawieniem dużej swobody zaproszonym do studia rozmówcom. Przy udziale różnych stron **zachowano równy dystans i proporcjonalnie rozdzielany czas wypowiedzi. Dyskusja z udziałem polityków niestety niewiele pomagała odbiorcy w zrozumieniu omawianego problemu: wszystko rozgrywało się w zasadzie w polemikach partyjnych i prezentowaniu stałych stanowisk politycznych w omawianych sprawach. Cenną refleksję naukową wnosili natomiast do omawianego tematu zaproszeni eksperci spośród wykładowców akademickich i był to przykład dobrej realizacji podstawowego zadania telewizji publicznej: ułatwianie zrozumienia przedstawianych wydarzeń i zjawisk społecznych**

4) Audycja publicystyczna *Minęła 20* (ok. godz. 20.00)

Większość rozmówców uczestniczących w audycji *Minęła 20* na temat wydarzeń pod krzyżem to **zawodowi politycy**. Powoduje to, że **obserwujemy głównie przerzucanie się winą i polemiki partyjne, a mniej zblizamy się do zrozumienia zachodzących procesów**. Odbija od tego pozytywnie rozmowa z prof. H. Domańskim, który stara się wyjaśnić, co się w istocie na Krakowskim Przedmieściu dzieje. **Rozmowy na ogół prowadzone profesjonalnie z dbałością o równą pozycję w dialogu stron konfliktu. Odbiega od tego standardu dyskusja prowadzona w 3 części audycji z dnia 12. 08, kiedy to w debacie przedstawiciele partii uczestniczyli posłowie z PiS, SLD i PSL a zabrakło miejsca dla przedstawiciela**

PO. Nie wyrównuje tej nierównowagi głos marszałka G. Schetyny w 1 części audycji, bowiem nie miał on możliwości replikowania na stawiane później środowisku PO i władzom państwowym zarzuty.

Programy koncesjonowane

POLSAT

1) Audycja informacyjna *Wydarzenia* (godz. 18.50)

Obraz wydarzeń sprzed Pałacu Prezydenckiego relacjonowano w audycji *Wydarzenia* na ogół **obiektywnie, syntetycznie i jasno. Wypowiedzi różnych stron konfliktu zrównoważone. Cytaty z wypowiedzi czołowych polityków podane rzetelnie, bez skrótów.** Komentarze dziennikarzy, sceptyczne wobec działalności odpowiedzialnych za zakończenie sprawy, uzasadnione przebiegiem wydarzeń. **Zastrzeżenia budzi w jednej korespondencji podanie niesprawdzonej informacji** (czy policja złamała żebro jednemu z „obrońców” czy też był to wymysł opowiadającego o zdarzeniu) oraz **ogólnikowe stwierdzenie, że jeden z „obrońców krzyża” był poszukiwany przez policję bez podania żadnych szczegółów, co może być odbierane jako pośrednie napiętnowanie całej grupy. Na uznanie zasługuje powściągliwość w nadmiernym eksponowaniu wydarzeń** (czas większości informacji nie przekraczał 5 minut i tylko dwa razy znalazły się one w czołówce serwisu). **POLSAT** nie nadawał w tym czasie żadnych audycji publicystycznych.

TVN

1) audycja informacyjna *Fakty* (godz. 19.00)

Dziennik *Fakty* omawiał w monitorowanym okresie wydarzenia przed Pałacem Prezydenckim w **sposób umiarkowany, rzeczowy i obiektywny nie czyniąc z nich nadmiernej sensacji. Relacje bezpośrednie ukazujące zajścia były dość lakoniczne.** Materiały na ten temat cztery razy znalazły się na pierwszym miejscu i po jednym razie na miejscu drugim, czwartym i piątym w kolejności. Cztery emisje trwały po 4 min., jedna 5 min. dwie: 8 i 10 min., **a więc były stosunkowo krótkie. Starano się naświetlić charakter wydarzeń przez rozmowy z politykami różnych partii, a także z ludźmi Kościoła**

(biskupi, księża, publicyści katoliccy). Komentarze dziennikarzy stacji były krytyczne zarówno w stosunku do obu tendencji ścierających się pod Pałacem, jak i wobec bierności władz, a zwłaszcza milczenia prezydenta na ten temat. **Sposób prezentowania różnych opinii na temat wydarzeń nie budzi zastrzeżeń.**

TVN 24

1) magazyn informacyjny *Polska i świat* (godz. 20.23)

Polska i świat jest magazynem, w którym dominuje warstwa informacyjna; komentarze różnych osób (polityków, dziennikarzy, naukowców) są przeważnie bardzo krótkie, nie nadają więc całości charakteru publicystycznego. Opinie różnych stron konfliktu i przedstawiciele partii politycznych nie są matematycznie równe, ale **generalnie nie widać jakichś celowych preferencji czy pominięć. Negatywny wyjątek stanowi rozmowa prowadzona w wydaniu specjalnym z dnia 10.08.** W audycji tej na tle bezpośredniej transmisji z Krakowskiego Przedmieścia dwaj dziennikarze reprezentują pisma (i poglądy) lewicowe (A.Szostkiewicz i M. Gdula), a jedyną przeciwwagą ma być przedstawiciel Kościoła (o. M. Zięba). **W audycji brak zarówno reprezentanta zwolenników pozostawienia krzyża przed Pałacem Prezydenckim i budowy tam pomnika, jak i opcji wyrażającej poglądy władz w tej sprawie.** Niezrozumiałe jest też zastąpienie codziennej cyklicznej audycji blisko godzinną bezpośrednią transmisją spod krzyża, gdzie nic ważnego w tym czasie się nie działo. Dla przekazania pełnej informacji z tego wydarzenia wystarczyłyby kilkuminutowe relacje. **Zastanawia praktyka nadmiernego eksponowania w badanej audycji tematu wydarzeń pod krzyżem** (w ciągu monitorowanych 7 dni: 5 razy na pierwszym miejscu i 2 razy na drugim) oraz poświęcony wydarzeniom związanym z krzyżem czas tej audycji (łącznie aż 139 min., to jest dwie godziny 19 minut).

2) Audycja informacyjna *Dzień po dniu* (godz. 23.00)

Nadawana codziennie na zakończenie dnia audycja *Dzień po dniu* jest głównie zestawem i streszczeniem informacji nadanych w godzinach wcześniejszych, przede wszystkim w ramach audycji *Polska i świat* uzupełnianych własnymi korespondencjami na żywo z Krakowskiego Przedmieścia. Większość komentarzy zaczerpnięta była z nadanych w tym dniu audycji publicystycznych: *Fakty po Faktach* i *Rozmowa bardzo polityczna*. **Z punktu widzenia wymogów rzetelności relacji, bezstronności i zachowania**

analogicznego dystansu do różnych stron toczącego się sporu audycja nie nasuwa zastrzeżeń. Wydarzeń nie eksponowano nadmiernie poza wyjątkiem audycji z dnia 9.08. Podjęta w tym dniu decyzja zastąpienia audycji sumującej zazwyczaj ważniejsze wydarzenia dnia ponad dwugodzinną relacją bezpośrednią z Krakowskiego Przedmieścia jest niezbyt zrozumiała. Wydaje się, iż oczekiwano jakichś sensacyjnych wydarzeń, które nie nastąpiły. Można było ten sam efekt informacyjny osiągnąć za pomocą zwyczajnych serwisów.

3) Audycja publicystyczna *Fakty po faktach* (godz.19.26)

Temat wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim podejmowano w audycji *Fakty po faktach* codziennie, a wypowiedzi zaproszonych gości ilustrowane były często fragmentami transmisji na żywo z Krakowskiego Przedmieścia jak i korespondencjami z poprzednich dni. W toku 6 nadanych audycji rozmówcami dziennikarzy TVN 24 było w monitorowanych dniach aż 14 polityków z PO, PiS, SLD i niezrzeszonych, staczających ze sobą ostre polemiki. Do wyjątków należały postaci o nieco bardziej refleksyjnym podejściu do tematu jak: Jerzy Owsiak, Zbigniew Hołdys, prof. Magdalena Środa i ks. Adam Boniecki. Udzielono też głosu przedstawicielowi Społecznego Komitetu Obrony Krzyża. Rozmowy dobrze profesjonalnie prowadzone, pytania często ostre, a nawet złośliwe, ale kierowane do wszystkich stron. **W sumie obraz wydarzeń był barwny i wielostronnie naświetlany. Można jedynie wyrazić wątpliwość czy, w konsekwencji poświęcenia temu tematowi tak wiele uwagi, nie nadano tym wydarzeniom w oczach opinii publicznej większej rangi niż na to zasługiwały.**

4) Audycja publicystyczna *Rozmowa bardzo polityczna* (godz. 21.20)

Wydarzenia przed Pałacem stanowiły w monitorowanym okresie **temat tej audycji aż 6 razy**. Zgodnie z tytułem audycji **prawie wszyscy rozmówcy to politycy** (z wyjątkiem Jurka Owsiaka). Wystąpiło przed kamerami stacji 4 polityków PO, 4 z PiS, 2 z SLD, jeden z Prawicy Rzeczypospolitej i jeden poseł niezrzeszony. Niestety, co powiedzą przedstawiciele danej partii, z góry można było przewidzieć; nie wiadomo dlaczego nie przewidział tego autor audycji. W sumie audycja *Rozmowa bardzo polityczna*, podobnie jak *Fakty po Faktach*, nakładając się na obfitą, właściwie całodzienną, informację na żywo stacji TVN 24 o wydarzeniach rozgrywających się na Krakowskim Przedmieściu, **budowała rangę tych wydarzeń zdecydowanie nadmierną.**

Część II

10. Opis zawartości audycji informacyjnych na temat wydarzeń pod Pałacem Prezydenckim w badanych programach

A. Telewizja publiczna

1) TVP 1 – *Wiadomości* – godz. 19.30

3.08; 1 informacja; czas emisji: ok. 13 min.

Relacja o zdarzeniu (próba przeniesienia krzyża, wspólny komunikat Kurii Warszawskiej, Kancelarii Prezydenta i harcerzy – krzyż zostaje). Sprawozdanie z nocy – obrazy przepychanek ze strażą ustawiającą płotki. Sceny b. emocjonalne: krzyki uczestników (*Białoruś się robi, okupacja, gestapo*). Przynoszenie kolejnych krzyży. Słysząc okrzyki „obrońców” w rodzaju: *rodzina Komorowskich została wymordowana przez dziadka Komorowskiego*. Zdecydowana **dominacja opinii przeciwników przeniesienia krzyża**. W sprawozdaniu obrazki obrażania harcerzy i księży, okrzyki: *księża to sprzedawczyki, judasze w sutannach*. Wołanie o pomnik tych, *którzy oddali życie za wolną Polskę*. Oświadczenie szefa Kancelarii Prezydenta **J. Michałowskiego**, że krzyż zostaje i radość „obrońców” ze zwycięstwa. Komentarze prezeterskie: krzyż zamiast łączyć, dzieli. Cytowano stanowisko wspólne Episkopatu, Kancelarii i harcerzy. Komentarz: kiedy i gdzie stanie tablica, nie wiadomo. Scena, gdy ks. **Małkowski** (jak go przedstawiono: *związany z Solidarnością*) poświęca krzyż. Fragmenty stanowisk szefa Kancelarii Prezydenta i apelu abp. **K. Nycza** o kompromis. Głos premiera **D. Tuska**: że krzyż używany z intencją polityczną i że może być konieczność działań porządkowych. Głosy polityków krytykujących działania prezydenta: **J. Szczypińska** PiS, **J. Wenderlich** SLD oraz głos kompromisowy: **E. Kłopotek** PSL. Wypowiedź dziennikarza *Nesweecka (przegrał Kościół)* i o. **S. Tasiemskiego** OP (o potrzebie miejsca pamięci). **Część 2 audycji to historia sprawy krzyża w Polsce**. Emocjonalne zdjęcia z dni żałoby po katastrofie. Wypowiedzi harcerzy: stawiali krzyż, żeby upamiętnić. Cytat z wywiadu prezydenta-elekta **B. Komorowskiego** zapowiadający, że po okresie żałoby krzyż zostanie przeniesiony w inne, bardziej właściwe miejsce. **Nie poinformowano, że to odpowiedź na konkretne pytanie prowadzącego wywiad dziennikarza o przyszłość krzyża**, natomiast skomentowano to cytatem z wypowiedzi prezesa PiS **J. Kaczyńskiego** (*Jeżeli prezydent Komorowski usunie krzyż, który stoi przed Pałacem, to będzie można powiedzieć, że będzie zupełnie jasne, kim jest i po której stronie w różnego rodzaju sporach dotyczących polskiej historii, dotyczących różnych powiązań obecnie, jest.*). **To zdanie nie**

zostało w audycji w żaden sposób skonfrontowane z innymi opiniami lub informacją, jak wyglądał w całości wywiadu głos B. Komorowskiego. W emitowanym materiale dalej o przebiegu wydarzeń pod krzyżem z podkreśleniem faktu, że ciągle nie ma projektu upamiętnienia ofiar katastrofy. Kończą emocjonalne biało-czarne zdjęcia tłumów z dni żałoby i muzyka żałobna. W sumie poprzez dobór ujęć, dominację w korespondencjach z Krakowskiego Przedmieścia opinii, że trzeba bronić krzyża przed przeniesieniem, brak komentarza krytycznego wobec zachowań „obrońców krzyża” oraz poprzez oddziałujący na emocje sposób montażu całości (np. rama z ujęć z pamiętnych dni żałoby) audycja w odbiorze sprawia wrażenie, że cała racja jest po stronie tzw. „obrońców krzyża”, a władza posługując się siłą (sceny walki ze strażnikami i policją) jest brutalna i nie liczy się z uczuciami i wolą ludzi nie chcąc upamiętnić ofiar katastrofy smoleńskiej.

4.08; 3 informacja (po informacjach o podwyżkach vat i śledztwie w sprawie smoleńskiej); **czas emisji ok. 11 min.**

Relacja spod krzyża – „obrońcy” zaniepokojeni stawianiem nowych stalowych barier. Wypowiedź z ich strony (**M. Bulski**): *krzyż uwięziony, nie rozumiemy* itp. Są zaniepokojeni wypowiedzią premiera D. Tuska, że *trzeba dać czas czasowi*, a ewentualnie w przyszłości może być konieczna *akcja porządkowa*. Tu wmontowane głosy harcerzy, że nikt nie będzie siłą usuwał krzyża. Migawka z kłótni ludzi zgromadzonych przed Pałacem. Głosy komentatorów: **R. Łączny KAI** (wziąć pod uwagę głosy „obrońców”), **T. Sakiewicz Gazeta Polska** (jak powinna wyglądać tablica). Na zakończenie obraz z wymarszu pielgrzymki do Częstochowy. **Generalnie wyraźna dominacja optyki „broniących krzyża” i ich racji. Brak innych opinii, np. ze strony przechodniów.**

9.08; 2 informacja (po informacji o powodzi w Bogatyni); **czas emisji ok. 3 minut.**

Zajawa tematu: **„Obrońcy krzyża” obawiają się o swoje bezpieczeństwo**. Relacja o planowanej manifestacji przeciwników pozostawienia krzyża w tym miejscu: ma być pokojowa, ale podkreślono, że „obrońcy” obawiają się. Ich wypowiedzi: żądamy wycofania zezwolenia na demonstrację i informacja, że organizator (D. Taras) to *Rambo* fotografujący się z bronią. Przytoczono pierwsze oświadczenie organizatorów manifestacji, że przeniosą krzyż do kaplicy loretańskiej. W rozmowie z organizatorem manifestacji **D. Tarasem** pada z jego strony zapewnienie, że krzyża nie ruszą, bo nie mają do tego prawa. „Obrońcy krzyża” twierdzą, że planowana manifestacja to prowokacja. Poseł PiS **A. Macierewicz** stwierdza, że

zgłosił doniesienie do prokuratury w tej sprawie i domaga się odwołania imprezy przez ratusz. Przedstawiciel władz miejskich wyjaśnia, że prawnie to niemożliwe. Komentarz prezentera, że zagrożenie chyba jednak realne, bo odbyły się rozmowy organizatorów z policją, strażą i BOR. Informacja, że na wieczór pod Pałac Prezydencki zwołują się oba obozy. **Cały materiał wywołuje wrażenie istnienia jakiegoś poważnego zagrożenia dla „obrońców” i ich życia.**

10.08; 1 informacja; czas emisji ok. 8 minut.

Relacja z manifestacji przeciwników pozostawienia krzyża przed Pałacem - wbrew obawom nie doszło do incydentów. Obraz pokazuje kordony policji. Jeden z „obrońców” tłumaczy, że miała być użyta siła, ale organizatorzy zrezygnowali. Informacja, że krzyż został poświęcony przez ks. Małkowskiego. Zabiera głos ks. **Małkowski** mówiąc: *Ważą się losy Polski, tutaj pod tym krzyżem, a nawet więcej losy Europy się ważą; czy Polska będzie, czy Polska będzie Chrystusowa, czy jej nie będzie.* **(ta bulwersująca opinia pozostaje bez żadnej odpowiedzi czy komentarza).** Słuchamy opinii przechodniów: pierwszego, że 70% tłumu to gapie i drugiego, że przyszedł zobaczyć, bo niedaleko mieszka. Pokazani przeciwnicy pozostawienia krzyża przed Pałacem – transparenty: *Precz z krzyżem. Precz z moherami.* Ale – informuje dziennikarz najwięcej głosów to okrzyki: *Do kościoła!* Pokazani „obrońcy” śpiewają pieśni maryjne. Głosy ludzi „broniących krzyża”: o manifestujących mówi m.in. młody żyd - to motłoch - atakują, bo „obrońcy” słabsi. Również zarejestrowano inne opinie przechodniów: że to *polityka na świeżym grobie* lub, że *krzyż to neutralny znak – oznacza pamięć, a nie religię czy politykę.* Pokazane przepychanki w tłumie, ale przedstawiciel policji i przedstawiciel Urzędu Miasta zgodnie mówią, że manifestacja odbyła się bez przemocy i w spokoju. Zakończenie komentarzem: *przeciwnicy pozostawienia krzyża przed Pałacem poszli do domu, „obrońcy krzyża” zostali.*

Następnie nadano osobną wiadomość p.t.: *By szybko powstał pomnik.* Stwierdzono, iż 4 miesiące od katastrofy, trwa konflikt; PiS, by go zakończyć proponuje Komitet Honorowy Budowy Pomnika przed Pałacem Prezydenckim. Pokazano J. Kaczyńskiego, jak składa kwiaty koło krzyża i modli się oraz aplauz „obrońców krzyża”. Poseł PiS **A. Macierewicz** stwierdza w związku z manifestacją przeciwników pozostawienia krzyża przed Pałacem: *Byli tu tacy, których spędzono, by wykpiwali wiarę i uczucia narodowe polskie. Tak bywa.* **Posel nie wyjaśnił, kto spędził przed Pałac tysiące młodych ludzi i dziennikarz go o to nie zapytał.** Następuje informacja, że działacze SLD zbierają podpisy, chcą debaty nad problemem świeckości państwa – na ten temat wypowiedź **G. Napieralskiego** z SLD.

Cytowana jest również wypowiedź premiera **D. Tuska** opowiadającego się za spokojem i cierpliwością, choć nie wyklucza interwencji w przyszłości, dostrzegając w wydarzeniach głównie polityczne emocje. Następnie pojawia się informacja, że wśród atakujących krzyż był szantażysta senatora Piesiewicza pseudonim Niemiec (co ilustruje obraz pierwszej strony *Gazety Polskiej*, skąd pochodzi informacja, z tytułem: *Szantażysta Piesiewicza atakuje krzyż*). **Informacja wydaje się sugerować, że zwolennicy przeniesienia krzyża, to element przestępczy.** Następnie o propozycji PiS-u powołania Komitetu Budowy Pomnika z Jadwigą Kaczyńską na czele mówi **M. Kuchciński** z PiS-u. Cytowana jest wypowiedź abp. **J. Michalika**, że popiera pomysł abp. K. Nycza, by przenieść krzyż do kościoła św. Anny, ale uważa również, że to nie Kościół rozwiąże cały problem. Informacja, że prezydent nie chciał na temat problemu krzyża rozmawiać w czasie pobytu w Bogatyni. Informacja szefa Kancelarii Prezydenta, że trwają prace nad formą upamiętnienia żałoby po ofiarach katastrofy, z dodaniem, że to nie satysfakcjonuje „obrońców”. **Całość informacji z jednej strony minimalizuje wymiar, spontaniczność i wymowę masowej manifestacji młodych ludzi przeciwko posługiwaniu się dla swoich celów znakiem religijnym, z drugiej ukazuje propozycję zawartą w oświadczeniu PiS bez żadnych ocen czy głosów polemicznych wobec niej, co może sugerować, że oto znaleziono dobre rozwiązanie sytuacji (tytuł: *By szybko powstał pomnik*). Z przytoczonych wyżej względów należy stwierdzić, że materiał w tym dniu wyemitowany zawiera elementy nierzetelności i stronniczości dziennikarskiej.**

12.08; 1 wiadomość; czas emisji 10 min.

Tytuł: *Z zaskoczenia*. Temat: fakt i forma odsłonięcia tablicy przed Pałacem Prezydenckim. Szef Kancelarii Prezydenta wyjaśnia, że działano bez uprzedzenia nie chcąc dopuścić do nowych awantur. ”Obrońcy”: to największa hańba! Po przypomnieniu apelu Episkopatu pokazana reakcja „obrońców krzyża”: *po taki krzyż powinni przyjść arcybiskupi, nie jakieś księżyny*. Zaskoczenie rodzin i „obrońców krzyża” pospieszną formą odsłonięcia tablicy (obrazy z szybkiego wmurowania płyty i odsłonięcia.) Głosy „obrońców”: *sposób skandaliczny, zła tablica, gangsterskie zagranie, okrzyki: hańba*. W ich imieniu oświadcza jeden z nich: *Będziemy wszyscy siedzieć dalej. Wszyscy!* Pokazano napis na tablicy z uwagą, że nie upamiętnia ofiar. Tekst oświadczenia Episkopatu: wezwanie do dialogu o formie upamiętnienia ofiar, ale krzyż należy przenieść do kościoła św. Anny, żeby nie był zakładnikiem pozareligijnych celów. W tym kontekście dalsze głosy krytyczne „obrońców krzyża”. W drugiej części audycji prenter pyta: krytyka sposobu odsłonięcia czy krok w

dobrym kierunku? Pokazano premiera **D. Tuska** mówiącego, że to krok w dobrym kierunku. Następnie: **M. Wikiński** SLD – krytyka odsłonięcia – że bez parlamentarzystów; **Z. Romaszewski** PiS: *niewyobrażalna arogancja, arogancja nie buduje zgody, ale nakręca spirale odwetu*. **P. Deresz**: krytykuje, że nie powiadomiono rodzin, **B. Gosiewska**: źle, że tablica nie upamiętnia ofiar. Marszałek Sejmu **G. Schetyna**: akt odwagi prezydenta. Dziennikarze: **M. Zając** - trudno w tej sprawie o porozumienie. **Ł. Warzecha** - decyzja spór zaognia. **W sumie (poza jednym wyjątkiem) brak ocen pozytywnych faktu wmurowania tablicy ze strony zwykłych ludzi (prezentowały je inne programy telewizyjne w tym okresie). Widz odnosi wrażenie, że to głosy „obrońców” i oceny osób związanych z PiS-em, wyrażają głos opinii społecznej w tej sprawie, a tablicy broni jedynie władza (premier Tusk, marszałek Schetyna, szef Kancelarii Prezydenta).**

13.08; 2 informacja (po opisie skandalu z zachowaniem polskich żołnierzy w Afganistanie); **czas emisji ok. 7 min.**

Tytuł *Spór o krzyż trwa*. Prezenterka: w tej sprawie trwa pat. Korespondencja z nocy pod Pałacem: przepychanki różnych grup. Komentarz: niespotykany styl odsłonięcia tablicy – komentarz krytyczny, ale również tłumaczenie intencji przez **J. Michałowskiego** oraz pozytywna ocena odsłonięcia tablicy przez **G. Schetynę**. Przypomnienie apelu biskupów; w krótkim komentarzu ks. **J. Kloch** mówi, że teraz wszyscy widzą, że to: problem polityczny do rozwiązania przez polityków. **B. Arłukowicz** z SLD mówi, że protest może w tej fazie jedynie zakończyć J. Kaczyński. Oświadczenie PiS, że inicjatywa w tej sprawie należy do prezydenta – to odpowiedź na apel biskupów, ale bez ustosunkowania się do problemu przeniesienia krzyża do kościoła Świętej Anny. **W sumie materiał informacyjny raczej nie wnoszący nic nowego, dość wyważony w zakresie prezentowania różnych opinii w omawianej kwestii.**

14.08; 1 informacja; czas emisji ok. 5 min.

Usunięcie grupy „obrońców” spod krzyża i ustawienie nowych barierek. Przedstawiciele pilnujących krzyża twierdzą w swych wypowiedziach, że usuwano ich siłą. Przedstawiciel straży mówi, że po długich negocjacjach większość odeszła i tylko ci, którzy odmówili odejścia, zostali wyniesieni. Przedstawiciel „obrońców” mówi, że policjanci wynosili ludzi bijąc ich, w rezultacie czego jego kolega ma złamane żebro i jest w szpitalu. Obraz przenoszenia opornych nie wskazuje na to, by ich bito czy szarpano, a dziennikarz **Wiadomości nie uważa za właściwe potwierdzić lub zdementować te sprzeczne opinie w**

tak ważnej sprawie (czy bito ludzi), co nakazywałby profesjonalizm. Przekazuje natomiast opinię kogoś z przechodniów: *lata ZOMO się przypominają*. Przedstawiciel BOR tłumaczy, dlaczego ze względów bezpieczeństwa w czasie Święta Narodowego musiano przesunąć stojących przed wjazdem do Pałacu Prezydenckiego. Cytowane są pogłoski, że to przygotowania do usunięcia siłą krzyża. Wyjaśnienia szefa Kancelarii Prezydenta, że w tej chwili nie jest to planowane. Odpowiedź jednego z „obrońców”: *będziemy tu stali!* Wypowiedź wicemarszałka Sejmu **S. Niesiołowskiego**, który uważa wydarzenie za pozytywne, bo manifestujący to awanturnicy i trzeba ich było usunąć. Poseł **A. Macierewicz** z PiS wyraża natomiast pogląd, że premier **D. Tusk**, **P. Graś** i inni przedstawiciele władzy złamali wszelkie zobowiązania stosując przemoc. Materiał kończy fragment homilii abp. **J. Kowalczyka**, Prymasa Polski, który przemawiając na mszy św. z okazji rocznicy Bitwy Warszawskiej wzywał do zakończenia kompromitujących wydarzeń. **W sumie sprawozdanie z wydarzeń dnia powoduje u odbiorcy wrażenie heroizmu i ofiary bitych przez policję „obrońców krzyża” i łamiących jakieś - rzekomo dane im obietnice - działań władz.**

2. TVP 2 – Panorama - godz. 18.00

3.08; 1 informacja; czas emisji ok. 12 min.

Pokazano obrazki z przepychanek w czasie próby przeniesienia krzyża, okrzyki: *tu jest Polska* itp. Prowadząca program zrelacjonowała obiektywnie przebieg wydarzeń. Kolejna relacja reporterska –potwierdza pat powstałej sytuacji. Pokazano migawki z nocy i świtu – jak narastała sytuacja, także historyczne zachowania „broniących krzyża” (*To nie demokracja, to okupacja*), różne opinie przechodniów (z jednej strony zapewnienia, że to *miejsce święte*, z drugiej opinia, że może tu być tablica upamiętniająca, *ale nie pomnik Kaczyńskiego*). Wypowiedź szefa Kancelarii Prezydenta i ujęcia z mszy św. w kościele św. Anny za ofiary katastrofy. Wypowiedź abp. **K. Nycza**, że powinna powstać tablica i głos przechodnia, że nie powinno być przepychanek o krzyż. Kolejna korespondencja tym razem z Sejmu pokazująca reakcje polityków: premier **D. Tusk** (ostatnia rzecz, jakiej potrzeba Polsce), posłowie **W. Dzikowski** i **J. Fedorowicz (PO)**, **J. Szczypińska** i **M. Błaszczak (PiS)** **J. Wenderlich** i **G. Napieralski (SLD)**, **E. Kłopotek PSL**. Zachowane proporcje czasowe i pluralizm prezentowanych opinii politycznych. Głos eksperta – prof. **R. Markowskiego** podkreślający wyjątkowy stan emocji „broniących krzyża” oraz potrzebę czasu, by one opadły. W drugiej części audycji przypomnienie różnych sporów o krzyże w historii: w czasach PRL-u oraz na żwirowisku w Oświęcimiu. Jako komentarz głosy o. **S. Tasiemskiego OP** oraz abp.

lubelskiego J. **Życińskiego**. W sumie relacja rzetelna, prezentacja różnych ocen proporcjonalna.

4.08; 1 informacja; czas emisji ok. 12 min.

Przypomnienie wydarzeń poprzedniego dnia – *efekt wczorajszej awantury – krzyż nie idzie na pielgrzymkę*. Sprawozdanie na żywo z Krakowskiego Przedmieścia: zadziwiający spokój. Spory – komentarz reporterki: wojna o krzyż zamienia się w wojnę - jaka tablica, jaki pomnik; zatraca się w tym główny cel – pamięć wspólnie przeżywanej żałoby. Różne głosy przechodniów z Krakowskiego. Pisarz **J. Głowacki** (skansen, zawstydzające). Przypomnienie głosu abp. **K. Nycza** z wywiadu dla PAP (powinna być tablica). Rozmowa z operatorem *Superstacji* oblanym poprzedniego dnia gazem łzawiącym oraz wyjaśnienia przedstawiciela policji, że użycie gazu było w krytycznym momencie koniecznością. Pokazano wzmocnione bariery oraz harcerkę wyrażającą pogląd, że przeniesienie krzyża ukradkiem nie wchodzi w grę.

9.08; 2 informacja (po długiej relacji o skutkach powodzi w Bogatyni); **czas emisji ok. 4 min.**

Ludzie zgromadzeni przed Pałacem i transparent: *To jest dzieło szatana, Jarosławie Kaczyński opamiętaj się!* Omówienie przygotowań do organizowanej na wieczór manifestacji przeciwników protestu pod krzyżem. Niepokój biorący się z faktu, że ma być ich aż 5 tys. Aby nie dopuścić do bezpośrednich starć z „obrońcami krzyża” pokazane wielkie przygotowania straży miejskiej, policji i BOR. Silny akcent na zabezpieczenie manifestantów. Wypowiedź organizatora manifestacji **D. Tarasa**, że młodzi ludzie zdenerwowani kompromitującym kraj widowiskiem przed Pałacem chcą wziąć sprawę w swoje ręce, ale chcą manifestować pokojowo. Wypowiedź „obrońcy krzyża”, że jeśli rozleje się krew to będzie na rękach prezydenta i prezydenta miasta. Wyjaśnienie przedstawiciela ratusza, dlaczego nie można prawnie zakazać manifestacji. Informacja, że poseł **Macierewicz** zgłosił do prokuratury sprzeciw wobec zezwolenia na manifestację. Oceny sytuacji przez polityków różnych opcji (**J. Wiśniewska** PiS, **M. Szczerba** PO, **J. Wenderlich** SLD). **Relacja obiektywna, nie eksponująca nadmiernie obaw o bezpieczeństwo manifestantów, oceny sytuacji różnorodne.**

10.08; 1 informacja; czas emisji ok. 8 min.

Relacja z nocnej manifestacji przeciwników pozostawienia krzyża na Krakowskim Przedmieściu. Informacja, że było 5 tysięcy i zachowano spokój. Incydenty uspakajali sami manifestujący. Zapowiedź następnej manifestacji ok. 1000 zwolenników pozostawienia krzyża. Migawki z wczorajszej manifestacji, m.in. okrzyki przez megafon: *Stop agresji*. Opinia z tłumy, że 70% to gapie. Wypowiedź **D. Tarasa**, że chcą zniszczyć przeciwników nie agresją, ale śmiechem i są przeciw bezradności państwa. Okrzyki: *Do kościoła!* Pokazane różne przejawy manifestacji, także zabawowe. Z kolei „obrońcy krzyża” modlą się o nawrócenie manifestantów, jedna z kobiet wyraża opinie, że to zjechali sataniści z całej Polski. Opinie starszych przechodniów, że to szopka. Podkreślenie, że na apel drogą internetową zebrało się około 5 tysięcy młodych demonstrantów – to pewien fenomen. Na ten temat wypowiedzi ekspertów: dr **B. Dziobkowski** (takie formy to swoista *palikotyzacja* dyskusji), dr **P. Borecki** (jak wychodzi na tym Kościół), o **J. Prusak**- jezuita (na temat lęków przed Kościołem), dr **P. Łukow** (rola wpisu internetowego w mobilizacji młodych ludzi). Oceny **D. Tuska** i brak oceny ze strony prezydenta B. Komorowskiego. Relacja ze złożenia kwiatów przed krzyżem przez posłów PiS z J. Kaczyńskim na czele (okrzyki „obrońców”: *Jarek, Jarek!*). Opinia przedstawiciela PO posła **T. Tomczykiewicza** (J. Kaczyński mógłby z łatwością zakończyć tę sprawę) i ocena, że PiS nie zamierza namawiać „obrońców” do odejścia (wypowiedź **Z. Romaszewskiego** PiS), że nic nie zrobiono dla upamiętnienia ofiar i **M. Kuchcińskiego**, że trzeba powołać Komitet Honorowy z Jadwigą Kaczyńską na czele. Wypowiedź szefa Kancelarii Prezydenta o trwającej pracy nad upamiętnieniem ofiar. **W sumie relacja pokazuje rzetelnie przebieg wydarzeń i oceny polityków z różnych opcji, a także odnotowuje pierwsze próby refleksji ze strony ludzi nauki.**

12.08; 1 informacja; czas emisji ok. 6 min.

Informacja o odsłonięciu tablicy na Pałacu Prezydenckim i apelu Episkopatu o przeniesienie krzyża, by nie działały się przy nim rzeczy gorszące. Relacja z odsłonięcia tablicy i szybkiego poufnego przygotowania tej uroczystości. Okrzyki ze strony „obrońców”: hańba oraz wypowiedź jednego z nich (w innych krajach psy są godniej upamiętnione, niż ta „nowa zbrodnia katyńska”). Relacja o niezadowoleniu rodzin ofiar (wypowiedzi **P. Deresza** i **B. Gosiewskiej**). Wyjaśnienia **J. Michałowskiego** i informacja o przygotowywaniu następnych tablic do kaplicy Pałacu Prezydenckiego. Przedstawiono apel abp. **K. Nycza** o przeniesienie krzyża do św. Anny i pokazano reakcje „obrońców” na to wezwanie: *jeden arcybiskup nie reprezentuje całego Kościoła*. Cytat ze stanowiska **D. Tuska** (właściwe pociągnięcie) oraz opinia posła SLD **T. Iwińskiego** (może teraz napięcie opadnie). Głos przechodnia, że tablica

jest, ale to nie uspokoiło nastrojów. **Relacja nie budzi zastrzeżeń formalnych, choć zarejestrowany głos mówiący o „nowej zbrodni katyńskiej” - jeśli zdecydowano się go upowszechnić - wymagał chyba dania jakiegoś komentarza, zwłaszcza w telewizji publicznej.**

13.08; 1 informacja; czas emisji ok. 4 min.

Jest tablica – krzyż pozostał – konflikt trwa. Sprawozdanie sprzed Pałacu –Opinia, że żenujący konflikt trwa. Trwają przepychanki słowne, a politycy przerzucają się odpowiedzialnością. Jedni obwiniają **Komorowskiego** drudzy **Kaczyńskiego**. Pokazane fragmenty agresji słownej na ulicy: kobieta przeganiająca sprawozdawcę (*nie nagrywać, bo jak trzepnę*), mężczyzna mówiący do „obrońcy krzyża”: *pan jest chory, trzeba się leczyć, ja mam dobrego lekarza*. Wmurowana tablica nie stanowi dla „obrońców” godnego upamiętnienia. Informacja o przygotowywaniu pomnika na Powązkach. Różne opinie o powstałej sytuacji: **B. Borys –Damięcka** (*pomnik już jest - na Wawelu*), **A. Celiński** (zabronić stać przed pałacem, ewentualnie zatrzymać opornych), **B. Arłukowicz** SLD (J. Kaczyński powinien wezwać do zakończenia protestu), **J. Wiśniewska** PiS (trzeba rozwiązać sprawę), oświadczenie Federacji Młodych Socjaldemokratów (to naruszanie prawa). Audycja nie nastrocza uwag krytycznych – pokazuje zróżnicowanie ocen i postaw wobec wydarzeń.

14.08; 1 informacja; czas emisji ok. 3 min.

Informacja o przeniesieniu barierek przez policję i usunięciu manifestantów sprzed krzyża w związku z przygotowaniem obchodów rocznicy Bitwy Warszawskiej i przyjazdem gości zagranicznych. Pokazano, że część manifestantów przeszła dobrowolnie, część musiano wynieść. Odnotowano różne reakcje przechodniów na te akcje policji: okrzyki oburzenia, ale i oklaski. Przed Pałacem turyści zdezorientowani. Przedstawiciel BOR wyjaśnił celowość i przebieg akcji. Eksperci: dr **N. Maliszewski**, psycholog (źle, że nie podjęto rozmów z protestującymi), **Jerzy Śliwa** – zawodowy negocjator (z nimi nikt nie rozmawiał z władz państwowych ani kościelnych). Trwają dyskusje pomiędzy różnymi grupami. Komentarz: Nie wiadomo, kiedy decyzja i kto ją podejmie. Materiał czysto informacyjny, obiektywny.

3) TVP INFO – INFO DZIENNIK – godz. 22.15

3.08; 1 wiadomość; czas emisji ok. 16 min.

Zajawa: okrzyki *nie oddamy krzyża* i wyjaśnienia szefa Kancelarii Prezydenta. Potem: sprawozdanie z wydarzeń dnia. Sceny z prób zabrania krzyża i starć ludzi z trzymającą barierki policją. Hasła *Precz z komuną, hańba, brońmy krzyża*. Krótkie ujęcie z mszy u św. Anny za ofiary katastrofy (wiele miejsc pustych), ksiądz: *żeby krzyż zwyciężał w ludzkich sercach*. Znów sceny z prób zabrania krzyża – wyzwiska wobec księży i harcerzy. Szef Kancelarii Prezydenta: *krzyż nie do gry*. Wspólne oświadczenie o chwilowym pozostawieniu krzyża, wypowiedzi harcerzy z ubolewaniem, że porozumienie nie mogło być zrealizowane. Na żywo sprzed Pałacu: informacja, że pojawili się tam posłowie PiS i zapewniali „obrońców krzyża” o poparciu dla nich (posłowie **M. Suski** i **S. Pięta**). Krótkie komentarze do sytuacji: przedstawiciele partii: **J. Szczypińska** PiS (poparcie dla protestu – nie wierzą Komorowskiemu), **W. Dzikowski** PO (potrzeba uspokojenia emocji), **S. Żelichowski** PSL (wojna religijna kompromitująca w oczach Europy), **G. Napieralski** SLD (potrzeba dyskusji o świeckości państwa). Także głosy dziennikarzy: **T. Terlikowski**, *Frona* i **M. Sultowski**, *Krytyka Polityczna* oraz głos socjologa – dr. **Mirosława Pęczaka**. Dłuższy komentarz ze studia – prof. **Henryk Domański** – uwagi o psychologii „obrońców” – język awantury i hysterii oraz przekonanie, że bronią wartości tradycyjnych (religii pojmowanej mistycznie). Rząd popełnił błąd zaniechania, co wykorzystała opozycja. Teraz trzeba odczekać. Istota trudności tkwi w tym, że dwie główne partie dążą do poniżenia drugiej, a nie do dialogu. **Audycja nie budzi zastrzeżeń, pozytywne to, że sięga do różnych opinii – nie tylko polityków.**

4.08; 3 informacja (po nowych podatkach i konferencji prasowej na temat śledztwa w sprawie katastrofy smoleńskiej); **czas emisji ok. 5 min.**

Informacja o aktualnej sytuacji: teraz zawieszenie broni. Przypomnienie wydarzeń z poprzedniego dnia. O pojawieniu się zarzutów wobec postawy Kościoła. Mówią: **M. Zając** – redaktor *Przekroju* (widzimy pęknięty Kościół) **I. Krzemiński** - socjolog (to przejaw kryzysu w Kościele polskim), ks. **A. Boniecki** (abp Nycz nie wyszedł do protestujących, nie dlatego, że się boi, ale żeby nie zaognić sytuacji), o. **J. Prusak** (to spór o formę uczczenia ofiar katastrofy, a nie o krzyż, stąd Kościół nie może rozstrzygać). Fragment kazania abp. **J. Życińskiego**: o potrzebie rzeczywistego szacunku dla krzyża. Audycję kończy relacja na żywo spod krzyża: happening młodzieżowy obok modlących się. Wniosek: sytuacja

kuriozalna, która budzi zdziwienie obcokrajowców. **Relacja rzetelna, wartościowy zestaw różnych opinii o roli Kościoła w tych wydarzeniach.**

9.08; 1 informacja; czas emisji ok. 18 min.

Relacja o sytuacji: dziś zbierają się przeciwnicy pozostawienia krzyża przed Pałacem, jutro wiec lewicy. Obok modlących się obrazy happeningu: modlitwa do przyniesionych przedmiotów, błazenada. Korespondencja spod krzyża – manifestanci przeciwni obecności krzyża przed Pałacem zwołali się przez Internet. Na temat planowanej manifestacji wypowiedzi różnych obserwatorów z ulicy – są głosy za i są przeciw.. Wypowiedź **D. Tarasa** (my też urządzimy cyrk, ale pokojowo). Dr **Ireneusz Siudym**: ocena zjawiska (walka nie o krzyż, ale o jakieś inne racje). Informacja, że *Radio Maryja* mobilizuje słuchaczy, zwłaszcza silnych mężczyzn na wyjazd dziś do Warszawy. „Obrońcy krzyża” tłumaczą, że szykują się na nich bojówki lewicowe. **A. Macierewicz** składa skargę do prokuratury i apel do władz Warszawy o zakaz manifestacji, bo widzi zagrożenie życia ludzi. Przedstawiciel miasta wyjaśnia, że nie ma podstaw prawnych do odmowy. Na żywo korespondencja z Krakowskiego, długa rozmowa z „obrońcą krzyża” – wyraża nadzieję, że nic złego się nie stanie i wyjaśnia, dlaczego muszą tu stać. Następuje dłuższa rozmowa ze studia z ekspertem - prof. **Janem Grosfeldem** z Uniwersytetu im. Kard. Wyszyńskiego. Zauważa on, że obie strony mówią, że bronią krzyża, ale widać też sporo złej woli po obu stronach, co jest mało chrześcijańskie. Wyraża pogląd, że dobrze, iż wycofano się z przeniesienia krzyża siłą – byłoby to przyjęcie sposobu rozumowania tych, co w egzaltacji siłą „bronią krzyża”. Wejście na żywo z Krakowskiego Przedmieścia: dłuższa rozmowa z uczestnikami manifestacji, którzy prezentują się jako zwolennicy obrony kolejowych krzyży św. Andrzeja, bo one bronią życia na przejazdach, a są niszczone. Mówią, że chcą pokazać, że trzeba myśleć o prawdach, a nie o symbolach. Potem dalszy ciąg rozmowy z prof. **Grosfeldem**. Wołanie o tolerancję – trzeba zatrzymać przemoc. To, co się dzieje przed Pałacem – to nie jest centrum spraw Polski, jak np. sytuacja powodzi w Bogatyni, gdzie życie jest naprawdę zagrożone. Grupy ludzi pod krzyżem są manipulowane przez różne strony. Może to dobry moment dla Kościoła, by wyjaśnić, czym naprawdę jest krzyż. **Audycja pokazuje różne sposoby widzenia wydarzeń pod krzyżem, dając zbliżony czas na wypowiedź różnych stron. Na podkreślenie zasługuje bardzo dobry, uspakajający i przywracający właściwe proporcje w widzeniu spraw, wywiad z prof. Grosfeldem. Jest to przejaw dobrej realizacji społecznej misji telewizji publicznej.**

10.08; I wiadomość; czas emisji 17 min.

Sprawozdanie z nocnej kontrmanifestacji, happeningu. Lewica proponuje na tym tle dyskusję o świeckości państwa – zwołuje wiec na Placu Konstytucji. Złożenie kwiatów przez J. Kaczyńskiego pod krzyżem. Wieczorem planowany pochód środowiska *Gazety Polskiej* upamiętniający katastrofę. Opinie na temat sytuacji: **G. Napieralski** SLD (to, co pod krzyżem nie powinno się wydarzyć), ks. **J. Kloch** (krzyż zakładnikiem; w tej sprawie powinien się dogadać prezydent i partie – to problem polityczny), **dr P. Borecki** z UW (wydarzenia pod krzyżem to niebezpieczna droga). Premier **D. Tusk** (opowiada się za tym, żeby w Warszawie, niedaleko Pałacu Prezydenckiego było miejsce upamiętniające katastrofę). **M. Kuchciński** zgłasza jako receptę PiS-owski projekt Komitetu Honorowego Budowy Pomnika z Jadwigą Kaczyńską na czele. Pokazane na żywo sceny z marszu pamięci środowiska *Gazety Polskiej*, pod krzyżem wyraźny podział na dwie strony rozdzielone kordonem. Reporterka mówi też o trzeciej grupie - grupie zagranicznych gości, którzy nie wiedzą, co się dzieje i niektórych warszawiaków, którzy przychodzą, bo wiedzą, że coś się dzieje. W drugiej części audycji ze studia rozmowa socjologów: dr **B. Fedyszak-Radziejowska** wyraża pogląd, że prezydent-elekt nie chciał usuwać krzyża, ale chodziło mu o pomniejszenie roli poprzednika. Krzyż jednak nie jest symbolem prezydenta Kaczyńskiego, ale pamiątką żałoby po nim. Prof. **R. Markowski** polemizował z tym poglądem wskazując, że J. Kaczyński popadł w taką żałobę, dopiero, gdy przegrał wybory. Nie chce on, by B. Komorowski stał się prezydentem wszystkich Polaków, na co ma szansę. A w ogóle powinno się poczekać z pomnikami na koniec śledztwa, bo wersja, że katastrofa była zamachem, dziś współlistnieje z wersją, iż była to wina niektórych osób na pokładzie. Końcowa część rozmowy to spór obojga dyskutantów czy w tej sprawie chodzi o prawo do symboli religijnych w przestrzeni publicznej ważne dla ludzi zwłaszcza po PRL-u i o nie wyśmiewanie modlących się (**B. Fedyszak-Radziejowska**), czy raczej o miejsce szczególne, podczas gdy nawet w PRL Kościół się szybko rozwijał i nikt nigdy nie wyśmiewał modlących się w kościołach (**R. Markowski**). Na części ekranu cały czas wyświetlano ujęcia z marszu *Gazety Polskiej*. Sposób przedstawienia treści nie nasuwa uwag krytycznych.

12.08; I wiadomość; czas emisji ok. 22 min.

Omówienie błyskawicznej akcji wmurowania tablicy w ścianę Pałacu Prezydenckiego i związanych z tym emocji. Informacja o komunikacie Prezydium Konferencji Episkopatu zawierającym opinie, że koczujący pod krzyżem mimo dobrej woli stają się przedmiotem przetargu oraz ponowną prośbę o przeniesienie krzyża do kościoła św. Anny. Głosy

przeciwne ze strony „obrońców”. Pod tytułem *Kwadratura krzyża* – korespondencja z wmurowywania i odsłaniania tablicy, słycać krzyki „obrońców”, wypowiedź człowieka z komitetu „obrony krzyża”. Abp **K. Nycz** mówi, że krzyż staje się zakładnikiem pozareligijnych celów. Wypowiedzi rodzin ofiar katastrofy, rozżalonych, że nie zapewniono ich konsultacji i zaproszenia na odsłonięcie tablicy (**P. Deresz, B. Gosiewska**). Głosy polityków: **J. Wiśniewska PiS** (obwinia prezydenta za ten sposób realizacji), premier **D. Tusk** (chodziło o to, by zakończyć gorszący spektakl), **G. Napieralski SLD** (na Pałacu Prezydenckim nie powinno być krzyża). Informacja o przygotowywanych kolejnych 2 tablicach w kaplicy pałacowej. Z ostatniej chwili odczytano oświadczenie **J. Kaczyńskiego**, twierdzące, że stanowiska PiS i Episkopatu są zbieżne. **(Nie przypomniano jednak zasadniczej różnicy – wezwania do przeniesienia krzyża do kościoła św. Anny)**. Korespondencja na żywo, co dzieje się przed krzyżem: słycać głosy krytyczne oraz ludzi zadowolonych z wmurowanej tablicy. Następnie odbyła się w studio debata o wydarzeniach z udziałem prezesa PAN **prof. M. Kleibera** i o. **D. Kowalczyka**. Esencja wypowiedzi prof. **Kleibera**: Mamy prawo wymagać od polityków, których wybraliśmy, żeby to zakończyli, bo tracą wszyscy. Społeczeństwo traci wiarę w polityków i w Kościół. Nie lekceważyć uczuć modlących się pod krzyżem – ale domagać się rozwiązania od urzędników państwa. Na zwirowisku pomógł papież – tu jesteśmy sami. Powinni pójść tam: prezydent, metropolita warszawski i Jarosław Kaczyński i razem przenieść krzyż do św. Anny – najlepiej w zbliżające się święto 90 rocznicy Bitwy Warszawskiej. Przemówić jednym głosem - nie zamykając dalszej debaty. O. **D. Kowalczyk** – ten krzyż nie tyle znakiem męki Chrystusa, co walki o mit smoleński. Kościół słusznie dystansuje się od tego. Ci ludzie rozumieją to po swojemu, ale tu chodzi o to: co i gdzie ma stanąć – a to nie zależy od Kościoła. Nie on to zorganizował. To należy do urzędników. Porozumienie powinien zainicjować prezydent. **Debata interesująca, poszerzająca serwis informacji bieżącej o próbę myślenia, jak wyjść z tego pata.**

13.08; I wiadomość; czas emisji: ok. 12 min.

Audycję otwiera stwierdzenie trwania stanu pata przed Pałacem od 10 lipca to jest od oświadczenia prezydenta-elekta, że krzyż będzie przeniesiony **(nie powiedziano, że ta wypowiedź sprowokowana przez konkretne pytanie dziennikarza)**. Przypomnienie wczorajszej propozycji prof. Kleibera, by krzyż w dniu święta narodowego przenieśli do kościoła św. Anny wspólnie prezydent **B. Komorowski**, abp. **K. Nycz** i **J. Kaczyński** – prof. Kleiber teraz dodaje do tego zestawu **G. Napieralskiego**. Korespondencja spod Pałacu:

cytowane różne opinie o tablicy: na nie i na tak. Pozostają pretensje, że zrobiono to ukradkiem. Na temat propozycji prof. Kleibera wypowiadają się politycy z różnych partii: **J. Wiśniewska** PiS, **M. Leiber** PO i **B. Arłukowicz** SLD – wszyscy w zasadzie pozytywnie. W osobnym materiale pokazano wszystkie pozostałe projekty lub realizacje upamiętnienia ofiar katastrofy: 2 tablice w Pałacu Prezydenckim, 2 w Sejmie oraz na Wawelu i w Katedrze Polowej W.P. w Warszawie, a także przygotowywany pomnik na Powązkach. Wymieniono inne sposoby uczczenia pamięci ofiar katastrofy: rondo w Rumii im L. Kaczyńskiego i Rondo Ofiar Katastrofy Smoleńskiej w Szczecinie. W drugiej części serwisu nadano rozmowę z prof. **W. Konarskim** – politologiem o istocie konfliktu. Wskazał on na pewne pęknięcie w polskim katolicyzmie. Krzyż jest zakładnikiem sporów politycznych. Politycy nie są w stanie udźwignąć tego krzyża. Trwa wojna polsko-polska a nie jesteśmy społeczeństwem nastawionym na koncyliację, ale na konflikt. Katalizatorem tego konfliktu jest zdaniem profesora J. Kaczyński. Profesor broni decyzji **J. Michałowskiego** w sprawie sposobu odsłonięcia tablicy na Pałacu twierdząc, że gra on tak, jak pozwala przeciwnik. W istniejącej sytuacji tablica stała się kolejną kością niezgody.

14.08; (ponieważ w sobotę stacja nie nadaje INFO DZIENNIKA za podstawę analizy w tym dniu przyjęto relację w ramach INFO Serwisu nadaną o zbliżonej porze – godz. 20.30); 1 wiadomość; czas emisji ok. 5 minut

Nadano korespondencję na żywo spod Pałacu, gdzie wyraźnie uspokoiło się. Pozostały obawy „obrońców”, że krzyż zostanie usunięty, pomimo, że Kancelaria Prezydenta zapewniła, że teraz nie będzie krzyża przenosić. Pokazani modlący się za barierką. Nadano korespondencję z porannych wydarzeń: przesunięcie modlących się spod krzyża. Motywacja przedstawiciela BOR (konieczne przed świętem państwowym ze względów bezpieczeństwa pirotechnicznego) oraz narzekania „obrońców krzyża”. 2-3 osoby zostały wyniesione spod krzyża – jak mówi przedstawiciel policji - same tego chciały, by zaistnieć w świetle kamer. Wypowiedzi polityków na tym tle: **A. Macierewicz** PiS: to złamanie wszystkich zobowiązań rządu, **S. Niesiołowski** PO: nie będzie w tym miejscu pomnika, ani rozmów z „obrońcami”, **J. Michałowski** z Kancelarii Prezydenta: krzyż na razie zostaje. **J. Kaczyński** – to fortel zmierzający do wyprowadzenia krzyża bez gwarancji, że będzie tu pomnik. Cytat z prof. **Domańskiego**, że to dawny Kaczyński. Nie jest on racjonalnym politykiem, nie tyle walczy o władzę, co o wartości przez niego uznawane za moralne. **Audycja obiektywna, pokazuje proporcjonalnie różne stanowiska.**

B. Programy koncesjonowane

4. POLSAT – Wydarzenia – godz. 18.50

3.08; 2 informacja (po informacji o wyroku S.N. w sprawie ważności wyborów prezydenckich); **czas emisji ok. 10 min.**

W zajawie: *Krzyż, który dzieli*. Prezenter audycji: kolejna odsłona wojny politycznej o krzyż. Filmowa relacja historii krzyża przed Pałacem Prezydenckim, przypomnienie uzgodnień oraz informacja, że *agresywny tłum* nie pozwolił na ich realizację. Teraz *namiętności polityczne* rozpalane we dnie i w nocy. Zacytowana rzetelnie pełna wypowiedź prezydenta-elekta **B. Komorowskiego** na temat przeniesienia krzyża (*Pytanie – Przed Pałacem Prezydenckim stoi krzyż upamiętniający ofiary katastrofy w Smoleńsku. Co z nim zrobić? Czy Pałac pozostanie sanktuarium Lecha Kaczyńskiego? Odpowiedź: - Pałac Prezydencki jest sanktuarium państwa. Krzyż, co było zrozumiałe, postawiono w nastroju żałoby, lecz żałoba minęła i trzeba te sprawy porządkować. Krzyż to symbol religijny, więc zostanie we współdziałaniu z władzami kościelnymi przeniesiony w inne, bardziej odpowiednie miejsce.* Przypomniano też wypowiedź Prymasa Polski **J. Kowalczyka** na Jasnej Górze: *Bronić krzyż autentycznie i szczerze, jak uczył JP II, ale nigdy nie upolityczniać.* Stwierdzenie prezentera: *oliwy do ognia dodali politycy PiS.* Zacytowana pełna wypowiedź **J. Kaczyńskiego** na ten temat: *Jeżeli prezydent Komorowski usunie krzyż, który stoi przed Pałacem, to będzie można powiedzieć, że będzie zupełnie jasne, kim jest i po której stronie w różnego rodzaju sporach dotyczących polskiej historii, dotyczących różnych powiązań obecnie, jest. Niech ma odwagę powiedzieć, że jest po tej samej stronie, co p. Napieralski i p. Zapatero.* Kolejna relacja spod krzyża – obraz tłumu napierającego na barierki - okrzyki: *jesteśmy” obrońcami krzyża”, nie oddamy krzyża, damy się ukrzyżować, nie zabijaj itp.* Wypowiedź jednego z manifestantów: *Jestem tu dla zasad.* Pokazane historyczne, agresywne zachowania „broniących krzyża”. Policjant używa gazu, gdy sytuacja wygląda krytycznie. To ostudziło nastroje. Pokazano powitanie harcerzy i księży przez „obrońców” gwizdami i wyzwiskami. Komunikat Szefa Kancelarii Prezydenta **J. Michałowskiego** o odwołaniu uroczystości; w rozmowie stwierdza, że przykro mu, iż uniemożliwiono realizację porozumienia Kościoła Warszawskiego, Kancelarii Prezydenta oraz harcerzy i organizatorów pielgrzymki na Jasną Górę, którzy mieli ponieść krzyż. Radość „obrońców” ze zwycięstwa i okrzyki: *Jarosław, Jarosław.* Komentarz, że mamy tu przejaw konfrontacji zwolenników władzy i opozycji. Pokazano wypowiedzi z obu stron. Prezentacja opinii polityków: premiera

D. Tuska (m.in. że to posłowie PiS tak sobie życzą), posła **M. Błaszczaka** PiS (to brak odpowiedzialności prezydenta-elekta, który tak zaczął prezydenturę); **J. Fedorowicza** PO (będzie pomnik i płyta, a wydarzenia powodują fundamentalistów), **E. Kłopotka** PSL (w *Polsce są tacy, co chcą być męczennikami*), **J. Wenderlicha** SLD (brak rozdziału Kościoła od państwa, wstyd przed zagranicą).

4.08; 3 informacja (po sprawie nowych podatków w Sejmie i sporach w Sejmowej Komisji Śledczej tzw. hazardowej); **czas emisji ok.4 min.**

Komentarz: Przed Pałacem sytuacja *bez zmian po wczorajszej rozróbie. Polityka miesza się z religią, obelgi z modlitwą*. Następnie korespondencja sprzed krzyża: *Krzyż zostaje – jedyny konkret*. Wypowiedzi „obrońców”: że tu zostają. Ich postulaty różnią się od siebie: tablica, pomnik, a nawet, żeby prezydent Komorowski przyszedł tam pomodlił się i zostawił pisemną gwarancję itp. Korespondencja z Sejmu – wypowiedzi posłów: **T. Tomczykiewicz** PO: żal mi tych ludzi, bo są wykorzystywani politycznie, **J. Szczypińska** PiS: nie zgadzam się, że to wykorzystywane politycznie, byłam pod krzyżem, bo jako obywatelka mam swoje prawa i obowiązki; **J. Palikot** PO: złożyłem doniesienie do prokuratury o bezczeszczenie krzyża jako symbolu religijnego. Oświadczenie abp. **K. Nycza**: wzywa do kompromisu, ale Kościół nie jest stroną sporu. Ks. **A. Boniecki** – błędy wszystkich. Teraz nawet abp Nycz nie może tam pójść. Jeden człowiek może ten krzyż wynieść – to J. Kaczyński. **M. Błaszczak** PiS: prezydent Komorowski to wywołał, to niech on zakończy. Końcowe zdanie prezentera: *tak więc to pierwszy kryzys prezydentury B. Komorowskiego..*

9.08; 2 informacja (po bloku informacji o powodzi w Bogatyni); **czas emisji 4 min.**

Zajawa: *Krzyż, który dzieli*. Korespondencja: zapowiedź na dziś wieczór prześmiewczej demonstracji, będą się modlić do przyniesionych rekwizytów. Pytanie: czy dojdzie w nocy do potężnej awantury. Utarczki przynajmniej słowne pewne. Dlaczego władze nie kładą kresu tym wszystkim wydarzeniom. Przypomnienie historii krzyża przed Pałacem Prezydenckim – pokazani „obrońcy”, którzy modlą się i cały czas pilnują krzyża. Pokazano obrazki z nocy – miejsce staje się terenem happeningów i pijackich żartów oraz przepychanek. Informacja, że pilnujący krzyża w sobotę 30 razy prosili o interwencję policji. Zapowiedź manifestacji, niepokój budzi zdjęcie internetowe organizatora imprezy D. Tarasa z bronią w ręku. Wyjaśniono, dlaczego zgoda miasta na demonstrację zwolenników usunięcia krzyża sprzed Pałacu. Ocena wydarzeń pod krzyżem **P. Winklera**, inicjatora Ruchu 10

kwietnia, którego celem jest godne uczczenie ofiar Smoleńska: *To jest czyste wariactwo, ten protest miał inny charakter. W obecnej chwili to jest miejsce do awantur dla jakiegoś marginesu politycznego, społecznego i można powiedzieć pod względem zdrowia psychicznego.* Wypowiedź dziennikarki *Rzeczpospolitej* **E. Czaczkowskiej**, że potrzebny gest dobrej woli ze strony prezydenta oraz głos **J. Kucharczyka**, że zacznie się teraz debata nad problemem rozdziału państwa i Kościoła. Na tym tle informacja o planowanym wiecu SLD.

10.08; 3 informacja (po informacjach o konsekwencjach powodzi na południu kraju i uroczystości na Wawelu w 4 miesiące po katastrofie smoleńskiej); **czas emisji 5 min.**

Zajawa: *Granie krzyżem.* Informacja o propozycji PiS, żeby powołać Komitet Honorowy Budowy Pomnika z Jadwigą Kaczyńską na czele. Korespondencja spod Pałacu – pytanie: czy jest szansa na zakończenie sprawy? Nikt tego nie załatwia, choć Kancelaria Prezydenta mówi, że projekty konsultuje. Za barierkami garstka „obrońców krzyża” – po drugiej tłum protestujących przeciwko obecności krzyża pod Pałacem. Różne okrzyki, część ludzi mówi, że nie wie, o co chodzi, ale przyszła zobaczyć. Jeden z obrońców mówi, że to motłoch. Reporterka: pozostaje kac i pytanie dokąd to zmierza. Wiadomo, co chce na tej sprawie wygrać lewica – debatę o świeckości państwa, ale jest osamotniona w Sejmie (głos **G. Napieralskiego**) Poseł **A. Halicki** PO – jest to próba wciągnięcia nas w wojnę religijną. **T. Sakiewicz** z *Gazety Polskiej* przewiduje, że „obrońcy” mogą zostać napadnięci. **O. M. Zięba** – stwierdza, że to, co się dzieje pod krzyżem to rozlewanie benzyny nikomu nie potrzebne. Poseł PiS **M. Błaszczak** – to Komorowski spowodował i teraz ma to rozwiązać. Prezydent **B. Komorowski** w Bogatyni – nie chce o tym rozmawiać w tym miejscu. Wypowiedź premiera **D. Tuska**, że to osobliwy Hayde Park – uciążliwy, ale nie groźny dla miasta. Kontrastuje z tą opinią migawka spod krzyża – dwie kobiety w histerycznej kłótni. Pytanie: jak to rozwiązać?

12.08; I wiadomość; czas emisji ok. 6 min.

Informacja o nowej tablicy na Pałacu. Sprzed Pałacu: różne opinie o tablicy i sposobie jej odsłonięcia przeważnie krytyczne, ale i pozytywne. Z posiedzenia Sejmu: pytanie **J. Szczypińskiej** PiS dlaczego posłowie nie zostali powiadomieni; marszałek: nie wiedziałem o porze odsłonięcia. Ceremonia odsłonięcia tablicy i okrzyki: *hańba*, ale i oklaski. Dalej różne opinie o odsłonięciu i o samej tablicy. Jeden z „obrońców” mówi, że to wbijanie gwoźdźcia w rany. Premier **D. Tusk** pozytywnie o odsłonięciu, **E. Jakubiak** (PiS) krytycznie – (happening), przedstawiciele rodzin ofiar **P. Deresz** i **B. Gosiewska** krytykują sposób odsłonięcia i brak konsultacji. Różne głosy przechodniów o tablicy – jeden zadowolony.

Wypowiedź bp. S. **Budzika**, sekretarza Episkopatu: apel o umożliwienie przeniesienia krzyża. Odpowiedź „obrońców”: *jeden arcybiskup nie stanowi całego Kościoła*. Domagają się gwarancji, że będzie tu pomnik. Głos abp. **K Nycza**: nie wyobrażam sobie przeniesienia krzyża siłą.

13.08; 1 wiadomość; czas emisji ok. 4 min.

Zarys sytuacji: „obrońcy” ignorują tablicę domagając się pomnika: pokazane kłótnie obu stron. Apel Episkopatu jest ignorowany. Materiał pokazujący, ile tablic odsłania się w Polsce: na Wawelu, w Sejmie, w kaplicy Pałacu Prezydenta, w katedrze wojskowej, pomnik na Powązkach itd. Głos „obrońców krzyża”, że może ich być 50, ale tablica ma być tu. Wypowiedź **A. Macierewicza** PiS, że taka jest wola narodu. Informacja, że J. Kaczyński na partyjnej stronie internetowej PiS stwierdził, że - wbrew temu, co podaje prasa - stanowiska Episkopatu i PiS nie są odległe. W audycji porównane zostają następnie teksty i wykazane różnice – Episkopat apeluje o przeniesienie krzyża do kościoła św. Anny i podjęcie dialogu o pomniku; PiS chce, by krzyż pozostał do chwili postawienia pomnika. Na tym tle rozmowa z ks. **J. Klochem** - pytanie: czy PiS podpira się Episkopatem? Odpowiedź – każdy, kto umie czytać, to sam porównać potrafi. Ks. **A. Boniecki** wskazuje na potrzebę mediacji – może być to ksiądz z autorytetem. Ks. **J. Kloch** – wolałby mediatora państwowego. Prezydent Komorowski nadal milczy. Komentarz, że coraz więcej tych, których sprawa przerasta.

14.08; 3 informacja (po wiadomościach o sytuacji w Bogatyni i pożarach w Rosji); **czas emisji ok. 4 min.**

Pokazano usunięcie kocujących spod krzyża i nowe płotki ogradzające krzyż. Poinformowano, że policja interweniowała (*dość delikatnie*) wobec tych, którzy nie chcieli sami odejść. Jeden usunięty okazał się poszukiwany przez policję. Sprawozdanie spod krzyża: jedni mówią, że to początek usunięcia krzyża, inni wyrażają zadowolenie z takiego rozwiązania. Szef Kancelarii Prezydenta oświadczył, że na jakiś czas krzyż pozostanie. Czy pilnujący wrócą pod krzyż nie wiadomo. Na ulicy dość liczni zwolennicy przeniesienia krzyża, ale według opinii obecnych dużo jest gapiów. Jeden z usuniętych mówi, że przy przenoszeniu koledze zebro złamali (choć nie mówi, żeby ich bili). Policja zapewnia, że nikt nie odniósł obrażeń i że najpierw długo negocjowali bez skutku. BOR: tak musiało być ze względów bezpieczeństwa pirotechnicznego przed świętem państwowym, „obrońca” odpowiada, że to tylko pretekst. **A. Macierewicz** PiS: „obrońców” usunięto pod pozorem zabezpieczenia pirotechnicznego, ale obiecano im, że będą mogli wrócić za dwie godziny.

W. Olejniczak SLD: oni chcą zadymy i Macierewicz też by się wtedy dobrze czuł.
G. Czempiński: potwierdza, że BOR tak musiał działać ze względów bezpieczeństwa. Pokazane dalsze dialogi pod krzyżem. Prezydent B. Komorowski pytany o sytuację pod krzyżem nie odpowiada. „Obrońcy”: żądamy wiążącego zapewnienia, że tu stanie pomnik. Na ulicy pojawił się nowy krzyż.

Z punktu widzenia rzetelności dziennikarskiej warto było dowiedzieć się na pewno przed podaniem informacji z anteny, czy wersja o złamaniu żebra jednemu z „obrońców” jest faktem czy mitem. Nie bardzo też wiadomo, jaką funkcję miało spełniać podanie informacji, że jeden z „obrońców krzyża” był poszukiwany przez policję (nie dowiadujemy się zresztą za co). Jeśli ma to charakteryzować, środowisko „obrońców krzyża” to nie jest to żaden dowód nadający się do uogólnienia, a sprawia wrażenie niepotrzebnej insynuacji. Informacja A. Macierewicza, jakoby obiecano, że „obrońcy” za dwie godziny powrócą pod krzyż, nie została ani potwierdzona, ani zdementowana przez dziennikarza.

5. TVN – *Fakty* – godz. 19.00

3.08; 1 wiadomość; czas emisji ok. 10 min.

W zajawie: *Krzyż jak miecz do bicia wroga*. Okrzyki z jednej strony: *tu są nasze rozdarte serca* i z drugiej strony: *jak się chciało splendoru, to trzeba zasuwać do Krakowa*. Ujęcia spod krzyża. Słychać: *zdrajcy, judasze*. Komentarz: *pole wojny domowej, krzyżowej i politycznej*. Korespondencja na żywo spod krzyża, gdzie panuje względny spokój. Informacja o wspólnym oświadczeniu Kancelarii Prezydenta, Kurii Warszawskiej i harcerzy. Kuria Warszawska wzywa do zajęcia się tą sprawą - głos abp. **K. Nycza**: Kuria Warszawska nie jest stroną. Obrazy tłumu falującego i policji, regularna walka ze stawianymi płótkami pokazana w bliskich ujęciach. Potem obraz procesji idącej po krzyż: księża i harcerze – krzyki spod krzyża o ubekach i judaszach. Porównanie sytuacji do krzyży na żwirowisku – obraz **Świtonia**, który jest i tu - jego wypowiedź, że krzyż ma stać, gdzie postawili go Polacy. Komentarz, że brak decyzji. Szef Kancelarii Prezydenta mówi o agresji, której było zbyt wiele, by wykonać porozumienie o przeniesieniu krzyża. Mówi „obrońca krzyża” **M. Bulski**: żąda deklaracji kompetentnej osoby o godnym upamiętnieniu ofiar. Przypomnienie, że to już było w oświadczeniu Kurii, Kancelarii i harcerzy i w wypowiedzi szefa Kancelarii Prezydenta. Krótka wypowiedź premiera **D. Tuska** podkreśla polityczny charakter wydarzeń. **M. Błaszczak** PiS: władza powinna słuchać ludzi, a nie posyłać policję. Ujęcie w tłumie pod

krzyżem posłanki PiS J. Szczypińskiej. Ks. prałat **Małecki** na mszy u św. Anny: *nie zwalać na Kościół, co nie jest winą Kościoła*. Krótki materiał o roli krzyża w Polsce (czasy PRL, krzyże gdańskie, krzyż poznański, krzyże w szkołach). Konkluzja, że w Polsce od 20 lat nie walczy się z krzyżem. Publicysta **T. Terlikowski** twierdzi, że w Polsce nie ma problemu krzyża, **G. Napieralski** z SLD: ta sytuacja to skutek braku rozdziału Kościoła i państwa. Wypowiedź bp. **T. Pieronka**: to nie walka o krzyż, ale krzyżem przeciwko krzyżowi. Mają być z tego korzyści polityczne. **Abp J. Życiński**: nie wolno przy krzyżu gwizdać, wznosić okrzyki, w których wyrażana jest ideologia. Chyba, że ktoś ma mentalność partyjną, to jego dramat, tylko po co wtedy pcha się pod krzyż? **O. P. Górzyński** – dominikanin stwierdza, że mariaż Kościoła z polityką daje zawsze złe skutki dla Kościoła. Konkluzja: *Z krzyżem w Polsce nikt nie walczy*.

4.08; 5 informacja (po sprawie podatku VAT, sejmowym sporze o media, pracy komisji „hazardowej” i śledztwie w sprawie smoleńskiej); **czas emisji ok. 4 min.**

Ocena sytuacji pod krzyżem: milczące państwo, bezradny Kościół. Pokazana sytuacja pod pałacem: śpiewy religijne w nocy, skandowanie: krzyż do kościoła; rozmówki pod krzyżem w rodzaju: *pan jest faszystą*, lub: *to co się dzieje w Polsce to zakrawa na kpiny*. Oceny publicysty **T. Terlikowskiego** i wicemarszałka Sejmu z PO **S. Niesiołowskiego** – *to porażka Polski*. Przypomniano oświadczenie z poprzedniego dnia, o potrzebie przeniesienia krzyża do kościoła św. Anny. Opinie:

T. Terlikowski: *nie rozmawiał z tymi ludźmi, ani Kościół, ani państwo*. **M. Środa**: *trzeba bronić krzyża przed chorymi fanatykami*. **O. Paweł Kozacki**: *teraz trudno do nich przemówić, nie posłuchaliby nawet arcybiskupa*. **O. J. Prusak** - jezuita: *gdy przyszli księża, ci ludzie krzyczeli: Jarek – tylko on by mógł do nich przemówić*. **K. Łęcki** – socjolog: *obecny język debaty publicznej to inwektywy, zaklinanie rzeczywistości, nie rozwiązywanie spraw*.

9.08; 4 informacja (po powodzi, specjalnej sesji sejmowej i materiale o J. Kaczyńskim); **czas emisji ok 4 min.**

Zapowiedź kontrmanifestacji pod Pałacem organizowanej przez *Rambo*. Zdjęcia z tego miejsca z ostatniej nocy: młodzi ludzie wracający z pubów, kobiety z prezerwatywami w rękę, pijaczkowie. Inni zabawowo leżą na ulicy. Nowe miejsce kultowe. Informacja, że są tu akty chuligaństwa, które rozlewają się na kraj np. w gdańskiej dyskotecie krzyż obśmiewany. List na ten temat **M. Jurka**. Zaprezentowano wyniki ankiety wykonanej na zlecenie TVN: 71% badanych wybrało opcję - przenieść krzyż; 20% – krzyż ma zostać na miejscu. O

pokojowym charakterze planowanej manifestacji mówił jej organizator **D. Taras**. „Obrońcy krzyża” domagają się, żeby zabronić manifestacji. Podano wyjaśnienie urzędu miasta. Migawki z poprzednich zajęć w tym miejscu. Pytanie – jak będzie teraz? Czy będzie pokojowo – zeszłej nocy policja wzywana wiele razy przez obie strony. **G. Napieralski SLD**: granica została przekroczona; państwo musi zająć stanowisko. Audycję kończy obraz sprzed Pałacu z komentarzem: trudno zrozumieć brak działań Państwa i Kościoła.

10.08; 2 informacja (po bloku powodziowym); czas emisji ok. 4 min.

Zajawa: Happening czy cyrk? Zdjęcia z nocy i opinie obu stron. Migawki z manifestacji przeciwników pozostawienia krzyża przed Pałacem. Jakaś osoba mówi, że już nie wiadomo o co chodzi. Inna chce, by wreszcie był porządek. Opinia „obrońcy”: *to żydostwo – nie będę rasistą - ci rasiści chcą nam ten krzyż zabrać*. Nie było jednak próby odebrania krzyża - wielu młodych przyszło, żeby się zabawić. Zarzuty „obrońców krzyża”, że manifestujący byli naćpani, że był alkohol – w istocie 6 osób w izbie wytrzeźwień - ale to wyjątki szybko pacyfikowane. Dominował charakter pokojowy i zabawowy manifestacji. Opinie na ten temat: ks. **A. Boniecki**: w Polsce dojrzewa do poważnej refleksji miejsce sacrum i Kościoła w życiu publicznym. **G. Napieralski SLD** (o potrzebie rozdziału Kościół-Państwo), **D. Tusk** – to Hyde Park dla niektórych nieprzyjemny, ale nieszczególnie groźny, **M. Kuchciński** mówi o inicjatywie PiS w sprawie powołania Komitetu Honorowego upamiętnienia ofiar katastrofy. Za szybkim upamiętnieniem ofiar jest także premier. Kancelaria Prezydenta podobno prowadzi prace.

12.08; 1 wiadomość; czas emisji ok. 8 min.

Odsłonięcie tablicy na Pałacu Prezydenckim i różne opinie na ten temat. Abp **K. Nycz** - *nikomu nie chodzi o krzyż; kobieta „broniąca krzyża”: jeden arcybiskup nie czyni całego Kościoła*. Pokazanie zaskoczenia w tajemnicy przygotowaną tablicą - migawki z wmurowania i odsłonięcia. Szef Kancelarii Prezydenta tłumaczy brak uroczystości i gości chęcią uniknięcia awantury. Ale tablica konfliktu nie kończy. Konferencja „obrońców krzyża”: tablica jako wstęp, ale oczekują w tym miejscu monumentu. Omówienie treści tablicy. Pokazane różne reakcje: negatywne i pozytywne. Mówi abp. **K. Nycz** : Nie o krzyż tu chodzi, ale o interesy polityczne. Pokazane głosy sprzeciwu wobec biskupów. Komentarz podkreśla brak rozwiązania. Reakcja rodzin ofiar – rozżaleni, że zrobiono to bez nich: **P. Deresz**, **S. Putra**, **M. Posadzka**, nie ma zastrzeżeń **A. Bochenek**. Korespondencja z Sejmu: **M. Błaszczak** PiS: żeby prezydent przeciął gorszący spór, **J. Szczypińska** PiS: pytanie o przyczyny

równoległości sesji Sejmu i uroczystości odsłonięcia tablicy. Pozytywnie o tablicy: marszałek G. Schetyna i premier D. Tusk. G. Napieralski SLD: Pałac Prezydenta powinien być wolny od elementów religijnych. S. Żelichowski PSL: nie można budować pomnika w miejscu pracy, bo trzeba by ocenić ś.p. prezydenta. Reportaż o innych pomnikach i tablicach związanych z katastrofą smoleńską: Powązki, Sejm, Katedra W.P., Wawel. Komentarz końcowy: ważna jest również forma odsłonięcia.

13.08; 1 wiadomość; czas emisji ok. 4 min.

Potrzeba negocjatorów. Rzecznik Episkopatu ks. J. Kloch: Kościół to nie strażak, potrzeba tu zawodowych negocjatorów, boli go, że państwo nie może znaleźć odpowiednich negocjatorów. J. Skiba – prezes Stowarzyszenia Negocjatorów: trzeba ludzi wysłuchać, trzeba czasu i autorytetu dla nich. A. Maciarewicz PiS: *potrzeba rozmów, ale najbardziej potrzeba pomnika.* Ks. J. Kloch - *nie wiadomo z kim rozmawiać, są tam różne grupy, ten chce arcybiskupa, ten prymasa itp.* Opinia psychologa A. Kuśmierczyka: *wielu z tych ludzi znalazło swój cel w życiu, znaleźli się w centrum zainteresowania, chcą zaistnieć w mediach. Rosną ich żądania: nawet nie jeden arcybiskup...* Ks. K. Sowa – *wydaje mi się, że raczej potrzeba tam kogoś, kto się zna na zagadnieniach psychiatrycznych, niż na zagadnieniach religijnych.* Opinia A. Kuśmierczyka, że trzeba zademonstrować siłę państwa, że może skuteczniejsze mandaty. M. Kamiński PiS: tu musi stanąć pomnik. Kontr-opinia: jak można jeszcze więcej uhonorować niż pochówek na Wawelu. Pokazano kryptę na Wawelu i spokojne odwiedzanie tego miejsca przez ludzi, tylko polityków tam nie widać.

14.08; 1 informacja; czas emisji ok. 5 min.

Zajawa: sprawnie bez awantur usunięto ludzi spod krzyża i założono barierki. Głosy obu stron. Przedstawiono przebieg wydarzeń z tego ranka. Mówi przedstawiciel BOR i policji: to była konieczność przed świętem państwowym. Nie umieją powiedzieć, czy ci ludzie będą mogli powrócić pod krzyż. A. Macierewicz PiS mówi przed Pałacem: *tu się dzieją rzeczy sprzeczne z prawem.* J. Palikot PO: krytykuje prezydenta, że od początku stchórzył, a jego szef Kancelarii powinien być odwołany. Prezydent na uroczystościach rocznicy Bitwy Warszawskiej – milczy. J. Wenderlich SLD o potrzebie rozdziału Kościoła i państwa, J. Brudziński PiS – *wystarczyło paru zdań prezydenta do tych ludzi, ale ich zabrakło.*

6. TVN 24 - magazyn *Polska i świat* - godz. 20.23

3.08; 1 informacja; czas emisji ok. 20 min.

Informację otwiera obraz walki tzw. „obrońców krzyża” z policją i strażą miejską, zmagania tłumu o barierki, kobiety przywiązującej się do krzyża. Obrona straży miejskiej i użycie gazu. Pytanie, czy to było konieczne? Obraz procesji przychodzącej po krzyż, wyzwiska „obrońców” wobec księży (*księża ubecy*). Decyzja szefa Kancelarii Prezydenta o pozostawieniu krzyża. Radość z sukcesu „obrońców krzyża”. Ks. **H. Małecki** w czasie mszy św. odprawianej w kościele św. Anny – kościół nie jest stroną. Reakcje „obrońców”: pozostaną na warcie, domagają się przyścia prezydenta. Jeden z nich: *gdyby miał mózg przyszedłby do ludzi i zgodził się*. Wspólne oświadczenie Kurii, Kancelarii Prezydenta i harcerzy – wyrazy ubolewania - *uzgodniona procedura nie mogła się odbyć*. Głosy harcerzy: ze smutkiem, że krzyż nie pójdzie na pielgrzymkę. Korespondencja na żywo spod Pałacu: „obrońcy” zostają, koce, jedzenie, woda itp. Nie wierzą w zapewnienia, że będzie tablica. Obrazki różnych zachowań, walka na gadzety: np. człowiek demonstrujący z koniem na biegunach. Rozmowa z **J. Muranty** – przewodnikiem warszawskim – mówi, że cudzoziemscy turyści są zdziwieni, ale i zaciekawieni. Rozmowy z sąsiadami miejsca wydarzeń (Hotel Bristol, bar *Przekąski, zakąski*). Korespondencja o reakcjach polityków: premier **D. Tusk** (żartobliwie), **J. Wenderlich** SLD (skutki nieuregulowanej sytuacji Kościół – Państwo), **M. Błaszczak** PiS (winien B. Komorowski – zły początek prezydentury), **J. Fedorowicz** PO (podburza opozycja), **S. Żelichowski** PSL (boi się strat dla Kościoła). Komentarz prezentera: nie wiadomo kto, i w imię jakich wartości krzyża broni. Głosy Kościoła: bp **T. Pieronek** (walka krzyżem), abp **J. Życiński** (o szacunek dla krzyża), o. **J. Prusak** (religijne uczucia podlegają tu manipulacji). Cały czas powracają sceny filmowe z porannej bijatyki podnosząc temperaturę relacji.

4.08; 2 informacja; czas emisji ok. 18 min. (10+8)

Pytanie: kto zakończy spór? Obrazy sprzed Pałacu Prezydenckiego – konflikt trwa. Pytanie: czyja to wina? **T. Tomczykiewicz** PO i marszałek **G. Schetyna** odpowiadają, że to wina polityków PiS. **J. Gowin** PO: także nasza wina, bo tolerujemy wypowiedzi Palikota, które tych ludzi ranią. Informacja, że sam J. Palikot złożył doniesienie do prokuratury o naruszenie przez „obrońców” uczuć religijnych. Oświadczenie szefa straży miejskiej, że dowodzenie akcją pod Pałacem było dla niego zaszczytem. Wypowiedziom towarzyszą migawki z wczorajszych zajęć. Opinie sejmowe na temat kto zawinił: **B. Szydło** PiS:

prezydent Komorowski, **M. Wikina** SLD: gospodarz terenu, czyli pełniący obowiązki prezydenta G. Schetyna. **G. Schetyna**: nie odpowiada na pytanie dziennikarza. **S. Żelechowski** PSL: można już tylko liczyć na biskupów. Czy Kuria Warszawska schowała się? Przypomnienie, że była ona sygnatariuszem porozumienia o przeniesieniu krzyża. (obrazy lżenia księży pod Pałacem). Opinie: **E. Czackowska** z Rzeczpospolitej: dobrze, że księża wytrzymali psychicznie ataki. **T. Gens** – psycholog sądowy: to, co widzimy pod krzyżem, to wynik dogmatyzmu, zawężenie pola myślenia u „obrońców”. **B. Łoziński**: to te same osoby, które pojawiają się przy każdej okazji, kiedy można zaistnieć publicznie (np. pogrzeb C. Miłosza i B. Gieremka, Sąd Najwyższy itp.) Scena poświęcenia krzyża przez ks. Małkowskiego – **E. Czackowska**: to wbrew stanowisku biskupa. Uczestnik pielgrzymki: że krzyż mógł być już w drodze na Jasną Górę. Na żywo spod krzyża: różne grupy na ulicy: modlitwy obok skandowanie „Do kościoła”.

Po raz drugi powrócono do tematu pod koniec audycji. O godz. 21.08 pokazano sylwetki „obrońców krzyża”. O swoich poglądach mówili: aktor **M. Bulski** i **D. Wernicki**. Z daleka, w czasie wydarzeń pokazano kobietę, która się przywiązała do krzyża i drugą, która starała się nie dopuścić księży. Pokazano także posłów PiS obecnych pod krzyżem: **J. Szczypińską** i **S. Piętę**. Jezuita o. **D. Kowalczyk** mówi, że zna „obrońców krzyża” z różnych dawniejszych sytuacji konfliktowych i że krytykowali nawet Jana Pawła II. Na zakończenie przypomina sylwetkę Świtonia, jego walkę o krzyże na zwirowisku w Oświęcimiu i jego opinię: *wśród naszych biskupów są sataniści*. On także występuje przed Pałacem jako „obrońca krzyża”. **Materiał w gruncie rzeczy niewiele wyjaśnia, a bardzo eksponuje sprawę.**

9.08; 2 informacja (po dłuższym materiale z Sejmu); czas emisji 5 min.

Informacja o przygotowywanej na godz. 23.00 manifestacji zwolenników usunięcia krzyża sprzed Pałacu. Obraz z przygotowań na Krakowskim Przedmieściu. Przesuwanie barierek i rozdzielanie dwóch manifestacji. Obawy o spokój i sprawa pozwolenia przez Ratusz. Jest dużo gapiów – zanoszą się raczej na happening, niż na awanturę. Jak zwoływali się uczestnicy manifestacji? – przez Internet. Różne opinie wygłaszane przez przechodniów na temat, czy ten krzyż ma tu zostać, czy też nie. Podanie do wiadomości wyników sondy wykonanej przez SMG/KRC. Pierwsze pytanie: czy krzyż ma zostać przeniesiony? 71% tak, 20% nie, 9% nie ma zdania. Drugie pytanie: czy ma być wzniesiony pomnik ofiar katastrofy? Wyniki: 77% tak, 17% nie, 6% nie ma zdania.

10.08; Wydanie specjalne; czas emisji ok. 52 (45+6+1) min.

Przez cały czas emisji audycji *Polska i świat* (z dwoma krótkimi przerwami na inne wiadomości) nadawano z Krakowskiego Przedmieścia bezpośrednią transmisję z pochodu zorganizowanego przez środowisko *Gazety Polskiej*. Na początku zapowiedziano, że może dojść do starć z kontr-manifestantami, którzy też są przed Pałacem. Odczytano fragment apelu środowiska organizatorów manifestacji domagający się wyciągnięcia konsekwencji od winnych śmierci prezydenta i innych ofiar katastrofy w Smoleńsku. Następnie pokazywano przez niemal cały czas idący w mroku pochód manifestantów od kolumny Zygmunta po Pałac Prezydencki. Przeprowadzono rozmowę z organizatorami analogicznych marszów w Warszawie i w Krakowie, którzy mówili o swej żałobie po wypadku smoleńskim oraz domagali się pomnika w Warszawie. **M. Czerwińska**, organizatorka pochodu warszawskiego skarżyła się, że czują się oni opuszczeni przez Kościół, podczas gdy walczą przeciw profanacji krzyża. Pokazano też młodych ludzi, którzy mówili, że są przeciwnikami krzyża i ciągłych modłów żałobnych na ulicy, która powinna być - ich zdaniem - radosna i dostępna dla wszystkich. Modlitwa manifestantów splatała się z wesołymi tonami pieśni 100 lat śpiewanej przez ich przeciwników. W warstwie sprawozdawczej w zasadzie nic się nie działo, co by mogło tłumaczyć prawie godzinną bezpośrednią transmisję. W warstwie komentarza ujęciom pochodu na Krakowskim Przedmieściu towarzyszyła rozmowa z udziałem o. **M. Zięby**, **A. Szostkiewicza** (*Polityka*) i **M. Gduli** (*Krytyka Polityczna*). Oceniono fakt codziennych manifestacji różnych grup. O. **M. Zięba** uznał to za fatalne zjawisko, wzbudzające agresję i porównał je do beczki prochu, która może wybuchnąć. **A. Szostkiewicz** twierdził, że trzeba pytać Kościół, dlaczego tak się stało. Jego zdaniem jest to skutek praktyki państwa wyznaniowego i trzeba rozpocząć debatę na ten temat. **M. Gdula** zanegował stosunek o. **Zięby** do manifestacji i stwierdził, że ostatnia manifestacja młodych przez wołanie: *Do kościoła i Tu jest Polska* otworzyła nowe pole demokratycznej dyskusji. O. Zięba sprecyzował, że chodziło mu o manifestacje pełne agresji, a grupka demonstrantów pod krzyżem to nie Kościół, ale ludzie, którym się nie podoba nowy prezydent, wspierani w działaniu przez polityków PiS. Nic tu nie ma do rzeczy państwo wyznaniowe. Natomiast wyraźna jest słabość państwa. Rozmawiano następnie, na ile problem ujawniony protestem pod krzyżem ma charakter wyznaniowy, a na ile polityczny oraz jak można ocenić w tym kontekście zachowanie prezydenta (czy schował się w ważnym momencie). **Zastanawiające, dlaczego poświęcono tak wiele czasu transmisji z Krakowskiego Przedmieścia, kosztem innych tematów, kiedy nie działo się tam w tym dniu nic istotnego. Wystąpiła też wyraźna dysproporcja rozłożenia sił dyskutantów - dwóch publicystów zdecydowanie**

lewicowych miało jako partnera jedynie mówiącego ze studia w Gdańsku o M. Ziębę; w dyskusji nie przewidziano głosu kogoś ze zwolenników pozostawienia krzyża przed Pałacem aż do czasu postawienia tam pomnika, ani kogoś wyrażającego poglądy zbliżone do Kancelarii Prezydenta czy rządu.

12.08; 1 informacja; czas emisji ok. 14 min.

Tablica z zaskoczenia, apel biskupów, pomysły na pomnik. Informacja o odsłonięciu tablicy na Pałacu Prezydenckim, co wielu zaskoczyło. Korespondencja spod Pałacu. Tablica nie satysfakcjonuje wielu. Głosy za i przeciw. Pretensje mają rodziny ofiar – głosy rodzin ofiar na temat tablicy i formy jej odsłonięcia: krytykuje **P. Deresz**, pozytywnie ocenia **A. Bochenek** (dobrze, że bez zadrażnień). Marszałek **G. Schetyna** uważa, że to zamyka pewien etap emocji. Zapis scen z odsłonięcia tablicy. **E. Jakubiak** PiS – krytykuje działanie w tajemnicy. Szef Kancelarii Prezydenta podkreśla, że dzięki temu nie było gorszących scen. Opinie zgromadzonych koło Pałacu: *hańba, policzek dla narodu* itp. Premier **D. Tusk** – rozwiązanie takie nie po to, żeby zadowolić kilku posłów PiS. **A. Lipiński** PiS: krzyż powinien stać aż do postawienia tam pomnika, **S. Niesiołowski** PO, że „obrońcy” chcieliby nowej kolumny Zygmunta wymuszonej szantażem. Pokazano tablicę z Katedry Polowej W.P. Szef kancelarii stwierdził, że prezydent zadowolony z tablicy odsłoniętej na Pałacu. Komentarz: Pozostaje pytanie, czy chcąc rozwiązać spór, nie wzmocniono go. Korespondencja spod krzyża: są tam dalej obecne dwie wyraźne grupy – zwolenników i przeciwników takiego rozwiązania. Za bardzo ważną wiadomość uznano głos Kościoła: apel Prezydium Episkopatu, a w tym – potwierdzenie stanowiska o potrzebie przeniesienia krzyża do św. Anny (obraz księży obrażanych pod krzyżem w dn. 3.08). Głos abp. **K. Nycza** i bp. **S. Budzika**, Sekretarza Episkopatu, potwierdzający stanowisko z komunikatu. Obraz sprzed Pałacu pokazuje sprzeciw „obrońców krzyża” przeciw takiemu stanowisku (*A czy ktoś przyszedł do nas; Mnie arcybiskup nie obchodzi; Kościół to my!*). Audycję kończy felieton o projektach pomnika ofiar katastrofy – prezentują: **C. Bielecki** i **M. Biskupski**.

13.08; 1 informacja; czas emisji ok. 16 min.

Korespondencja na żywo sprzed Pałacu: przypomnienie ostatnich wydarzeń. Pojawia się problem mediacji i negocjacji z protestującymi. **B. Falandysz** – prawniczka, mediator: grupa działając w takiej sytuacji się umacnia, to taki sprawdzony oddział. **M. Grudziecka** – mediator: to dla nich okazja, żeby zaistnieć, pokazać się. Trzeba działać, ale nie popełniać błędów (np. błędem było, że pielgrzymka nie przysłała cała pod krzyż w dn. 5.08, tylko

wcześniej). Trzeba wyłonić z grupy pod krzyżem kogoś do rozmów, nie najbardziej radykalnego. **B. Falandysz**: trzeba poddać publicznej dyskusji np. miejsce uczczenia ofiar katastrofy. I nie od razu oczekiwać odpowiedzi. Dać propozycje do wyboru; teraz tylko mówi się tym ludziom - *zabierać się stąd*. Przed Pałacem na żywo **Jerzy Śliwa** – negocjator. Jest optymistą, ale chciałby, żeby pomógł tu jakiś ksiądz. Kościół nie odpowiada na tę propozycję. Felieton pokazujący różne projekty tablic i pomników przygotowywanych w wielu miejscach kraju. Kolejne pytanie: czy te wydarzenia są również sygnałem nowej aktywności społecznej w Polsce. (W tle obrazki bijatyki i awantury przed krzyżem). Ludzie czują, że mają prawo do swobodnej publicznej dyskusji. Dotąd Hyde Park przed Pałacem Kultury martwy. Teraz nawet premier mówi, że powstał osobliwy Hyde Park przed Pałacem Prezydenckim. Prof. **Z. Mikolejko** – pojawiają się elementy społeczeństwa obywatelskiego; dr **J. Kucharczyk** z Instytutu Spraw Społecznych dostrzega, że mobilizują się politycznie młode środowiska lewicowe, dotąd nieaktywne. **J. Regina-Zacharski** – politolog podkreśla, że część opinii przestaje reagować na autorytet Episkopatu. Prof. **Henryk Domański** – politolog: uczymy się wyrażać nasze poglądy publicznie, uczymy się demokracji. Ludzie, którzy patrzą na to, co się dzieje przed Pałacem, już w przyszłości będą działać inaczej. Końcowa część audycji poświęcona została ludziom mieszkającym koło miejsca demonstracji: mają dość tej sytuacji.

14.08; 1 informacja; czas emisji ok. 14 min.

Odczytano nowe oświadczenie J. Kaczyńskiego, który ocenia usunięcie ludzi spod krzyża jako fortel i przewiduje usunięcie samego krzyża porównując to do praktyk z PRL. Spod krzyża relacja z usuwania „obrońców”- odbyło się spokojnie, garstka wyniesiona. Opis akcji – wyjaśnienia BOR (święto państwowe, delegacje zagraniczne). **A. Macierewicz**: tu się dzieje wiele rzeczy niezgodnych z prawem. **J. Palikot** – prezydent stchórzył, Michałowski powinien być odwołany. Prezydent podczas rocznicy Bitwy Warszawskiej nie chciał mówić na ten temat. **J. Wondrich** SLD: wiadomo, że działania Michałowskiego uzgodnione z prezydentem. **J. Brudziński** PiS: wystarczyłoby kilka słów prezydenta do tych ludzi. Harcerze nie chcą o tej sprawie rozmawiać. Relacja na żywo sprzed Pałacu: spokojnie, policja pilnuje, na ulicy głównie gapie. Korespondencja na temat wiecu lewicy na Placu Konstytucji wywołanym wydarzeniami pod krzyżem. G. Napieralski tłumaczy, co to „zapateryzm”. Wyjaśnienia sytuacji w Hiszpanii: **D. Passent** i **B. Wojna** z PISM. **W. Stasiński** z *Gazety Wyborczej* przewiduje analogiczny kierunek zmian w Polsce, bo jesteśmy daleko za Europą. Różne wizje pomnika ofiar katastrofy smoleńskiej: prezentują **C. Bielecki** i **M. Biskupski**.

7. TVN 24 - *Dzień po dniu* - godz. 23.00

3.08; 2 informacja (po wiadomości o zalaniu wyspy pod Płockiem); czas emisji ok. 13 min.

Relacja o wydarzeniach: walka przeciw próbie zabrania krzyża przez księży (krzyż, obelgi). Przypomnienie ekscesów ze źwirowiska w Oświęcimiu – wydarzenia łączy postać Świtonia. Decyzja szefa Kancelarii Prezydenta o odłożeniu aktu przeniesienia krzyża do kościoła św. Anny. Wypowiedzi „obrońców krzyża” – żądają zapewnienia o godnym uczczeniu ofiar. Fragment wypowiedzi premiera **D. Tuska**. **M. Błaszczak** PiS mówi, że podjęto działania anty-obywatelskie. Okupujący miejsce pod krzyżem wołają: *Jarosław*. Relacja na żywo sprzed Pałacu: spokojnie; zatrzymano tylko osobnika, który wzywał Allaha, ale zwolniono go i dostał od przechodniów kwiaty. obrońcy nie wierzą w zapewnienia Kurii i Kancelarii i będą stale pełnić wartę. Za audycją *Fakty po faktach* pokazano fragmenty dyskusji pomiędzy **B. Arlukowiczem** SLD i **Z. Romaszewskim** PiS oraz **M. Środą** i ks. **A. Bonieckim**. Nadano reportaż o walkach o krzyż w PRL i o obecności krzyża w obecnej Polsce (między innymi w szkole). Wypowiedź ks. **R. Kowalskiego**: że krzyż w PRL był symbolem walki ze zniewoleniem, a teraz niektórym wydaje się znakiem zniewolenia. Fragmenty z wypowiedzi bp. **T. Pieronka** i abp. **J. Życińskiego**. O. **P. Górzyński** mówi, że Kościół zawsze traci, gdy zbyt zbliża się do polityki. Konkluzja, że dziś nikt z krzyżem i Kościołem w Polsce nie walczy.

4.08; 2 informacja (po debacie sejmowej o podatkach); czas emisji ok. 8 min.

Pytanie, kto zakończy konflikt, który chyba wyrwał się spod kontroli. Kościół też mówi, że nie jest stroną. Harcerze proszą wszystkich o pomoc. Korespondencja sprzed Pałacu. Stwierdzenie, że szef rządu nie wyklucza akcji porządkowej. Wypowiedzi ze strony PO **T. Tomczykewicza** i **G. Schetyny** (sytuacja emocji, winien PiS) i **J. Gowina** - wyrzuty sumienia za wypowiedzi J. Palikota. **J. Palikot** PO – wysłał doniesienie do prokuratury. **B. Szydło** PiS – winien wszystkiemu prezydent Komorowski. M. Wikiński SLD – winien marszałek Schetyna jako gospodarz terenu. Wieczorna korespondencja na żywo sprzed Pałacu: spokojnie, grupy pilnujących krzyża i ich przeciwników, pijaczkowie i turyści. Toczy się spór polityczny pomiędzy PO i PiS-em - wzajemne oskarżenia. Fragment dyskusji z *Rozmowy bardzo politycznej* między **A. Hofmanem** PiS i **S. Nitrasem** PO.

9.08. Wydanie specjalne; 1 wiadomość; czas emisji ok. 140 min.

Cała, ponad dwugodzinna, audycja to bezpośrednia transmisja sprzed Pałacu Prezydenckiego. Obraz manifestacji przeciwników obecności w tym miejscu krzyża. Pokazany tłum, ale dość spokojny, dużo gapiów, turystów. Przypomniano jak zorganizowano manifestację – przez Internet_ - z drugiej strony wezwania do mężczyzn przez *Radio Maryja*. Manifestacja przyjmuje formę happeningu, „obrońcy” modlą się. Okrzyki: *Do kościoła!* Są pijani, ale niewielu. Pod krzyżem te same twarze, co zawsze – modlą się. Fragmenty wypowiedzi **A. Celińskiego** z *Faktów po faktach* i **J. Owsiaka** z *Rozmowy bardzo politycznej*. Komentarz **A. Szostkiewicza** z *Polityki*, (Kościółowi zabrakło odwagi, żeby to zjawisko zlikwidować na początku) **K. Szczuka**: zabawie nadano patosu, trochę festynu, a trochę demokracji, ujawnia się element laicki – i to pozytywne. Ks. **A. Boniecki** : surrealizm sytuacji, ale warto się nad tym zastanowić. To wyszło poza dotychczasowe ramy; jest zła reakcja na obecność religii w przestrzeni publicznej. To do dyskusji. Dalsze i bliższe ujęcia tłumy na Krakowskim Przedmieściu, incydenty ze wspinaniem się na latarnie, różne transparenty. Po północy komentarze dziennikarzy: **T. Terlikowskiego** z *Frondy* (o samopoczuciu ludzi spod krzyża) i **E. Czaczkowskiej** z *Polityki* (Od tego momentu spór zmienia charakter. W oddziaływaniu na „obrońców” zabrakło księży) Audycję zakończono po godz. 1 w nocy ujęciami rozchodzącego się tłumy młodych ludzi. **Koncepcja zastąpienia audycji sumującej zazwyczaj wydarzenia dnia ponad dwugodzinną relacją bezpośrednią z Krakowskiego Przedmieścia jest niezbyt zrozumiała. Wydaje się, iż oczekiwano jakichś sensacyjnych wydarzeń, które nie nastąpiły. Można było natomiast ten sam efekt informacyjny osiągnąć za pomocą zwyczajnych serwisów**

10.08; 1 informacja; czas emisji ok. 20 min. (19+1)

Nocna manifestacja zwolenników „obrony krzyża” po 4 miesiącach od katastrofy – przejście od katedry św. Jana do krzyża przed Pałacem. Przypomniany apel odczytany w katedrze (m.in. oddać pod sąd winnych katastrofy i usunąć z życia politycznego tych, którzy ich ochraniają). Opinie, że rząd nie robi nic, żeby uczcić ofiary smoleńskiej katastrofy. Obrazy pochodu idącego z pochodniami. Potem modlitwy pod krzyżem. Pokazani także przeciwnicy manifestacji, o nastawieniu raczej rozrywkowym. Przytoczono wypowiedzi z audycji *Fakty po Faktach* **K. Kutza** PO i **Z. Giżyńskiego** PiS oraz z *Rozmowy bardzo politycznej* dialog **J. Kurski** – **J. Wenderlich**. Wypowiedź **D. Tuska** opowiadającego się za szybkim upamiętnieniem ofiar. Prezydent Komorowski w Bogatyni nie chciał na ten temat mówić. **M. Kuchciński** PiS proponuje powołanie Komitetu Honorowego z Jadwigą

Kaczyńską na czele. Pokazano ujęcia z próby przeniesienia krzyża i poinformowano o komunikacie Kancelarii Prezydenta, że trwają prace nad tablicą pamiątkową. **M. Szczerba** z PO mówił o potrzebie uzyskania zgody konserwatora zabytków na umieszczenie tablicy w tym miejscu. W polityce trwa przerzucanie odpowiedzialności (wypowiedź **T. Tomczykiewicza** PO). Oceny publicystów: **T. Terlikowskiego** (pogłębił się podział między wyborcami PO i PiS) oraz ks. **A. Bardeckiego** (potrzeba głębszej refleksji nad miejscem Kościoła w życiu publicznym) Scena składania kwiatów przez J. Kaczyńskiego przed krzyżem. Przypomnienie wypowiedzi o. **M. Zięby** i **A. Szostkiewicza** z audycji *Polska i świat* o roli Kościoła. Pod koniec audycji ok. godz. 23.58 krótka migawka sprzed Pałacu Prezydenckiego.

12.08; 1 informacja; czas emisji ok. 14 min.

Informacje o odsłonięciu tablicy na Pałacu Prezydenckim znieca, bez obecności rodzin i posłów. Pokazano zdjęcia z wmurowania i poświęcenia tablicy: w tym czasie „obrońcy krzyża” krzyczą: *hańba*. Szef Kancelarii Prezydenta wyjaśnia, że chciał uniknąć awantur. Oświadczenie Prezydium Episkopatu ponawiające apel o przeniesienie krzyża do kościoła św. Anny. „Obrońcy” oświadczają, że będą czekać na monument w tym miejscu i uważają, że arcybiskupi powinni rozmawiać z nimi. Zastrzeżenia rodzin ofiar katastrofy do formy odsłonięcia tablicy (**P. Deresz**, **S. Putra**, **M. Posadzka**, tylko **A. Bochenek** nie czuje się zaskoczony). Dłuższa rozmowa z **J. Michałowskim** na temat okoliczności odsłonięcia tablicy i dalszych planów dwóch tablic w Pałacu. Zdjęcia na żywo spod tablicy. Następnie przedstawiono fragment rozmowy z *Faktów po faktach* **W. Frasyńki** i **R. Grupińskiego** oraz z *Rozmowy bardzo politycznej* wymianę zdań pomiędzy **Z. Giżyńskim** PiS a **S. Niesiołowskim** PO. Audycję kończy połączenie na żywo z Krakowskim Przedmieściem, gdzie „obrońcy krzyża” nadal domagają się pomnika prezydenta Kaczyńskiego i innych ofiar katastrofy. Przed tablicą gromadzą się przechodnie, jedni chwalą ją, inni zgłaszają różne zastrzeżenia. Odsłonięcie tablicy utrwaliło jeszcze granicę między dwoma obozami.

13.08; 1 informacja; czas emisji ok. 15 min.

Rozmowa z rzecznikiem Episkopatu ks. **J. Klochem** o potrzebie negocjatorów. **A. Macierewicz** PiS: potrzebna dyskusja, ale najbardziej pomnik. „Obrońcy krzyża” nadal tam tkwią. **J. Śliwa** - negocjator: trzeba czasu i kogoś z autorytetem. Ks. **K. Sowa**: raczej potrzebny ktoś kto zna zagadnienia psychiatryczne. **M. Kamiński** PiS: potrzebny jest pomnik. Inne opinie: że najważniejszy jest Wawel. I tam jest spokój.

Korespondencja z Krakowskiego Przedmieścia: **J. Śliwa** twierdzi, że są szanse na porozumienie. „Obrońcy” chcą wyłonić reprezentację, ale potrzebny ktoś z Kancelarii Prezydenta i z Kościoła. Chwilowo odpowiedzi nie ma. Na tym etapie można tylko ustalić: o czym ma się rozmawiać. Tymczasem nadal na Krakowskim Przedmieściu współistnieją: różaniec i dyskoteka. Frekwencja gapiów nie maleje. Następnie zaprezentowano z audycji *Fakty po faktach* wypowiedź **J. Palikota** (krytyka prezydenta i jego kancelarii) oraz fragment dyskusji pomiędzy **B. Wildsteinem** i prof. **T. Nałęczem**, a z audycji *Rozmowa bardzo polityczna* fragment dyskusji pomiędzy **A. Celińskim**, **Z. Romaszewskim** PiS i **J. Muchą** PO.

14.08; 1 informacja; czas emisji ok. 17 min. (9+8).

Informacja o usunięciu ludzi spod krzyża i proteście ogłoszonym przez J. Kaczyńskiego (dostrzega nawrót do praktyk PRL). Powtórzenie korespondencji ukazującej wydarzenia poranne tak, jak relacjonował je w tym samym dniu magazyn *Polska i świat*. Następnie ukazanie pielgrzymki, która przybyła do Częstochowy, żal, że nie było z nimi krzyża z Krakowskiego Przedmieścia. Fragment przemówienia na Jasnej Górze Prymasa Polski abp. **J. Kowalczyka** z apelem o zakończenie kompromitującej „wojny językowej”. Sprawozdanie na żywo sprzed Pałacu: spokój, sporo grup nastawionych zabawowo. W drugiej części audycji dotyczącej tego tematu rozpoczętej ok. 23.30 nadano felieton przypominający kolejne etapy wojny o krzyż na Krakowskim Przedmieściu: zestawienie faktów poczynając od dni żałoby w tym miejscu poprzez kolejne etapy (dużo ujęć przepychanek i „wojny językowej”) aż po ostatnie wydarzenia.

11. Opis zawartości audycji publicystycznych na temat wydarzeń przed Pałacem Prezydenckim w badanych programach

A. Telewizja publiczna

1. TVP 2 – Gorący temat – godz. 20.10

3.08; czas emisji ok. 8 min.

Rozmowa z przedstawicielem PiS posłem **Mariuszem Błaszczakiem**. (wówczas jeszcze rzecznikiem prasowym PiS). Prezentuje on pogląd swojej partii, że prezydent Komorowski walczy z krzyżem i to wywołuje sprzeciw ludzi. Jego zdaniem należy w tym miejscu szybko postawić pomnik. Agresywne zachowania „obrońców krzyża” wobec duchownych to zachowania spontaniczne. Na pytanie, czy PiS to organizuje, by zdelegitymizować prezydenta, M. Błaszczak odpowiada, że to sami ludzie tak chcą. Działania porządkowe strażników to demonstracja siły. Kościół został wbrew swej woli wciągnięty w tę sprawę przez PO. Druga część dyskusji dotyczyła problemu nowych podatków. Pytania prowadzącego rozmowę stawiane ostro, ale merytorycznie. Zapewniona pełna swoboda wypowiedzi.

9.08; czas emisji ok. 7 min.

Rozmowa z przedstawicielem SLD wicemarszałkiem Sejmu **Jerzym Wenderlichem**. Uważa on, iż wydarzenia pod Pałacem prezydenckim zawinione przez brak świeckości państwa i wciąganie biskupów w sprawy publiczne, tak przez PiS jak i PO. Dla rozwiązania konfliktu należy przywrócić konstytucyjną zasadę rozdziału Kościoła od państwa. Krzyż powinien być w kościele. Biskupi teraz schowali się, a przedtem wtrącali do różnych spraw państwa. Potrzebna debata o wykonywaniu konkordatu i obecności Kościoła w życiu publicznym. Na pytanie, czy SLD nie dolewa oliwy do ognia, bo upewnia tych ludzi, że krzyż jest w Polsce zagrożony, J. Wenderlich stwierdza, że właśnie świeckość państwa zapewni spokój.

10.08; czas emisji ok. 9 min.

Rozmówcą dziennikarza był tym razem ks. **Józef Kłoch** – rzecznik Konferencji Episkopatu Polski. Pytany o ocenę manifestacji zwolenników przeniesienia krzyża do

kościół odpowiedział, że to raczej seans nienawiści niż happening. Rozmówca stwierdza, że to problem polityczny – walka o upamiętnienie katastrofy smoleńskiej, a nie o krzyż. Ocenia krytycznie władze państwowe, że nie mówią, co będzie z pomnikiem. Ponad połowa Polaków chce zarazem przeniesienia krzyża i upamiętnienia katastrofy. Trzeba to zagwarantować. Jeśli się chce, by pod krzyż poszedł przedstawiciel Kościoła, to trzeba brać pod uwagę realia psychologii tłumu.

12.08; czas emisji ok. 9 min.

Rozmowa z posłem **Zbigniewem Giżyńskim** z PiS. Rozmówca reprezentuje ściśle oficjalne stanowisko swojej partii: wydarzenia wywołał prezydent, bo to na rękę PO, żeby przykryć kryzys w państwie. Na pytanie czy Jarosław Kaczyński nie mógłby zakończyć tego kryzysu, pada odpowiedź, że i tak PO wynalazłaby inny temat zastępczy. Na pytanie o szczerłość kolejnych przemian J. Kaczyńskiego Z. Giżyński odpowiada, że to PO, a konkretnie J. Palikot i S. Niesiołowski wprowadzili do polskiej polityki brutalizację języka.

1. TVP INFO – Gość INFO – godz. 8.06; 9.15; 10.40

3.08; godz. 8.06; czas emisji 16 min. (o krzyżu 1 część dyskusji)

W debacie na temat sytuacji przed Pałacem Prezydenckim wzięli udział **Andrzej Halicki** PO, **Mariusz Błaszczak** PiS i **Tadeusz Iwiński** SLD. Pokazana na żywo sytuacja na placu - dziś próba przeniesienia krzyża do św. Anny. Pół ekranu transmisja z placu, pół dyskutanci w studio. Obraz z kamery, relacjonujący wydarzenia. Starcie typowych pozycji partyjnych. **M Błaszczak** PiS powtarza wielokrotnie: prezydent wywołał wydarzenia przez chęć usunięcia krzyża; **Andrzej Halicki** PO wskazuje na uzgodniony z Episkopatem zamiar przeniesienia krzyża do św. Anny; **Tadeusz Iwiński** SLD: rząd chce upolitycznić sprawę, a tu chodzi o zachowanie świeckości państwa. Pytanie: czy Polska stała się państwem wyznaniowym? M. Błaszczak stale atakuje prezydenta. Pytania: czy PiS nie chce wymóc pomnika? Czy możliwe porozumienie i przeniesienie krzyża? Czy może być tablica lub krzyż z kwiatów? Dyskusja przeradza się w kłótnię polityczną, rozmówcy stale na tych samych pozycjach, ale to raczej ich upór, a nie zamysł prowadzącego, który stara się bezskutecznie o konkluzję, w którejkolwiek z poruszonych spraw. Ubolewanie, że tyle ważniejszych spraw. Druga część dyskusji o wyroku Sądu Najwyższego w sprawie ważności wyborów prezydenckich.

03.08; godz. 10.40; czas emisji ok. 12 min.

Gościem TVP INFO jest prof. **Henryk Domański** – politolog z PAN. Rozmowa o napięciach i emocjach: sprawa krzyża i protesty w Sądzie Najwyższym. Rozmówca wyraża opinię, że ci, co przegrali wybory, teraz nadrabiają; dwie strony walczą próbując się zniszczyć. Odwoływanie się do symboli - nie do racjonalnych argumentów. Jak działać wobec emocji – trzeba dać czas. Potrzeba edukacji ludzi. Analiza osób spod krzyża: tam są wyłącznie emocje. Czy media nie nakręcają? Dobrze, że pokazują. Ale to też nadaje siły tym ludziom, kamery ich wzmacniają. Podobne wydarzenia w SN przy ogłaszaniu wyroku w sprawie ważności wyboru prezydenta – równoległe z problemem krzyża. Analiza napięcia społecznego. Gdyby prezydent Komorowski wyszedł do tych ludzi, to by mu też nie uwierzyli – potrzeba czasu. Przydałby się jednak gest dobrej woli prezydenta. (2 część rozmowy dotyczyła wyroku SN w sprawie wyboru prezydenta.) **Rozmowa bardzo interesująca, dobrze prowadzona, poszerzająca widzenie wydarzeń pod krzyżem nie tylko w kategoriach politycznych.**

4.08; godz. 8.06; czas emisji 11 min. (o krzyżu 1 część dyskusji)

Dyskutanci: **Iwona Śledzińska – Katarasińska** PO, **Stanisław Wziątek** PSL, **Jan Dziędziczak** PiS. **J. Dziędziczak** – wypowiedź prezydenta, że chce usunąć krzyż spowodowała ten kryzys (replika prowadzącego, że to była odpowiedź na konkretne pytanie w wywiadzie). **I. Śledzińska**: Czy Wawel to za mało? **S. Wziątek** – zachwala porozumienie Kurii, Kancelarii i harcerzy – dlaczego go nie wykonano? **J. Dziędziczak**: bo Komorowski chce krzyż usunąć, a nie ma wciąż decyzji o pomniku. Wybucho spór, kto wywołał ten konflikt i dlaczego. **I. Śledzińska**: Nie było katastrofy w Pałacu, a tłum skandował tam: *Jarosław*. **S. Wziątek**: to państwo bezprawia, skoro nie można wykonać uzgodnionej procedury. Pytanie: kto przegrał? **J. Dziędziczak**: wszyscy przegrali, bo prezydent Komorowski podzielił naród i społeczeństwo. **S. Wziątek**: cała ta sprawa źle czyni Polsce. Dyskusja kończy się bez żadnej konkluzji – wszyscy pozostają na swoich pozycjach. (Druga część dyskusji o pracach Sejmu).

4.08; godz. 9.15; czas emisji ok. 2 min.

Rozmówcą był **B. Biskup** - politolog z UW. Prowadzący audycję zapytał gościa: co go zaskoczyło w historii z krzyżem? Rozmowa przerwana po 2 minutach, bo weszła bezpośrednia transmisja z Sejmu (wybory wicemarszałka i powołanie KRRiT). W czasie przeznaczonym na **Gościa INFO** do rozmowy nie powrócono.

10.08; godz. 8.06, czas emisji ok. 8 minut (o krzyżu 1 część dyskusji) Rozmówcy: **J. Wiśniewska PiS, A. Halicki PO, J. Wenderlich SLD**. Przypomniano wypowiedź abp. **J. Michalika**, że krzyż to nie sprawa Kościoła a polityków. **J. Wiśniewska**: wszystkiemu winien prezydent Komorowski, bo PO w ten sposób chce przykryć złą sytuację ekonomiczną kraju. **A. Halicki** zapytuje: kto to mówi – ludzie popierający schizmatyczny ruch. To Kaczyński chce podzielić Polaków na dobrych i złych katolików. To dolewanie oliwy do ognia. **J. Wenderlich** zastanawia się, czy politycy mogą doprowadzić do skończenia tego sporu: PiS i PO nawarzyli tego piwa ciągnąc na siłę duchowieństwo do życia publicznego. Prezenter: że sojusz wykorzystuje konflikt dla siebie. Pytanie co to jest przestrzeń publiczna? **J. Wiśniewska**: czy to początek wprowadzania powszechnej laicyzacji? **A. Halicki**: sytuację zaognia absurdalna deklaracja PiS o poparciu dla: „obrońców krzyża”, przypomina wezwanie przez o. Rydzyka silnych mężczyzn pod Pałac. Ale dobrze, że nie użyto siły. W końcowej części mówiono o wiecu zwołanym przez SLD na Placu Konstytucji; polemika J. Wenderlicha z tezą abp. J. Michalika: biskupi chcą korzystać z przywilejów, ale nie chcą wziąć udziału w rozwiązaniu spraw trudnych. (Druga część dyskusji o ustawie powodziowej).

10.08; godz. 9.15; czas trwania ok. 8 min.

Gościem TVP INFO był **dr M. Pęczak**. Prezenter postawił pytanie, jak interpretować wydarzenie, jakim była wczorajsza kontr-manifestacja przeciwników utrzymania krzyża przed Pałacem Prezydenckim. Gość podkreślił, że można było łatwo rozróżnić, kto był z jakiej grupy. Byli tam także ludzie, którzy płakali, bo nie mogli podejść pod krzyż. Jest tu problem natury politycznej, ale i problem demokracji. Ludzie są zdenerwowani, że transformacja w Polsce nie jest tym, czego oczekiwali. Najwolniej przebiega transformacja świadomości. Jest to także kwestia generacyjna, różnią się od siebie ci, którzy nie pamiętają PRL i ci, którzy pamiętają. Niektórzy z tych starszych uważają, że to jest nadal rząd postkomunistyczny. Można dostrzec w tym rolę *Radia Maryja*. Jak to zostanie rozwiązane: władza wybrała wariant miękki i tego będzie się trzymać. Ale emocje będą wracać.

12.08; godz. 8.06; 2 część audycji – czas trwania ok. 2 min. (1 część o powodzi)

Rozmówcy: **S. Wziątek SLD, W. Karpiński PO, D. Jackiewicz PiS**. Tytuł „Tablica zamiast krzyża”. Przypomniano, że dziś ma być decyzja konserwatora zabytków na temat lokalizacji tablicy pamiątkowej. **D. Jackiewicz** jest zdziwiony, że tak wiele głosów nie chce

pomnika. Te protesty to prowokowanie „obrońców krzyża”. W tej specyficznej sytuacji niezbędny jest pomnik, tablica byłaby zbyt skromna. **W. Karpiński** nie skupiać się na symbolice, ale np. powołać Instytut im. Lecha Kaczyńskiego na wzór Instytutu Lecha Wałęsy S. **Wziętek**: tablica dobrym wyrazem szacunku. Co do pomnika trzeba zbudować porozumienie między wyznawcami różnych form tego pomnika i jego miejsca. Ale trzeba też zbudować porozumienie wokół idei świeckiego państwa.

13.08; godz. 8.06, czas trwania ok. 13 min.

Dyskutowali: **T. Iwiński** SLD, **J. Wiśniewska** PiS, **M. Wójcik** PO. Pytanie o sytuację na Krakowskim. **T. Iwiński**: następuje eskalacja konfliktu, wydarzenia niezrozumiałe dla zagranicy. Jest to porażka państwa i Kościoła. Ocena, że działano ostrożnie, ale dlaczego nie zaproszono na odsłonięcie tablicy wszystkich. Odsłonięcie metodologicznie źle przygotowane. Pomnik już jest największy, jaki może być - to Wawel. Nie ma pomnika J. Kennedy’ego przed Białym Domem. Krytyka Episkopatu – podpisał porozumienie, ale umywa ręce. Państwo nie może być szantażowane. Władze i Kościół powinny zrealizować przeniesienie krzyża do św. Anny. **J. Wiśniewska**: uznaje odsłonięcie tablicy za gaszenie pożaru benzyną. Nawet Marszałek Sejmu nie wiedział. Treść tablicy nie satysfakcjonuje, bo informacyjna. Potrzebny pomnik przed Pałacem. Dlaczego prezydent Komorowski schował się. Kościół zwraca uwagę na brak dialogu. Państwo jest skoncentrowane na walce z krzyżem. Prezydent Komorowski powinien tych ludzi zaprosić do dialogu. **M. Wójcik**: tablica to wyraz dobrej woli Komorowskiego. Trudno usatysfakcjonować tych spod krzyża. Nie ma z kim dyskutować mają różne poglądy (np.wołali: *Tusk pod Trybunał Stanu*). Działania spokojne nie dają rozwiązania konfliktu. Episkopat apeluje też o przeniesienie krzyża i zaprzestanie wykorzystywania go do walki politycznej, co robi stale PiS. Trzeba to zakończyć. **W całości dyskusja b. żywa, argumenty wszystkich stron rozwinięte, równowaga głosów, bezstronność osoby prowadzącej.**

13.08 godz. 9.15, czas trwania ok. 6 min.

Gość audycji - **Lidia Krajewska** – wiceprzewodnicząca Rady Warszawy. Wyjaśnia, dlaczego w tym miejscu konserwator nie zgodzi się na pomnik. Rzeczowy wykład, jakie są procedury, by postawić pomnik w przestrzeni urbanistycznej miasta. Przykład Krzyża Jana Pawła II na Placu Piłsudskiego – okres uzgodnień, konkursu na projekt itp. trwał 4 lata, także w okresie rządów PiS; zrealizowała dopiero PO. Tu była zgoda stron, ale tyle to musiało trwać. Muszą być zachowane specjalistyczne procedury. Ocena wydarzeń przed Pałacem:

koczowisko w reprezentacyjnym miejscu stolicy, to piknik, tu się nie czci krzyża. Dziwi się, że jest tam tyle złych emocji. B. cenna rozmowa wprowadzająca elementy merytorycznej wiedzy o koniecznych procedurach, które muszą być zachowane, jeśli się chce budować pomnik w historycznej części miasta.

2. TVP INFO – Rozmowa dnia – godz. 16.00

3.08; czas emisji ok. 19 min.

W dyskusji udział wzięli: **Maks Kraczkowski** PiS, **Tomasz Kamiński** SLD, **Mariusz Witczak** PO. Prowadzący dyskusję: czy to, co się dzieje, to nie wstyd dla Polski przez światem. W tle obrazki sprzed krzyża. **T. Kamiński:** przegrało państwo, brak głosu biskupów, wygrywa PiS. **M. Kraczkowski:** to nie jest żaden wstyd, to normalne rozgoryczenie ludzi stanowiskiem prezydenta Komorowskiego i jego Kancelarii. Prowadzący dyskusję: rozgoryczenie czy sfanatyzowanie? **M. Witczak** broni Kancelarii i prezydenta – zawarto dobre porozumienie, wykonanie go uniemożliwiła grupa rozmaitych osób podburzona przez PiS. PiS w ten sposób obraża Kościół. Końcowa część to szukanie odpowiedzi na pytanie: dlaczego kompromis legł w gruzach. Faktycznie dalsze przerzucanie się odpowiedzialnością. W sumie wymiana znanych ocen partyjnych bez nowych elementów. **Dyskusja prowadzona sprawnie, obiektywnie, czas wypowiedzi mniej więcej zrównoważony. W istocie jednak niewiele wyjaśnia.**

12.08; czas emisji ok. 17 min.

Gościem *Rozmowy dnia* jest dr **Paweł Borecki** - specjalista z dziedziny prawa wyznaniowego na UW. Na pytanie, jak skończyć tę sprawę, odpowiada: trzeba zrealizować umowę trzech. Obecna sytuacja kompromituje władze, miasto i Episkopat. Dlaczego nie realizuje się prawa? Władze bały się konfrontacji z Kościołem, a Kościół praktycznie umywa ręce. Druga przyczyna to fakt, że rząd podejmuje obecnie niepopularne decyzje ekonomiczne, konflikt o krzyż osłania te operacje. PiS traktuje sprawę instrumentalnie – za pomocą symbolu mobilizuje swój elektorat. Druga część rozmowy dotyczy braku rozdziału Kościoła od państwa, podczas gdy byłoby to korzystne dla obu stron, bo zapobiegałoby politycznej interpretacji religii. Młodzi ludzie nie chcą Kościoła uwikłanego w awanturę polityczną - dowodem pięcioletnia manifestacja młodych na Krakowskim Przedmieściu. Jest to dowód sprzeciwu wobec prób klerykalizacji życia publicznego. Kościół powinien być traktowany jak każdy inny podmiot prawa państwowego – a tak dziś nie jest. Jest faktyczny immunitet

prawny Kościoła i duchowieństwa. To trzeba zlikwidować. Typowa rozmowa ekspercka, nie polityczna, wnosząca nowe elementy do analizy sytuacji. Krytyczna wobec wszystkich stron konfliktu.

13.08; czas emisji ok. 13 minut

Rozmowa z **dr Hanną Hamer** ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej. Próba oceny ludzi spod krzyża. Stan emocjonalny, uczuciowy nadaje w ich przekonaniu wartości temu, co robią. Do tego skomplikowana sytuacja polityczna samego prezydenta – nie chce czynić ich męczennikami, co nie byłoby dobre. W głosach tych ludzi widać słowa pełne nienawiści, złości. Nadają krzyżowi inne znaczenie niż powinien on mieć – staje się on totemem plemiennym. Są tam różni ludzie, często przekonani, że to słuszna sprawa. Sami obrażają księży, hierarchów – są w tym zachowania paranoidalne: cieszą się, że dorwali wroga. Podobnie absurdalne oskarżanie Komorowskiego, że jest wrogiem krzyża, gdy to raczej wzorowy katolik. Agresja, ci ludzie zagubili się kompletnie, ich wrogami są wszyscy, którzy krytykowali prezydenta Kaczyńskiego. Sami przez to nadają sobie znaczenia. Czują za sobą poparcie PiS. Żeby trafić do nich trzeba obniżyć temperaturę tych emocji. Potrzebny jest do tego czas. Teraz dla nich opór to jak narkotyk. A czy stanowisko młodych ludzi protestujących wobec obecności krzyża i jego „obrońców” na Krakowskim Przedmieściu to początek sekularyzacji? Nie – np. studenci są na ogół głęboko wierzący, ale uważają, że to, co się dzieje pod krzyżem, nie ma nic wspólnego z ich wiarą. **Rozmowa o charakterze eksperckim, analityczna i pozwalająca lepiej zrozumieć wydarzenia rozgrywające się przed Pałacem Prezydenckim.**

3. TVP INFO – *Minęła 20* – godz. ok. 20.00

3.08; czas emisji ok. 36 min. (cz.1: 15 min., cz. 2: 21 min.)

W części 1 dyskutantami byli dziennikarze: **Tomasz Terlikowski** (*Frona*) i **Wiesław Dębski** (*Trybuna*). Pokazano skrót wydarzeń pod krzyżem (aktywność obu stron konfliktu). Wezwano widzów do udziału w sondzie sms-owej: *Czy krzyż powinien pozostać przed Pałacem?* Wynik podany na końcu: **tak – 44%, nie – 56%**. Główna teza **T. Terlikowskiego**: kordony straży przypominają wydarzenia z czasów komuny, a winni wszystkiemu są rządzący, chcący w ten sposób przykryć kłopoty rządu. Prowadzący: to chyba spiskowa teoria dziejów. **W. Dębski**: opowiadanie, że krzyż w Polsce zagrożony jest wbrew rzeczywistości.

T. Terlikowski za wszystko obwinia prezydenta. **W. Dębski**: Wawel jest najwyższym uhonorowaniem, jakie może być. Zacytowana wypowiedź D. Tuska: w interesie Polski nie chcemy awantur o krzyż – dać czas czasowi. Rozmówcy w 2 części audycji to: **Beata Szydło** PiS, **Bartosz Arłukowicz** SLD, **Eugeniusz Kłopotek** PSL, **Paweł Olszewski** PO. Pytanie: czy zjawiska przed Pałacem Prezydenckim to fanatyzm religijny, czy polityczny? Kłótnia, kto to wzniecił i czy krzyż powinien tam stać. Zarzuty, że PiS wciąga religię do polityki, bo podjął uchwałę, że będzie bronił krzyża. Dyskusja o odpowiedzialności politycznej partii (PiS czy PO) za wydarzenia. Wzajemne polityczne zarzuty według znanego schematu. **E. Kłopotek**: zabrać krzyż i jednocześnie dać obelisk.

9.08; 2 część audycji (po temacie powodzi); czas emisji ok. 17 min

Rozmówcy: **Marek Jurek** Prawica RP i **Józef Oleksy** SLD. Najpierw korespondencja sprzed Pałacu – protest prześmiewczy – jak oceniają obaj rozmówcy. Przygotowanie do rozdzielania o godz. 23.00 obu grup. Nie będzie próby przeniesienia krzyża. Na tym tle: **M. Jurek** - manifestacja to prowokacja; **J. Oleksy** - to niebezpieczne, bo forma konfrontacyjna. **M. Jurek**: Komorowski i Kaczyński niech razem zaapelują o spokój, niech razem wyjdą itp. Spór z J. Oleksym, czy można zakazać manifestacji. **M. Jurek**: nie można usuwać krzyży, ale i krzyża nie można traktować jako „substytutu pomnika”. **J. Oleksy**: gdyby Kaczyński był mężem stanu wzięłby krzyż i przeniósł, a tak rośnie zgorszenie. **M. Jurek**: niech idą razem. Fragment rozmowy o konsekwencjach dla państwa: obaj zgadzają się, że są złe. Dalsza część rozmowy o odmiennych koncepcjach świeckości państwa. Generalnie rozmowa zrównoważona, ale bez realnej wizji wyjścia z sytuacji. Pokazuje pat i bezradność polityków.

10.08; czas trwania ok. 29 min.

Rozmówcy: **Michał Szczerba** PO, **Paweł Kowal** PiS, **Janusz Piechociński** PSL, **Bartosz Arłukowicz** SLD. Audycja w części wstępnej zawierała obrazy spod krzyża, m.in. złożenie kwiatów przez delegację PiS, zacytowano wypowiedź D. Tuska, że trzeba upamiętnić ofiary katastrofy, ale to nie jest zadanie rządu. Skonfrontowano to z wypowiedzią Z. Romaszewskiego, że nic nie zrobiono w tej sprawie. Pokazano, jak M. Kuchciński PiS proponuje powołanie Komitetu Honorowego z Jadwigą Kaczyńską na czele. Fragment z przemówienia G. Napieralskiego na wiecu SLD na Placu Konstytucji. Rozmowa: **J. Piechociński**: wiele o bólu, nasza wspólna porażka. **M. Szczerba**: potrzeba wykonania porozumienia z Kościołem i harcerzami. **P. Kowal**: polemika z wypowiedzią Tuska minimalizującą powstały problem. Pyta: czy Polska ma być bez krzyży? Czy będziemy je

likwidowali? **B. Arlukowicz**: symbolika Pałacu Prezydenckiego jako miejsca świeckiego państwa. Reakcje ludzi wykorzystywane przez partie. Można przecież z żałobą pójść na Wawel. **J. Piechociński**: krzyż pretekstem do konfrontacji, wykazania pogardy wobec różnych środowisk. **M. Szczerba** – są już tablice pamiątkowe w Sejmie. **P. Kowal**: we władzy jest brak chęci szukania rozwiązań. **Długa dyskusja w praktyce bez wniosków, raczej konfrontacja okopanych pozycji. Prowadzenie dyskusji obiektywne, dbające o wyrównane szanse uczestników debaty. (Druga część audycji na temat powołania nowej KRRiT).**

12.08; czas emisji 32 min. (1 część rozmowy z G. Schetyną na temat powodzi)

Rozmówcy kolejno: 1) **Grzegorz Schetyna** - jako Marszałek Sejmu, 2) **ks. Józef Kloch**, 3) **Józef Zych** PSL, **Marek Wikiński** SLD, **Zbigniew Giżyński** PiS. 1) **G. Schetyna**: ocena sposobu odsłonięcia tablicy na budynku Pałacu Prezydenckiego - Sejm zwołany był wcześniej, a tablica nie dla oficjeli, ale aby upamiętnić żałobę. Była to inicjatywa prezydenta skutecznie przeprowadzona. Czas, by wypełnić porozumienie o przeniesieniu krzyża. Czas na diecezję warszawską. W tej sprawie jest za wiele agresji, a za mało miłości. Trzeba słuchać arcybiskupa i nie robić z krzyża symbolu podziału.

Ogłoszono sms-ową sondę z pytaniem: Czy krzyż już powinien być przeniesiony do kościoła św. Anny? Pod koniec audycji wynik: **65% tak, 35% nie.** 2) **ks. Józef Kloch** – rzecznik Episkopatu Polski. Pytanie: dlaczego Episkopat ogłasza komunikaty, a nie trwa dialog biskupów z ludźmi pod krzyżem? Odpowiedź: dialog w tym miejscu do niczego nie prowadzi. Ludzie spod krzyża są manipulowani politycznie. **Ks. Kloch** tłumaczy pojęcie *głosu Kościoła*, że przedtem tylko arcybiskup warszawski się wypowiadał, a teraz jest komunikat prezydium Konferencji Episkopatu. **Kościół** zwraca się w tym komunikacie do ludzi pod krzyżem, do polityków, do wszystkich ludzi dobrej woli. **Ks. J. Kloch** wyraża opinię, że trzeba posłać tam zawodowych mediatorów. Ludzie pod krzyżem działają w dobrej wierze, ale są manipulowani. 3) Zaczyna się dyskusja z udziałem 3 polityków **M. Wikiński** SLD – uważa, że trzeba wykonać zawarte porozumienie. **Z. Giżyński** PiS: ten konflikt to gra pozorów PO – to oni spowodowali konflikt, by odwrócić uwagę od wprowadzanych podatków. Sprawa jest wywołana przez PO, a podsycana przez SLD. **J. Zych** PSL : jeśli porozumienie jest nie do zrealizowania, trzeba czekać. Trzeba było przedtem zapewnić jego realizację. Polemika z opinią **ks. J. Klocha**: to nie zawodowi negocjatorzy, ale również Kościół powinien mediuować. Trzeba wspólnie szukać rozwiązań. **Zwraca uwagę fakt, że w tej dyskusji brak jest głosu PO. Nie wyrównuje tej nierównowagi głos marszałka**

Schetny w 1 części audycji, bowiem nie miał on możliwości replikowania na stawiane tu środowisku PO i władzom zarzuty.

14.08; czas emisji 7 min. (dyskusja nie sygnowana nazwą audycji *Minęła 20*, bo w sobotę nie ma jej w ramówce, ale nadano ją o tej samej porze)

Rozmówca: prof. **Henryk Domański**, socjolog z PAN. Zapytany o opinię o oświadczeniu J. Kaczyńskiego, że przesunięcie „obrońców” spod krzyża, to nie względy bezpieczeństwa, ale fortel zmierzający do usunięcia samego krzyża prof. Domański stwierdził: J. Kaczyński traktuje tą sprawę jako główny problem Polski, choć tak nie jest. To przywróciło dawny wizerunek Kaczyńskiego. Nie jest to logika racjonalnego polityka. Nie przybliżyła go do władzy, On raczej walczy o udowodnienie jakichś racji. Konsekwencją jest spadające poparcie dla PiSu. Metoda taka jest nieskuteczna i może spowodować rozłam w tej partii. Czy usunięcie przez policję przypomina PRL? Istnieje różnica pomiędzy totalitaryzmem a demokracją, choć – wszędzie policja usuwa w pewnych sytuacjach demonstrantów. To nadużycie J. Kaczyńskiego, by budzić emocje. Pogłębia się podział w społeczeństwie na skrajne skrzydła tradycyjno-dewocyjne i radykalnie antyklerykalne. Ale ta dyskusja powinna się toczyć gdzie indziej, w innych warunkach.

B. Programy koncesjonowane

4. TVN 24 – *Fakty po faktach* – godz. 19.26

3.08; czas emisji ok. 26 min.

W 1 części audycji o sytuacji przed Pałacem Prezydenckim rozmawiali: **Zbigniew Romaszewski** PiS i **Bartosz Arłukowicz** SLD. **Z. Romaszewski** bronił racji ludzi manifestujących pod krzyżem i winę za całą sprawę składał na prezydenta i rząd, którzy jego zdaniem powinni uszanować wolę ludzi i wybudować tam pomnik, a w pierwszym rzędzie postawić tam tablicę upamiętniającą. Zaprzeczał również jakoby PiS podgrzewał w celach politycznych atmosferę wokół tych wydarzeń lub stosował formę szantażu dla wymuszenia postawienia w tym miejscu pomnika. **B. Arłukowicz** wyrażał pogląd, że bitwa o krzyż wykazała słabość państwa i obnażyła relatywizm Kościoła, a PiS usiłuje tę sytuację wykorzystać i podgrzewa emocje (dowód: stanowisko Komitetu Politycznego tej partii). Dyskutowano również o sensie symbolu, jakim jest krzyż – dla **Z. Romaszewskiego** to

symbol zrośnięty z 1000-letnią historią państwa polskiego, dla **B. Arłukowicza** krzyż jest w Polsce szanowany, ale symbolem państwa jest konstytucja. Powstał spór o jej interpretację. Uznano, że nie ma zgody w rozumieniu tolerancji przez obie strony. W drugiej części audycji - po krótkiej wstawce przypominającej podstawowe fakty i wypowiedzi w sprawie rozgrywającej się przed Pałacem Prezydenckim – o problemie dyskutowali prof. **Magdalena Środa** i redaktor *Tygodnika Powszechnego* ks. **Adam Boniecki**. **M. Środa** wyrażała opinię, że pod krzyżem stoi grupka fanatyków wspierana politycznie przez PiS. Państwo, a zwłaszcza prezydent, okazali karygodną słabość nie usuwając ich szybko i skutecznie. Pod krzyżem powstało małe *antypaństwo*. Dyskutantka zarzuciła Kościołowi, że twierdzi, iż to nie jego sprawa. Jeśli krzyż nie jest symbolem chrześcijaństwa, to sprawę powinna załatwić policja. Jeśli jest, to powinni to rozwiązywać hierarchowie. Ks. **A. Boniecki** stwierdził, że Kościół nie ma tytułu, by wejść w ten konflikt jako uczestnik sporu. Abp K. Nycz starał się doprowadzić do kompromisu i mediacji. Nie uznano jego autorytetu, bo to walka krzyżem, ale nie o krzyż. Rozmowa z rozszalałymi ludźmi jest trudna – nie wierzą nikomu.

4.08; czas emisji ok. 14 min.

W dyskusji udział wzięli: **Beata Kempa** PiS i **Adam Szejnfeld** PO. **B. Kempa** dziwiła się, że taki mały krzyż komuś przeszkadzał. Spór został wywołany na życzenie prezydenta-elekta. Prezydent powinien był tam przyjść i dać komunikat, kiedy będzie zbudowany godny pomnik, bo tak sobie życzą Polacy. (Prowadzący dyskusję: czy raczej garstka ludzi narzuciła takie rozwiązanie?). Jak tłumy zobaczyły kordony służb mundurowych to wywołało fatalne wrażenie. Komorowski powinien uszanować wolę Polaków. Platforma próbuje teraz przerzucać odpowiedzialność i wciągnęła do awantury Kościół. Władza nie prowadzi dialogu. (Prowadzący dyskusję: był dialog o porozumieniu). Nie powiedziano, że tam ma stać pomnik – komunikat dolał oliwy do ognia. **A Szejnfeld**: Podpisane porozumienie było rozwiązaniem sprawy właśnie w drodze dialogu. Natomiast uchwałę, która wskazuje, kto to rozniecił, podjęła Rada Polityczna PiS. Pod krzyżem byli także wspierający „obrońców” posłowie PiS. Analogiczna sytuacja była w czasie incydentu w Sądzie Najwyższym przy ogłaszaniu wyroku w sprawie wyboru prezydenta. **B. Kempa** wyraziła też pogląd, że chcąc przenieść krzyż prezydent i PO otworzyli dyskusję, czy krzyż ma zniknąć w ogóle z przestrzeni publicznej. **A. Szejnfeld** zaprzeczył takiej interpretacji, jako nieuzasadnionej. Końcowa część dyskusji dotyczyła już problemów finansów państwa. **W zakresie prowadzenia dyskusji można mieć pewne zastrzeżenia do prowadzącego, który-**

polemicznie – przerywał B. Kempie jej rozważania nie czekając aż polemikę podejmie jej oponent. W pewnym stopniu usprawiedliwia takie postępowanie fakt, iż B. Kempa zakrzykiwała oponenta nie dając mu dojść do głosu.

9.08; czas emisji ok. 12 min.

Po wstępie ukazującym aktualną sytuację przed Pałacem Prezydenckim (D. Taras deklaruje pokojową manifestację), jeden z „obrońców krzyża” mówi: *przyjdą, będą bić ludzi, którzy się modlą*. Rozmówcami są: na ulicy przed Pałacem **Mariusz Bulski**, aktor, jeden z aktywnych „obrońców krzyża” i **Andrzej Celiński**. **M. Bulski** twierdzi, że są przygotowani na przybycie kontr-manifestantów, przyjmą ich pokojowo kwiatami. Krzyża przed przeniesieniem będą bronić biernie. Na wspomnienie agresji z ich strony okazanej m.in. księżom 3 sierpnia stwierdza, że to była reakcja emocjonalna, teraz są już spokojni i mądrzejsi. **A. Celiński** mówi, że on nie wie, do czego może dojść, ale to wszystko napawa smutkiem. Nie pojmuje, jak można w ten sposób demonstrować mając własne państwo, własne instytucje. Kompromituje się organy państwa i prawo. Bo państwo musi prawo egzekwować, a tego nie robi. Krytykuje bierność prezydenta i premiera i stwierdza, że kompromituje się także Episkopat. **M. Bulski** replikuje, że krzyż został postawiony spontanicznie. Porozumienie przewidywało w tym miejscu godne upamiętnienie ofiar. Tymczasem krzyż chciano zabrać, a upamiętnienia wciąż nie ma. Na dodatek konserwator zabytków stwierdził, że w tym miejscu nie może być pomnika. **A. Celiński** stwierdził, że jest to samo-nakręcająca się sytuacja i organa państwa muszą temu położyć kres. To nie są rządy okupacyjne, tylko polskie władze i prawo musi być przestrzegane. **Spotkanie dobrze prowadzone, pilnujące równości stron (np. słusznie prowadzący przerwał wywód A. Celińskiego na temat nikłych osiągnięć aktorskich M. Bulskiego, jako nie dotyczący tematu).**

10.08; czas emisji ok. 12 min.

Dyskusja toczyła się pomiędzy **K. Kutzem** PO i **Zbigniewem Giżyńskim** PiS. Na pytania prowadzącego odpowiadał tylko **K. Kutz**, bowiem poseł Giżyński bez względu na treść pytania wygłaszał dłuższe kwestie na temat tego, że wydarzenia przed Pałacem pojawiły się, bo PO chce zasłonić nimi swoją nieudolną politykę oraz mówił, co on myśli o polityce rządu (głównie ekonomicznej). **K. Kutz** natomiast ocenił wydarzenia, a zwłaszcza masową manifestację przeciwników pozostawienia krzyża przed Pałacem jako niezwykle i ważne, jako wejście młodych i ośmieszenie sytuacji, którą wszystkie siły w państwie zostawiły

swojemu biegowi, a która miała w zamyśle wojnę domową. Jeśli ci fanatycy pod krzyżem to dzieci o. T. Rydzyka, to ci manifestanci to dzieci przystanku Woodstock - konkludował **K. Kutz**. Uznał on za słuszne, że państwo nie reagowało siłą. Ale trzeba też rozpisac poważny konkurs na upamiętnienie ofiar z zachowaniem wszystkich wymogów artystycznych i konserwatorskich.

12.08; czas emisji 27 min.

Gościem w 1 części audycji był szef Kancelarii Prezydenta **Jacek Michałowski**. Potwierdził, iż zamysł wmurowania tablicy na ścianie Pałacu był konsultowany z prezydentem. Natomiast nie informował o scenariuszu wmurowania. Wynikł on z troski o to, by nie wywołać w tym miejscu nowej awantury. Szef Kancelarii z przykrością przyjął okrzyki „Hańba”, ale przede wszystkim troszczył się, by ochronić księdza poświęcającego tablicę. Przykro było też, że nie było rodzin. J. Michałowski wyraził nadzieję, że się wkrótce z nimi spotka przy tej tablicy, jak będzie to możliwe. Zamiar konsultował z władzami miasta i niektórymi członkami rodzin ofiar katastrofy. Tablica upamiętnia czas żałoby. Uważa, że wmurowanie tablicy rozpoczęło proces upamiętniania ofiar. Będą następne tablice. Rozmówca ma też nadzieję, że uda się zrealizować umowę o przeniesieniu krzyża do kościoła św. Anny bez potrzeby żadnych rozwiązań siłowych. W drugiej części audycji rozmówcami dziennikarza TVN 24 byli **Władysław Frasyniuk** i **Rafał Grupiński** PO. **W. Frasyniuk** uznał odsłonięcie tablicy za żalosne widowisko i przejaw słabości władzy. (Dobrze, że tablica nie w toalecie). Krzyż stał się miejscem, gdzie buduje się nienawiść. Także Kościół zapłaci za to gigantyczną cenę. Na odsłonięciu powinny być rodziny i także Jarosław Kaczyński. Gdyby odmówił, PO miałyby punkt do przodu. Oczekuje się od urzędników państwowych, opłacanych przez wyborców, realizowania ich obowiązków. Ci ludzie pod krzyżem pogwałcili szereg przepisów administracyjnych i powinni być przez policję usunięci. **R. Grupiński** polemizował z tymi opiniami. Pytał: co można było zrobić, skoro nawet rodziny ofiar są w tej sprawie podzielone – nie można ich było narażać na obraźliwe epitety. Sytuacja jest trudna, bo okupujący krzyż chcą się tam gromadzić przeciwko obecnemu prezydentowi. Prezydent nie mógł wziąć udziału w debacie z tymi ludźmi na tym poziomie. Dał oświadczenie i wywiad dla PAP, gdzie wypowiedział się w tych sprawach. Władza nie boi się podejmować decyzji, ale stara się szanować różne poglądy i nie narzucać rozwiązań siłą. Trzeba zrobić wszystko, by wykonać porozumienie w sprawie przeniesienia krzyża.

13.08; czas emisji 25 min.

W pierwszej części audycji rozmówcą był **Janusz Palikot** PO. Wyraził on opinię, że państwo nie funkcjonuje okazując swoją słabość. Grupa fanatyków obraża księży nazywając ich wysłannikami szatana. Okazuje się, że jak ktoś ma za sobą *Radio Maryja* i J. Kaczyńskiego, to wszystko mu wolno. Wszyscy się cofają: władza, Episkopat, prezydent. Wszyscy stchórzyli. Jedyni, którzy wyrazili niezgodę na łamanie prawa to młodzi ludzie, którzy tam przybyli manifestować. Trzeba usunąć krzyż, ale prezydent chce kompromisu. Powinna tam wkroczyć policja, a prokuratora wytoczyć sprawy, bo ci ludzie łamali prawo. Nie rozwiążą tego negocjatorzy – choć można im dać szansę – ale musi wkroczyć siła państwa. Pomysł z tablicą też niedobry. Jeśli tablica, to jednocześnie powinno się wyprowadzić tych ludzi. Szef Kancelarii Prezydenta powinien być zdymisjonowany. Kiedy krzyż przenieść? Każdej chwili. W drugiej części audycji dyskuję z **Bronisławem Wildsteinem** i prof. **Tomaszem Nałęczem**. **B. Wildstein** oskarżył **B. Komorowskiego** o sprowokowanie konfliktu dla ukrycia trudności gospodarczych państwa. Stwierdził on, że odsłonięcie tablicy tylko umocniło złe nastroje. **T. Nałęcz** prostował, że cytaty z **Komorowskiego** były odpowiedzią na pytanie dziennikarza. Natomiast tablice wspominających umarłych w polskiej tradycji nie umieszcza się na ścianach domów, ale w kościołach. Tablica na Pałacu ma upamiętniać fenomen masowej żałoby po katastrofie, a nie ofiary. Ofiary będą upamiętnione m.in. w kaplicy pałacowej. **B. Wildstein** stwierdził, że nie widzi, by władzom państwowym zależało na spokoju. „Obrońcy krzyża”, jego zdaniem, przechodzili rzeczy horrendalne: lżono ich, opluwano, popychano. Manifestujący przeciwko nim to nie byli młodzi ludzie, ale tłuszcza. Wywiązała się polemika, co kto widział pod krzyżem. **T. Nałęcz** oświadczył, że nie toleruje agresji. Wszędzie zdarzają się ludzie radykalni. Niech **J. Kaczyński** pójdzie tam i rozwiąże ten problem. **B. Wildstein** odpowiedział, że opozycja nie jest od rozwiązywania konfliktów, które rząd sprowokował. **T. Nałęcz**: to jest scenariusz nie **Komorowskiego**, ale **PiS** – chodzi o to, żeby w Pałacu mieszkał duch **L. Kaczyńskiego**, a prawowicie wybrany prezydent był delegitymizowany.

14.08; czas emisji 20 min.

Uczestniczą: w pierwszej części **Zbigniew Hołdys**, **Marcin Bulski**; w drugiej części **Marek Migalski** i **Wojciech Olejniczak** SLD. **M. Bulski**, członek Społecznej Inicjatywy w Obronie Krzyża (tak się sam przedstawił) stwierdził, że jeśli pod krzyżem jest łamane prawo, to przez policję. Niektóre osoby przenoszone przez policjantów mają złamane żebra i poddały się obdukcji. Zbierane tam pamiątki zostały brutalnie wrzucone do śmieci. Prezydent do tych

ludzi nie wyjdzie, bo są przez media przedstawiani jako motłoch, sekta i talibowie. A ci ludzie przychodzą tam tylko się modlić za ofiary katastrofy i chcą, by one były godnie upamiętnione. Tablica wmurowana w ścianę nie tylko nie satysfakcjonuje „obrońców”, ale ich denerwuje, bo to niegodne. Na tych kilkudziesięciu ludzi pod krzyżem zgromadzono kilkuset policjantów. Chcemy dialogu, konsultacji, rozmów nad godnym upamiętnieniem katastrofy. Tablica eskaluje konflikt. **Z. Holdys** powiedział, że to, co się dzieje pod krzyżem uważa za irracjonalne. Obalając komunizm zawarliśmy umowę, że jest prezydent, że jest jakieś prawo. Jeśli kogoś ono nie obowiązuje, to tak samo może sobie pomyśleć np. złodziej. Polska to nie jest zabawka lego. Jeśli ktoś się tym bawi, to albo jest niepoczytalny, albo jest zbrodniarzem. Policja i BOR muszą tam być – człowiek odpowiedzialny zdaje sobie z tego sprawę. Tego pana nie interesuje, że może dojść do jatki. Jedyne rozwiązanie, żeby Kaczyński do nich poszedł, bo jemu zaufają i poprosił, żeby się rozeszli. Jak się chce coś załatwić w państwie prawa to się pisze pisma, a nie stoi na ulicy. W drugiej części audycji **M. Migalski** próbował uniknąć odpowiedzi na pytania prowadzącej (m.in. o ocenę zajmowania się przez J. Kaczyńskiego sprawą krzyża). Powiedział jedynie, że się boi, że ta sprawa zaszkodzi PiS-owi. Uważa, że politycy powinni się zająć poważniejszymi problemami. Na obecnej sytuacji zyskuje tylko PO i SLD. Zdziwił się oświadczeniem lewicy, że chce natychmiastowego usunięcia ludzi spod krzyża, Z kolei **W. Olejniczak** uznał atmosferę panującą na Krakowskim Przedmieściu za nieprzyjemną. Następuje tam eskalacja konfliktu, a koczujący pod krzyżem odnoszą się źle nawet do przechodniów. Władze powinny z tym dawno zrobić porządek. Wielu ludzi zostało tu podpuszczonych przez PiS i Macierewicza. Rzeczywiście może to być wygodne dla rządu, bo przenosi uwagę ze spraw istotnych, ale jest to złe dla państwa.

TVN 24 – Rozmowa bardzo polityczna – godz. 21.20

3.08; czas emisji 27 min.

Na wstępie audycji przedstawiono relację z walki o krzyż w momencie, gdy chciano go przenieść do kościoła św. Anny. W audycji dialog o krzyżu wiodli: **Katarzyna Piekarska** SLD i **Marek Jurek** Prawica RP. **M. Jurek** bronił poglądu, że pod krzyżem doszło do nieszczęścia z winy polityków: jedni chcieli go usunąć (PO), inni traktowali jako rekwizyt w walce o pomnik (PiS). Doprowadzili do tego liderzy partii. Krzyż stoi i tak powinno zostać. Jest obyczaj, że krzyża się nie usuwa. Nie można wierzyć w dobre intencje obu partii walczących ze sobą. Np. dlaczego rząd nie popiera w sądzie w Strasburgu odwołania od

wyroku zakazującego we Włoszech wieszania krzyży w szkołach. Krzyże w Polsce stoją wszędzie, a ten jest pamiątką żałoby, która zgodnie z tradycją może być obchodzona i przez rok. Winę za powstałe napięcie ponosi prezydent, który powiedział, że krzyż będzie przeniesiony, co ludzie źle przyjęli. Z kolei **K. Piekarska** wyraziła pogląd, że pod krzyżem grupa fanatyków sterroryzowała państwo i Kościół. Okazuje się, że ci, którzy mają krzyż, mogą więcej; innych by przegoniono, a tu państwo bezradne. Dobry kompromis został zerwany. Nie można stawiać krzyży, gdzie się komu podoba. Końcowa część sporu dotyczyła pytania: jak to rozwiązać. **M. Jurek** uważał, że krzyż stoi i nie wolno go ruszać, bo tak chcą ludzie. **K. Piekarska** uznała, że władza musi to przeciąć i jest to test na PO, jak się ona z tego wyplącze.

4.08; czas emisji ok. 6 min. (po 1 części dotyczącej problemu podatków)

W dyskusji uczestniczą posłowie: **Adam Hofman** PiS i **Sławomir Nitras** PO. Temat: jak doprowadzić do zakończenia sporu o krzyż. **A. Hofman**: zabrakło języka, którym o takich sprawach powinno się mówić w nowoczesnym państwie. Mówi się starym historycznym skrytem z lat 90-ych. Dzieli się ludzi na ciemnogród i nowoczesnych. Mówmy o tych zjawiskach w języku XXI wieku. **S. Nitras**: ceni wysoce wartość krzyża. Jeśli czyni się krzyż przedmiotem sporu to wydaje się sobie samemu złe świadectwo. To, co się dzieje, jest kompromitujące. Ogłosmy choć jeden dzień rozejmu i spróbujmy to zakończyć w atmosferze wzajemnego poszanowania, eliminując tych, którzy nie chcą się porozumieć. Kto może tę sprawę zakończyć? Według **A. Hofmana**: to nie należy do PiS-u, bo konieczne jest zapewnienie, że będzie godnie uczczona katastrofa przez wzniesienie pomnika właśnie tu, bo tu lud przemówił. Zaczął konflikt prezydent Komorowski, niech on to zakończy. **S. Nitras** prostuje, że to nie lud tam przemówił, ale każdy populistą może w ten sposób zorganizować rzekomy vox populi. A gdzie będzie pomnik, to z tą sprawą trzeba się zwrócić do ludzi kompetentnych **A. Hofman** prostuje, że chodziło mu o tłumy Polaków obecne w tym miejscu po katastrofie. Na tym dyskusję przerwano. Jak się wydaje, nie wniosła ona nic do sprawy oceny wydarzeń przed Pałacem i propozycji wyjścia z impasu.

9.08; czas emisji 12 min. (pierwsza część rozmowy o pomocy powodzianom)

Rozmowę rozpoczęła korespondencja na żywo sprzed Pałacu pokazująca przygotowania do manifestacji przeciwników pozostawiania krzyża w tym miejscu. Potem rozmowa z **Jerzym Owsakiem**. Mówi on, że w zasadzie akceptował to, co się dzieje na placu i choć go denerwowała dewocyjność stylu, na początku rozumiał, o co tym ludziom

chodzi. Ale demokracja polega na tym, że teraz przychodzą inni i będą głosić odwrotne hasła. To wszystko do zaakceptowania, o ile nie będzie agresji. Widać, że państwo sobie nie poradziło, a autorytet Kościoła nadwątlony. Teraz jest nowa sytuacja, pojawiają się argumenty, jakich nie było na początku, Powaga sprawy jest ośmieszona. Trzeba powiedzieć, że Polska nigdy nie była tak podzielona. Generalnie **J. Owsiak** wyraża przekonanie, że młodzi chętnie biorą sprawy w swoje ręce. Trzeba ich do tego zachęcać. A jak tę kwestię z krzyżem rozwiązać: to się jeszcze będzie kotłowało.

10.08; czas emisji ok. 30 min.

Uczestnicy dyskusji: **Jerzy Wenderlich** SLD i **Jacek Kurski** PiS. Na ekranie bezpośrednie ujęcia z marszu *Gazety Polskiej*. **J. Wenderlich** podkreśla, że jego formacja nie chce walczyć z krzyżem, ale z zasłanianiem się krzyżem w życiu publicznym – stąd kampania polityczna SLD o podjęcie problemu rozdziału Kościoła i państwa. Wtedy wiadomo, że miejsce symboli religijnych jest w kościele. **J. Kurski** na pytanie, czy czuje się „obrońcą krzyża” odpowiada, że tak, bo polityka PO czyni agresora ofiarą, a ofiarę agresorem. To PO jest agresorem. Konflikt zaczął B. Komorowski swoim wywiadem, potem nie chciano zostawić w tym miejscu krzyża do chwili postawienia tu obelisku. Apel PiS popierający „obrońców krzyża” był wyrazem wrażliwości tych wszystkich, którzy zostali dotknięci zapowiedzią przeniesienia krzyża. **J. Wenderlich** stwierdził z kolei, że i PiS i PO są winne: PO nie umie załatwić sprawy, a PiS podsycia nastroje. Stwierdził, że dla rozwiązania problemu niepotrzebne są rozmowy z Kościołem. **J. Kurski** mówił, że 75% ludzi chce tu obelisku i wtedy można przesunąć krzyż. Oburzył się na sugestie prowadzącego dyskusję, że wysunięcie kandydatury Jadwigi Kaczyńskiej na przewodniczącą komitetu budowy pomnika jest chwytem politycznym. Jest to osoba najlepsza, bo matka poległego prezydenta (zapytany potwierdził, że prezydent Kaczyński p o l e g ł na służbie). **J. Kurski** powiedział, że niektóre rodziny ofiar nie zgadzają się z ideą budowy pomnika przed Pałacem tłumacząc to istniejącymi różnicami poglądów politycznych. **J. Wenderlich** uważa, że są lepsze miejsca dla upamiętnienia ofiar katastrofy. Ponieważ PiS tę sprawę wykorzystuje politycznie nie każdy chce z nim stanąć w jednym szeregu. Powtórzył raz jeszcze, że w tej sprawie po 50% są winni politycy PO i PiS, a trwałym rozwiązaniem może być tylko pełny rozdział Kościoła i państwa.

12.08; czas emisji ok. 31 min.

Uczestnikami *Rozmowy bardzo politycznej* byli: **Zbigniew Giżyński** PiS i **Stefan Niesiołowski** PO. Rozmowa dotyczyła sytuacji po odsłonięciu tablicy na Pałacu Prezydenckim. **Z. Giżyński** rozpoczął od oskarżenia PO, że wywołując wydarzenie pod krzyżem celowo odciąga uwagę opinii publicznej od trudnych spraw gospodarczych kraju. Udało się Platformie wciągnąć w to także PiS. Odsłonięcie tablicy miało odciągnąć uwagę od sesji Sejmu obradującego w tym samym dniu. **S. Niesiołowski** starał się ośmieszyć tę koncepcję, według której to PO m.in. każe tym ludziom pod krzyżem skandować: *Jarosław, Jarosław*. Oni chcą po prostu pomnika L. Kaczyńskiego, aby mieć miejsce, gdzie by wołali, że Putin z Tuskiem zamordowali prezydenta. Trudnością dla PiS, który te wydarzenia podgrzewa jest stanowisko Episkopatu, PiS przeszkadza bowiem zrealizować umowę z Kościołem. **Z. Giżyński** powtarza swoje argumenty o wywołaniu przez PO wydarzeń pod krzyżem i tłumaczy, że krzyż to jedyne symboliczne miejsce w Warszawie, gdzie J. Kaczyński może złożyć kwiaty w hołdzie swemu bratu i innym ofiarom katastrofy. Pod krzyżem był spokój do wywiadu prezydenta Komorowskiego na zamówienie PO. **S. Niesiołowski** przypomina, że jeszcze przed wywiadem gromadzący się pod krzyżem wołali: *Katyń trwa* i *Tusk morderca*, więc nie jest prawdą, że początek dał wywiad prezydenta. Mówca wyraził zdziwienie, że Wawel nie wystarcza, żeby tam składać kwiaty. Tak naprawdę chodzi o to, by mieć miejsce pod Pałacem do stałej awantury pod hasłem *Komorowski uzurpator*. Żadnych dalszych ustępstw poza istniejącą tablicą w tym miejscu nie będzie. Zacytowano głos abp. K. Nycza, ale **Z. Giżyński** odmówił komentowania tych słów. **S. Niesiołowski** powiedział, że w Kościele były wprawdzie na początku różne zdania na temat wydarzeń pod krzyżem, ale komunikat Prezydium Episkopatu ma tu znaczenie zasadnicze. Został do wykonania jeszcze jeden element porozumienia z Kościołem: przeniesienie krzyża, ale PiS w tym przeszkadza. Dobrze, że tablica odsłonięta kameralnie, bo byłaby awantura. Była alternatywa: albo po cichu, albo siłą. Końcową część dyskusji zajęła polemika wokół pomysłu PiS powołania Jadwigi Kaczyńskiej na przewodniczącą Komitetu Honorowego Budowy Pomnika. **S. Niesiołowski** stanowczo stwierdził, że żadnego pomnika w tym miejscu nie będzie. Tablica realizuje porozumienie z Kościołem, a jak PiS chce budować pomnik L. Kaczyńskiego, to niech go sam buduje na swoim gruncie.

13.08; czas emisji 32 min.

W rozmowie wzięło udział troje gości: **J. Mucha** PO, **Andrzej Celiński** i **Zbigniew Romaszewski** PiS. **J. Mucha** prezentowała w tej rozmowie pogląd, że dziwią ją

nawoływania do użycia siły. Choć z tymi ludźmi się nie zgadza, uznaje ich prawo do manifestowania swoich poglądów, jeśli tylko nie uniemożliwiają funkcjonowania Pałacu Prezydenckiego i działają w ramach prawa. Nie uważa jednak za właściwe, by prezydent miał z nimi rozmawiać, bo niejasna jest legitymizacja tej grupy. Katastrofa powinna być upamiętniona, ale nie bardzo wiadomo, z kim należałoby na ten temat rozmawiać. Jeśli mają być upamiętnione wszystkie ofiary, to chyba nie przed Pałacem Prezydenckim. Wyraziła też pogląd, że jedyna osoba mogąca zakończyć czuwanie pod krzyżem jest J. Kaczyński, być może wspólnie z Kościołem. **Andrzej Celiński** prezentował w całej dyskusji pogląd, że trzeba szanować własne państwo i jego instytucje. Państwo musi egzekwować prawo, nawet, jeśli trzeba, przy użyciu siły. PiS nie uznaje wyboru prezydenta i swojej porażki w wyborach. Państwo niestety nie jest konsekwentne w stosunku do manifestujących pod krzyżem, gdy naruszają prawo. Dobrze, że manifestacja przeciwna takim praktykom ośmieszyła działanie „obrońców krzyża”. Niebezpieczne są słowa: prezydent *poległ*, czy *Katyń 2010*. To stawia sprawę upamiętnienia jako narzędzie w bieżącej polityce. Trzeba mieć zaufanie do swojego rządu, bo naród wybrał tę władzę. Jest brak szacunku dla własnego państwa. Ta władza musi wypracować rozwiązanie i to sama bez oglądania się na Kościół. **Z. Romaszewski** nie zgadza się z Celińskim, co do potrzeby stosowania środków prawnych wobec manifestujących. Państwo okazało zdrowy rozsądek nie używając siły. Całą winę za sytuację składa na władze, które powinny zainicjować upamiętnienie ofiar katastrofy, a nic w tej mierze nie robią. Jaki to ma być pomnik – nie prowadzimy w tej sprawie debaty. Porównuje tę sprawę do wieloletnich trudności z budową pomnika Powstania Warszawskiego.